oranjewoud

Milieu

Sport & Leisure

Oranjewoud N.V. jaarverslag 2008

Een wereld vol mogelijkheden

Water & Klimaat

Oranjewoud N.V. jaarverslag 2008
Een wereld vol mogelijkheden

Inhoud

Een wereld vol mogelijkheden!	**4**
Missie	4
Kernwaarden	5
Bestuursverslag	**6**
Positief resultaat	7
Ondernemingsprofiel	8
Kerncijfers	8
Personalia directie	9
Raad van Commissarissen	9
Directieverslag	11
Groeisectoren	**25**
Voorwoord John Zegwaard	26
Water & Klimaat	28
Sport & Leisure	34
Milieu	40
Een wereld vol wetenswaardigheden	**47**
Jaarrekening	**59**
Code Tabaksblat	111
Organogram	112
Adressen en personalia	113

Een wereld vol mogelijkheden!

Prettig wonen, werken, reizen en recreëren kan alleen als we grip krijgen op ruimte. Oranjewoud is daarom actief op het gebied van stedelijke ontwikkeling, mobiliteit, bouw en vastgoedzaken tot landelijk gebied, water, milieu, veiligheid, sport en recreatie. **Dat doen we in Nederland, maar ook internationaal.** Onder aansturing van een Friese ondernemer werd Oranjewoud ruim een halve eeuw geleden groot in landinrichting. Inmiddels heeft ons bedrijf zich ontwikkeld tot een allround partner die veel meer is dan een ingenieursbureau.

Missie

Oranjewoud N.V. wil een toonaangevend partner zijn bij het ontwikkelen en toepassen van duurzame en integrale oplossingen voor alle facetten van onze leefomgeving, waarin we wonen, werken, recreëren en reizen.

Wij werken op basis van de volgende kernwaarden:

Ondernemend

Oranjewoud heeft ambities als het gaat om de vormgeving van de wereld om ons heen. Ons uitgangspunt? Werken in een wereld vol mogelijkheden! Dat betekent voor ons kansen benutten en weloverwogen risico's nemen. Niet vastroesten in gebaande paden, maar zoeken naar andere oplossingen, innovatieve ideeën of simpelweg een efficiëntere methode. Dynamiek bereik je nooit alleen, dus ondernemen doen we met elkaar. Als medewerkers onderling én samen met opdrachtgevers en partners.

Mensgericht

Onze opdrachtgevers geven ons bestaansrecht en onze medewerkers zijn ons kapitaal. Bovendien staat de mens centraal in de leefomgeving waar wij aan werken. Ons doel? Prettig wonen, werken, reizen en recreëren. Om dat te realiseren, bieden we visie met oog voor realiteit. Dus we zijn resultaatgericht, maar letten óók op maatschappelijke belangen, milieu, de (financiële) speelruimte en de mens achter het werk. Voor ons is investeren in duurzame relaties daarom heel vanzelfsprekend.

Ontwikkeling

Een klein land vraagt om grote ideeën. Daarom creëren wij ruimte voor groei. Binnen ons bedrijf vertalen we dat in voldoende aandacht voor persoonlijke ontwikkeling. En in ons werk betekent het dat we ruimte zoeken in denken en doen. Letterlijk, door bijvoorbeeld over landsgrenzen te kijken, maar ook figuurlijk, door ideeën en plannen te laten groeien. Ons streven? Vraagstukken daadwerkelijk oplossen. Dat vraagt om een combinatie van kennis, ervaring, innovatie en creativiteit, maar bovenal om ruimte!

Karakter

Meer dan vijftig jaar ervaring en een no-nonsense mentaliteit maken dat Oranjewoud stevig met beide benen op de grond staat. Wij willen een partner zijn in het ontwikkelen van duurzame en integrale oplossingen voor alle facetten van onze leefomgeving. Onafhankelijk, deskundig en altijd met respect voor de omgeving. Onze grondhouding? Staan voor wie je bent! Als bedrijf, als medewerker en als mens.

Gerard Sanderink
Directeur Oranjewoud N.V.

Gerard Sanderink
Directeur Oranjewoud N.V.

Positief resultaat

Wij presenteren in dit jaarverslag over 2008 onze cijfers en informeren u over de ontwikkeling van alle werkmaatschappijen binnen Oranjewoud N.V.

Oranjewoud N.V. is op 18 oktober 2001 ontstaan door een juridische fusie tussen Multihouse N.V. en KSI International N.V. Alle activiteiten van Oranjewoud Beheer B.V. en haar dochterondernemingen zijn op 7 juni 2006 ingebracht in het beursfonds.

In 2008 is de groep verder uitgebreid: per 1 januari zijn alle activiteiten overgenomen van Van der Heide Beheer B.V., gevolgd door Delta Environmental Consultants Inc. per 10 januari, Groenland Beheer B.V. per 2 juli en Gebrüder Becker GmbH per 23 december. Per 16 mei is een 50%- belang verworven in Edel Grass B.V. Deze succesvolle acquisities vormen in combinatie met de doorgevoerde fiscale en organisatorische optimalisatie in de groepstructuur een stabiele basis.

Het resultaat in 2008 is, genormaliseerd voor eenmalige posten als de vrijval van de pensioenvoorziening ad. € 6,9 mln. in 2007 en de opbrengst uit de verkoop van de Ité-groep ad. € 1,8 mln. in 2008, ten opzichte van 2007 opnieuw fors verbeterd. Alle bedrijfsonderdelen hebben een positieve bijdrage aan dit resultaat geleverd.

Ondernemingsprofiel

Oranjewoud N.V. levert kwalitatief hoogwaardige diensten op het brede terrein van infrastructuur, ruimtelijke ontwikkeling, milieu, veiligheid, bouw en vastgoedzaken. Oranjewoud N.V. is vooral op het gebied van milieu en veiligheid ook actief in het buitenland; in 2007 nog met name in België en Frankrijk, maar per begin 2008 ook in de Verenigde Staten. Op het gebied van sport- en vrijetijdsvoorzieningen verzorgt Oranjewoud desgewenst het gehele traject van studie, advies, ontwerp, planvoorbereiding en directievoering tot realisatie, beheer en exploitatie.

De detacheringstak van Oranjewoud N.V. richt zich op het detacheren van personeel in de brede range van bouwkunde, civiele techniek, industriële automatisering, werktuigbouwkunde, elektrotechniek, bedrijfskunde, beveiliging, industrie, infratechniek, telematica, utiliteit, olie en gas, (petro)chemie, on- en offshore, overheden, nutsbedrijven, infrastructuur, voeding, farmacie en ICT.

Oranjewoud N.V. werkt vooral in opdracht van centrale en lokale overheden en het bedrijfsleven. De groep is genoteerd aan de officiële Markt van Euronext N.V. te Amsterdam en is een juridisch onderdeel van de Centric-organisatie. Het belang van Centric B.V. in Oranjewoud N.V. bedraagt ultimo 2008 89,89%.

Kerncijfers

	2008	2007	2006	2005	2004
Resultaat (bedragen x € 1.000)					
Netto-omzet	363.081	236.329	120.963	33.117	37.670
Nettowinst (na belasting)	17.186	16.484	11.467	2.348	1.548
Netto kasstroom	(11.392)	(4.832)	18.972	5.796	707
Vermogen (bedragen x € 1.000)					
Eigen vermogen (EV)	108.732	82.199	65.716	9.155	3.927
Totaal vermogen (TV)	219.386	170.156	144.363	12.718	7.815
EV/TV	49,6%	48,3%	45,5%	72,0%	50,2%
Medewerkers (headcount)					
Aantal ultimo boekjaar	3040	2219	1853	321	336

De vergelijkende cijfers zijn niet aangepast voor beëindigde bedrijfsactiviteiten.

Personalia directie

G.P. (Gerard) Sanderink (1948)
Na de afronding van zijn studies Wiskunde en Bedrijfskunde aan de Universiteit Twente, startte Gerard Sanderink in 1973 zijn loopbaan bij Tijl in Zwolle. In 1978 was hij medeoprichter en directeur van ICT Automatisering. Hij was medeverantwoordelijk voor het opbouwen van deze organisatie tot een toonaangevende ICT-dienstverlener. Na de verkoop van zijn belang in ICT Automatisering in 1992, startte Gerard Sanderink het bedrijf Sanderink Beheer, tegenwoordig Centric genaamd. De advies- en ingenieursdiensten zijn in 2006 ondergebracht in het beursfonds Oranjewoud N.V.

Raad van commissarissen

Gedurende 2008 is er geen Raad van Commissarissen geweest. De directie overweegt hoe om te gaan met de invulling van het toezicht houdende orgaan van Oranjewoud, te weten middels het one tier model danwel het two tier model. Na de keuze voor een model zal ze indien nodig, de Raad van Commissarissen ter benoeming voordragen aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. Op grond hiervan is de jaarrekening niet mede-ondertekend door commissarissen en bevat dit jaarverslag geen preadvies als bedoeld in de statuten van de vennootschap.

Directieverslag

Directie Oranjewoud
(staand van links naar rechts) ir. K.G.J.M. Van Malderen, drs. J.A.J. Zegwaard en ir. G.P. Sanderink
(zittend) ing. J.A. Meulman

Directieverslag

Het verslagjaar 2008 kan worden getypeerd als een jaar met ongekende dynamiek. Bij Advies- en Ingenieursdiensten, Realisatie en Detachering - de drie kernsegmenten van de groep - was sprake van autonome groei en groei door acquisities. De meest opvallende acquisities in 2008 waren de overname van Delta Environmental Consultants Inc. in de Verenigde Staten (100% deelneming, per 10 januari 2008 heeft Oranjewoud control verkregen over deze deelneming), Van der Heide Beheer B.V. (100% deelneming, per 1 januari 2008 heeft Oranjewoud control verkregen over deze deelneming) en Edel Grass B.V.(50/50 joint venture met TenCate Nederland N.V., per 16 mei hebben de vennoten control verkregen over deze entiteit).

Door de overname van Delta kan Oranjewoud, in combinatie met de internationale milieu-alliantie Inogen, haar internationaal opererende opdrachtgevers beter bedienen. Het organisatiemodel voor de adviesdiensten op het gebied van Environment, Health en Safety is aangepast. De organisatie bestaat uit een viertal kernen: Global Oil & Gas (vooral gericht op de wereldwijd opererende oliemaatschappijen), Global Corporate Consultancy, North-American Operations en European Operations. Op deze wijze kunnen zowel de traditioneel sterke thuismarkten worden bediend, als de wereldwijd opererende opdrachtgevers.

In het projectportfolio van Delta zitten zogenoemde Environmental Risk Liability Transfer projecten. Dit type projecten wordt overwegend uitgevoerd in de Verenigde Staten voor grote oliemaatschappijen. Deze opdrachtgevers zijn op grote schaal begonnen met desinvesteringen in hun retail- of downstreamactiviteiten. De aandacht wordt door hen verlegd naar exploratie, productie, raffinage en logistiek. Bij de verkoop van de retailactiviteiten is de milieuaansprakelijkheid door bodemverontreiniging vaak een obstakel tussen koper en verkoper. Delta neemt als derde partij de contractuele verplichting - en niet de wettelijke verplichting - op zich om de bodem te saneren en maakt daarmee de transactie tussen koper en verkoper mogelijk. Dit type projecten wordt over het algemeen aangenomen voor een vaste som en wordt voor 100% voorgefinancierd door de opdrachtgever door middel van een ‘escrow’. Het risico van budgetoverschrijding wordt afgedekt door commerciële verzekeringsproducten. Ultimo 2008 was de backlog voor dit type projecten ruim $ 9 miljoen. Begin 2009 is onder meer een opdracht voor dit type projecten ontvangen van ConocoPhillips voor een bedrag van $ 138 miljoen.

De andere grote overnames zitten in het kernsegment Realisatie. Van der Heide Beheer (100%) richt zich op bliksembeveiliging en corrosiebescherming. Binnen Oranjewoud zijn diverse raakvlakken met andere kernsegmenten vastgesteld. Voorbeelden hiervan zijn: peak shaving van capaciteit met het detacheringsbedrijf Nexes, corrosiebescherming bij kunstwerken en pipe-line engineeringsprojecten, advisering gericht op (externe) veiligheid en samenwerking binnen de groep op het gebied van inspecties.

Binnen het kernsegment Realisatie is Sport & Leisure een zeer belangrijk onderdeel. Oranjewoud wil deze tak versterken (ketenverlenging) en streeft daarbij ook naar een international e positie. Daarom is in 2008 via een jointventure met TenCate een 50% belang genomen in Edel Grass, een toonaangevende producent en leverancier van kunstgrassystemen. Als vervolg op deze overname is eind 2008 een 85% belang genomen in het Duitse bedrijf Gebrüder Becker GmbH (per 23 december 2008 heeft Oranjewoud control verkregen over deze deelneming) en per 23 februari 2009 een 90% belang in het Noorse PST Sport AS. Beide bedrijven zijn belangrijke afnemers van producten van Edel Grass. Op deze wijze wordt bovendien vorm gegeven aan de gewenste ketenverlenging in internationaal perspectief.

Oranjewoud heeft op 2 juli 2008 de resterende 75% van de aandelen van Groenland Beheer B.V. overgenomen. Dit bedrijf is actief in gebiedsontwikkeling. De activiteiten van Oranjewoud in gebiedsontwikkeling zijn na de transactie organisatorisch gefuseerd met die van Groenland Beheer.

In België zijn in 2008 de bedrijven Belconsulting N.V. en Belcoplan N.V. (eind 2007 overgenomen) juridisch gefuseerd met Soresma N.V. De redenen voor de fusie zijn bedrijfseconomisch en organisatorisch van aard. De vereenvoudiging van de juridische structuur leidt tot een transparante en kosteneffectieve organisatie, doordat de bedrijfsvoering zowel administratief als organisatorisch wordt geoptimaliseerd.

In het kernsegment Detachering vond in 2008 een organisatorische fusie plaats tussen Interstep en Des Corps. Des Corps gaat per 1 januari 2009 verder onder de naam Interstep Des Corps. De backoffice integratie van beide bedrijven is in 2008 succesvol afgerond. Het is aannemelijk dat beide bedrijven in 2009 ook juridisch worden gefuseerd. Nexes B.V. werd in 2008 nog niet betrokken in de organisatorische optimalisatie van de detacheringsbedrijven, omdat in 2008 nog sprake was van een earn outregeling voor de oud-aandeelhouders.

Oranjewoud N.V. heeft op 31 december 2008 de Ité-groep verkocht aan QMagic IT Professionals B.V., een onderdeel van Centric Holding B.V. De Ité-groep was de laatste actieve IT-dienstverlener binnen de Oranjewoud groep. De verkoopprijs bedroeg € 8,5 miljoen. Deze reële waarde in het economisch verkeer is bepaald door een externe valuator, omdat het hier een transactie betrof tussen verbonden lichamen. Het reguliere resultaat van de Ité-groep is samen met de boekwinst (gerealiseerd door de verkoop van de Ité-groep) gepresenteerd onder 'resultaat na belasting uit beëindigde bedrijfsactiviteiten'.

Oranjewoud heeft in 2008 in Nederland een grootschalige arbeidsmarktcampagne gevoerd met het thema: 'Creëer je eigen wereld'. In combinatie met een continue aanwezigheid op geselecteerde hogescholen en universiteiten geeft Oranjewoud zo verder vorm aan haar profiel als aantrekkelijke werkgever.

De cijfermatige gegevens behorende bij onderstaande stukken zijn te vinden bij de gesegmenteerde informatie in noot 14 van de jaarrekening.

Advies- en ingenieursdiensten

Ruimte & Mobiliteit (R&M), Nederland

Het thema professionaliseren stond in 2008 centraal. Dat leverde efficiëntere werkprocessen op en successen op het gebied van risicomanagement, kennisborging, het delen van best practices en accountmanagement voor belangrijke opdrachtgevers.

De organisatie is op enkele punten aangepast; vooral de vorming van de businessgroep Engineering bleek een goede zet. De financiële resultaten van 2008 zijn prima: er is een omzet van € 84 miljoen behaald (inclusief Groenland) en de Ebit bedroeg € 5,9 miljoen.

De orderportefeuille bleef in 2008 goed gevuld. Gedurende het jaar was er nog niet bijzonder veel te merken van de kredietcrisis, alleen in de hoek van gebiedsontwikkeling en bouwadvies werden opdrachten getemporiseerd of afgeblazen. Belangrijke opdrachtgevers voor R&M zijn de diverse overheden, vooral Rijkswaterstaat, Kadaster, Dienst Landelijk Gebied, gemeenten, waterschappen en provincies.

Het personeelsbestand van R&M bestaat per ultimo boekjaar uit 734 fte; ten opzichte van eind 2007 is dit een toename van 25 fte. Hoewel we er steeds beter in slagen om goede mensen te behouden, is de uitstroom nog te hoog (15%). Gezien de economische ontwikkelingen is overigens te verwachten dat medewerkers minder mobiel worden. Vanaf januari 2009 zien we dat de effecten van de economische crisis zich duidelijker en sneller aftekenen. Enkele klanten in de overheidssfeer overwegen om bezuinigingen door te voeren. Ook in de businessgroep Bouw wordt uitgegaan van enige krimp.

De 'oversteek' is het motto voor de komende drie jaar en staat voor de internationale ambities van R&M, vooral op het gebied van water, klimaat en duurzame energie. Dit jaar worden verkenningen in Spanje, Duitsland, Engeland en Scandinavië uitgevoerd, gericht op het vormen van een waterallliantie.

Binnen R&M zijn één groeisector en drie speerpunten gedefinieerd; de ambities voor de komende drie jaar zijn hieronder kort toegelicht.

Groeisector Water & Klimaat

Waterveiligheid, droge voeten en beperking van overlast en economische schade. De onderdelen van deze zogenoemde deltatechnologie zijn Kust en Rivier, Water en Natte Natuur & Infrastructuur (kunstwerken, dijken en keringen). De ambitie is om over drie jaar een top 3-speler in Nederland te zijn en internationaal een geziene speler met een totale omvang van 500 fte. De focus ligt op de Europese regio via een Alliantie; de uitbouw naar de Verenigde Staten gaat in samenwerking met Delta.

Speerpunt Ruimtelijke Ontwikkeling & Economie

Deze sector vormt één loket voor alle ruimtelijke ordeningvragen omtrent MER, bestemmingsplannen, structuurvisies, gebiedsontwikkeling, vastgoed, en planschade. Aansprekende projecten die zijn uitgevoerd binnen dit segment zijn: De Afsluitdijk en MER Randstad 2040.

Speerpunt Bouwadvies, Duurzaamheid & Energie

Dit betreft vooral bouwprojectmanagement, installatieadvies, constructieadvies, bouwfysica, bouwkostenadvies, beheer & onderhoud, huisvestingsadvies. Binnen deze groep worden ook de onderdelen duurzaamheid en energie gepositioneerd.

Speerpunt Beheer & Leefbaarheid

We zijn nu marktleider beheer openbare ruimte (vooral bij gemeenten: 140 klanten) met een sterk concept. Onze ambitie is verder te groeien; specifiek bij leefbaarheid (integratie fysiek- sociaal en wijkaanpak) en de regievoerende overheid (beheertaken integraal overnemen).

Milieu & Veiligheid (M&V), Nederland

Het jaar 2008 stond voor Milieu & Veiligheid in Nederland in het teken van verdere versterking van het dienstenpakket en accountmanagement. Elke businessgroep heeft hier op eigen wijze invulling aan gegeven. Rode draad was het beter benutten van de synergie tussen de groepen.

Bodemadvies en Remediation Management zetten in op drie sporen:

1. Verbeteren: de organisatie inrichten voor veranderingen en vergroten van de efficiency;
2. Verbreden: ontwikkelen van (nieuwe) diensten, zoals archeologie, bodembeleid, bodembescherming en diepe ondergrond;
3. Verbinden: het bijeenbrengen van de kennis voor multidisciplinaire projecten.

Bij Milieumanagement en Save is een scherpere focus gerealiseerd in sectoren (zoals bedrijfsadvisering, luchtkwaliteit, vergunningverlening en handhaving) en clusters (industriële externe veiligheid, brandveiligheid, brandweerzorg en crisisbeheersing).

De omzet van M&V steeg in 2008 tot ruim € 58 miljoen, bijna 20% hoger in vergelijking met 2007. De Ebit steeg een kleine 30% tot ruim € 3,9 miljoen. De omzetgroei is autonoom geweest en toe te rekenen aan een verhoogde marktvraag, een heldere visie en focus op de markt(ontwikkeling) en een optimalisatie van de organisatie. De belangrijkste klanten/klantgroepen zijn de olie- en gasbedrijven, gemeenten, ministeries, rijksdiensten, waterschappen, industrie en aan railtransport gerelateerde bedrijven.

In 2008 zijn veel aansprekende projecten uitgevoerd. Voor de olie- en gasindustrie waren dit vooral projecten rond het hergebruik van oude olie- en gasvelden. Er zijn diverse projecten uitgevoerd waarin de kennis van archeologie en bodemsanering is gecombineerd. Ook is een aantal grote bodembeschermingprojecten uitgevoerd bij afvalverwerkende bedrijven en industrie. Andere in het oog springende projecten waren de ontwikkeling van evacuatiestrategieën voor hoogwater en advisering rondom de luchtkwaliteit bij talloze infrastructurele projecten.

Human Resources heeft binnen M&V veel geïnvesteerd in het boeien en binden en het vinden van nieuwe medewerkers. Evenals in 2007 was er een schaarste en het vroeg opnieuw veel inspanning om talentvol en gekwalificeerd personeel te werven. Voor een aantal businessgroepen heeft dit remmend gewerkt op de groei.

M&V vervolgt de ingezette weg in 2009. Deze weg krijgt steeds meer internationale kenmerken (klanten en projecten) door de verdere samenwerking met Delta en het Inogennetwerk. De activiteiten voor de opdrachtgevers in de Olie & Gassector worden gebundeld met Delta.

Verenigde Staten

De belangrijkste gebeurtenis voor Delta was ongetwijfeld het feit dat zij begin 2008 is geacquireerd door Oranjewoud. Door de beperkte overlap tussen de Europese en Amerikaanse activiteiten, kreeg de samenwerking stapsgewijs vorm. De samenwerking richtte zich in eerste instantie op kennisuitwisseling en het delen van contacten met internationaal opererende opdrachtgevers.

Delta werkt overwegend voor private opdrachtgevers. Het aandeel in de orderportefeuille voor overheidsopdrachtgevers ligt in de orde van 5%-10%. Het productenportfolio bestaat uit dienstverlening op het gebied van milieu, veiligheid en duurzaamheid. Strategisch gezien moet een aantal doelstellingen bereikt worden om de onderneming nog robuuster te maken. Voor de grote Amerikaanse oliemaatschappijen wordt over het algemeen dienstverlening geleverd aan de downstreamactiviteiten van deze bedrijven. Maar door de desinvesteringsstrategiën in het downstreamsegment is het noodzakelijk om ook upstream een positie te verwerven. Om dit te bereiken, is de organisatie aangepast. Alle activiteiten voor internationaal opererende oliemaatschappijen zijn ondergebracht in de groep 'Global Oil & Gas'.

Een tweede strategische doelstelling is het verbreden van het opdrachtgeversportfolio. Dit betekent concreet dat wordt nagegaan of het aandeel van overheidsopdrachtgevers kan worden vergroot, mits dit natuurlijk waarde creëert voor de onderneming.

In 2008 zijn de volgende highlights vermeldenswaardig:

Voor diverse opdrachtgevers, zoals British Petroleum, Shell, Ashland en ConocoPhillips zijn raamcontracten vernieuwd of verlengd. Het gaat om contracten met omzetvolumes van meerdere miljoenen dollars per jaar.

Verder is het information management platform IntelligentEHS® sterk verbeterd. Met dit platform kunnen opdrachtgevers hun milieu, veiligheid, facility en energie informatie vastleggen, beheren en ontsluiten. Deze krachtige softwaretool levert een bewezen bijdrage aan het succes van onze opdrachtgevers.

Delta behaalde gedurende 2008 een omzet van bijna € 72 miljoen en een Ebita van € 2,2 miljoen.

België & Frankrijk

Milieu

Door de overname van Belconsulting en Belcoplan in 2007, is in 2008 een aantal nieuwe producten aan het portfolio toegevoegd, namelijk Milieu-engineering met de disciplines afvalwaterzuivering, afvalbehandeling en energie.
Ook zijn de activiteiten verder gedecentraliseerd. De oorzaak hiervan ligt voornamelijk bij de overname van Belconsulting (kantoor Tielt/Waregem) en de opstart van het kantoor te Leuven, naast de activiteiten die reeds plaatsvonden te Antwerpen, Gent en Genk.

De uitdaging voor 2009 is het verder afstemmen van de samenwerking tussen de verschillende vestigingen. Ook wordt de klantfocus centraal gezet binnen de organisatie. Doordat het eenvoudiger wordt om resources te delen, is het bovendien gemakkelijker om multidisciplinaire projectteams samen te stellen. Wat betreft de lokale marktbenadering in de regio's West-Vlaanderen, Vlaams-Brabant, Limburg en Wallonië wordt het aanbieden van een breed dienstenpakket een belangrijk thema. Voor de regio Wallonië betekent dit een hernieuwde kennismaking.

Op personeelsgebied heeft het relatief grote verloop gevolgen, vooral als het mensen met ruime ervaring betreft. Dit verloop was mede het gevolg van de integratie van de overgenomen bedrijven Belconsulting en Belcoplan in Soresma. Hier is inmiddels vervanging voor gerealiseerd. De optimale afstemming van de capaciteit blijft een intensief proces.

Ruimte

De divisie Ruimte is uitgebreid met Bouwkunde door de overname van Belconsulting. De werking van de onderdelen werd daardoor gespreid over een extra kantoor (dat overigens verhuisde naar een nieuwe en hoogwaardiger kantoorlocatie in Waregem).

De integratie van Bouwkunde en het team InfraTop te Waregem was in 2008 een belangrijk aandachtspunt. Voor Bouwkunde zijn belangrijke organieke stappen gezet die reeds tot resultaat leiden. Verdere versterking van de teams is gewenst. Het succes hiervan bepaalt immers in belangrijke mate de werking, het commercieel succes en het financieel resultaat van het team voor 2009 .

De meest belangwekkende projecten voor de divisie Ruimte worden uitgevoerd binnen het rivierenbeleid op Vlaams niveau, evenals pijpleidingenprojecten en infrastructuuringrepen voor verkeersveiligheid. Daarnaast wordt een breed spectrum van diensten aangeboden aan overwegend overheden. Interessante ontwikkelingen op dat vlak zijn archeologische voorstudies en ontwerpdiensten voor aannemers in design and build contractvorming.

De internationale activiteiten van de divisie Ruimte worden in grote mate gedomineerd door adviezen op het brede gebied van water, waarbij we er steeds beter in slagen om subsidiestromen te onderkennen en te benutten. In 2009 en 2010 zullen de Belgische en Nederlandse wateractiviteiten gebundeld worden.

De omzet steeg 30% tot ruim € 20 miljoen ten opzichte van 2007, vooral door de uitbreiding van de consolidatiekring met de overnames van Belconsulting en Belcoplan. Het resultaat bleef, als gevolg van integratieproblemen van genoemde overgenomen bedrijven, fors achter bij het resultaat van 2007. De Ebit daalde met 43%. Met de juridische en organisatorische fusie in België is de uitgangssituatie voor een toekomstige winststijging gelegd.

Verder kijken we in 2009 uit naar mogelijkheden voor acquisities die de activiteiten in België kunnen versterken en verbreden. Een belangrijk deel van onze klanten bestaat uit overheden; in die gevallen zijn de macro-economische ontwikkelingen niet zorgwekkend voor de activiteiten. De belangrijkste private klanten bevinden zich in de sector van de nutsvoorzieningen (energie); de verwachting is dat ook daar de economische impact geen forse proporties zal aannemen.

Realisatie

Door de overname van bedrijven voegde Realisatie Holding circa 200 medewerkers aan het personeelsbestand toe en circa € 38 miljoen aan de omzet. Autonoom is een groei bewerkstelligd van 28% ten opzichte van 2007. De Ebita groeide van € 2,1 miljoen (3,7% van de omzet) naar € 6,2 miljoen (6,7% van de omzet).

Afgelopen jaar is hard gewerkt aan de helderheid van ons productportfolio. Er zijn werkgebieden benoemd waarin we een top 3-speler in de Nederlandse markt willen worden: Sport (voetbal-, hockey- en tennisvelden), ondergrondse infrastructuur; waterbouw, inrichting openbare ruimte, kunstwerken, bliksembeveiliging en corrosiebescherming. Oranjewoud Sport en Van der Heide Groep zijn een top 3-speler in hun segment in Nederland. Edel Grass en Gebrüder Becker voornamelijk in het buitenland. Projecten zijn uitgevoerd in Europa, Midden-Azië, Korea en in enkele landen in Afrika. Gebrüder Becker concentreerde zich hoofdzakelijk op de Duitse markt.

Aanscherping op projectbewaking (zowel technisch, juridisch als financieel) is in de breedte nadrukkelijker ingezet. Binnen de backoffice en de stafdiensten is synergie bevorderd. Verder is een aanzet gegeven tot standaardisatie van de werkzaamheden en het beperken van het assortiment.

Realisatie investeert blijvend in innovatie. Bij Sport wordt een kleinschalig R&D-Centrum opgericht, waar (samen met aan Sport gerelateerde werkmaatschappijen) thema's als conceptuele ontwikkelingen, sportsystemen, patenten en unieke projecten worden gedeeld. Bij Sport wordt extra aandacht besteed aan beheer en onderhoud van kunstgrasvelden.

Bij de Van der Heide Groep wordt de bescherming tegen corrosie (kathodische bescherming) verder ontwikkeld en gedeeld met het werkgebied kunstwerken en pipe line engineering. Er wordt in meerdere werkgebieden gestreefd naar een top 3-plaats in de Nederlandse markt en tevens naar een vergroting van de positie op de buitenlandse markt.

Detachering (Nederland)

In het kernsegment Detachering nam de omzet ten opzichte van 2007 met ruim 25% toe tot € 38 miljoen. De Ebit steeg van € 6,5 miljoen in 2007 naar € 7,8 miljoen in 2008. Een stijging van 20%.

Het jaar 2008 kenmerkte zich door enkele organisatorische veranderingen. InterStep en des Corps zijn organisatorisch gefuseerd, waardoor er voor zowel de operatie als de marktbewerking centrale aansturing is gerealiseerd. Verder zijn bij zowel InterStep als Nexes nieuwe directies aangetreden. Dit was een logisch gevolg van het vertrek van de oud-aandeelhouders uit de onderneming na de overname.

In de markt was er in 2008 meer vraag dan aanbod van personeel. Dit betekende dat de activiteiten met betrekking tot werving zijn geïntensiveerd. Zowel qua tijd, qua vorm als qua geld.

Voor Nexes is de bouw- en installatiebranche de belangrijkste groep afnemers. De railwereld en scheepsbouw zijn daarnaast belangrijk voor InterStep. Des Corps begeeft zich in de sectoren olie en gas, (petro-) chemie en nutsbedrijven. De interne overlappingen zijn minimaal.

Het was een roerig jaar. De oprichters hebben het bedrijf verlaten. Het salesteam is versterkt, zowel kwantitatief als kwalitatief. De backoffice is versterkt. Dit legt een goede basis voor de toekomst. Door vraaguitval bij opdrachtgevers verwachten we in 2009 een verminderde vraag. Het aanbod van personeel is iets beter.

Medewerkers

Voor Oranjewoud zijn de medewerkers het belangrijkste kapitaal; zij zorgen immers met elkaar voor groei en succes. De zichtbaarheid van Oranjewoud als aantrekkelijke werkgever is in 2008 vergroot door de arbeidsmarktcampagne 'Creëer je eigen wereld'. Deze campagne heeft niet alleen een positief effect op potentiële nieuwe medewerkers, maar heeft ook een gunstig effect op het boeien en binden van Oranjewouders.

Het aantal medewerkers binnen de totale Groep groeide van 2219 ultimo 2007 naar 3040 ultimo 2008. Deze groei is vrijwel geheel gerealiseerd door genoemde overnames, met als zwaartepunt de groei als gevolg van de overname van Delta. De personeelsformatie ultimo 2008 van Delta is 646 medewerkers. Door de verkoop van de Ité-groep daalde het aantal medewerkers met 110.

Vestigingen

Oranjewoud werkt vanuit kantoren verspreid over Nederland, België, Frankrijk, Duitsland en de Verenigde Staten. Vanaf 2009 ook in Noorwegen.

Vooruitzichten 2009

De directie doet geen concrete uitspraken over de omzet- en resultaatontwikkeling in 2009. De economische situatie is wereldwijd onduidelijk. De focus blijft liggen op het uitvoeren van de groeiambities van de groep, waarbij wel een zekere terughoudendheid wordt betracht ten aanzien van acquisities. De verdere (backoffice-) integratie van de overgenomen bedrijven vergt ook in 2009 nog de nodige inspanningen.

De investeringen worden naar verwachting in 2009 voldaan uit de te realiseren kasstromen. Het personeelsbeleid wordt afgestemd op de bedrijfseconomische ontwikkelingen, rekening houdend met de vooruitzichten in de verschillende tot de groep behorende segmenten.

Arbeidsmarkt

In het verslagjaar 2008 was er in Nederland nog sprake van een overspannen arbeidsmarkt en konden sommige vacatures niet of niet optimaal worden ingevuld. In het laatste kwartaal van 2008 was een duidelijke kentering merkbaar. Het verloop nam af en het aantal open sollicitaties nam toe. Toch blijft het nog steeds niet eenvoudig om goed gekwalificeerd personeel binnen te halen. In België was sprake van een vergelijkbare situatie. Naar verwachting neemt het verloop in 2009 af, als gevolg van de stagnerende economie.

De Verenigde Staten kennen een andere dynamiek. Arbeidsovereenkomsten zijn 'at will' en kunnen op een eenvoudige wijze en op korte termijn worden aangegaan of worden opgezegd. Dit geldt zowel voor de werkgever als de werknemer. Het management van Delta heeft daardoor voldoende mogelijkheden om bij economische tegenwind het personeelsbestand direct aan te passen. Overigens geldt ook in de Verenigde Staten: goed gekwalificeerde medewerkers blijven een schaars goed.

Bestuursverklaring

De jaarrekening (opgenomen op pagina's 59 tot en met 111 in dit verslag) geeft een getrouw beeld van de activa, de passiva, de financiële positie en het resultaat over het boekjaar van Oranjewoud N.V. en de gezamenlijk in de consolidatie opgenomen ondernemingen.

Het directieverslag (opgenomen op pagina's 6 tot en met 15 in dit jaarverslag) geeft een getrouw beeld omtrent de situatie op balansdatum, de gang van zaken gedurende het boekjaar van Oranjewoud N.V. en van de met haar verbonden ondernemingen waarvan de gegevens in de jaarrekening zijn opgenomen. In het jaarverslag zijn de wezenlijke risico's waarmee Oranjewoud N.V. wordt geconfronteerd, beschreven.

Corporate Governance

Code Tabaksblat

In 2008 heeft zich een transactie voorgedaan zoals bedoeld in best practice bepaling III.6.4. Het betreft de verkoop van Ité-groep door Oranjewoud N.V aan QMagic IT Professionals B.V. een onderdeel van Centric Holding B.V. Gedurende 2008 is voldaan aan best pratices II.3.2 en II.3.4, ook bij deze transactie.

Risicobeheer

De belangrijkste financiële risico's worden in noot 13 van de toelichting bij de jaarrekening toegelicht (risico's met betrekking tot rente, valuta, liquiditeit en krediet).

Door groeiende omvang van de groep en de geografische spreiding van de bedrijven, is het belang van risicobeheer in 2008 verder toegenomen. Door de group legal counsel is voor alle aangesloten bedrijven een code of conduct opgesteld voor het verantwoordelijk management. In de code of conduct worden onder meer de bevoegdheden van het verantwoordelijk management beschreven. Deze code of conduct wordt regelmatig geaudit. De audits hebben zowel een continu karakter - (onderdeel van de bestaande planning en control cyclus binnen de groep) als een incidenteel karakter (audits die worden uitgevoerd door certificerende instellingen of accountants).

Binnen de groep bestaan risico's als het gaat om het contracteren en uitvoeren van projecten en de continuïteit van de IT-infrastructuur. Voor het contracteren en uitvoeren van projecten heeft de groep verschillende procedures en controlemechanismen ingevoerd, zoals de instructie tekenbevoegdheid, een risicobeoordelingsprotocol en uniforme administratieve voorwaarden voor het aangaan van verplichtingen. Medewerkers worden bovendien intensief getraind om risico's te onderkennen en te ondervangen.

Om projecten te kunnen uitvoeren, is de continuïteit van de IT-infrastructuur van zeer groot belang. Deze 'ruggengraat van de onderneming' wordt gewaarborgd door externe partijen via audits de mate van compliance ten aanzien van de noodzakelijke standaarden te laten beoordelen.

Bij Delta in de Verenigde Staten wordt gebruik gemaakt van een risicobeheersysteem dat is afgeleid van de risicobeheersystemen van de grote oliemaatschappijen waarvoor Delta werkt. Binnen dit systeem worden alle incidenten die mogelijk kunnen leiden tot een risico of aansprakelijkheid vastgelegd, beheerd en gemanaged (waaronder begrepen 'near misses'). Vier keer per jaar worden de vastgelegde incidenten integraal besproken met het verantwoordelijk management, de legal counsel en verzekeraars. Alle medewerkers worden regelmatig getraind in het toepassen van deze risicobeheersystematiek.

In 2008 zijn de werkzaamheden om het werkkapitaalbeslag binnen de groep in relatieve zin te verlagen, geïntensiveerd. Dit werd mede ingegeven door de snel verslechterende economische situatie. De treasury processen zijn geaudit door een externe partij. Hieruit zijn geen bijzonderheden naar voren gekomen. Wel is besloten extra resources in te zetten op het inningsproces van debiteuren. Dat heeft zijn vruchten afgeworpen. Verder worden opdrachtgevers regelmatig getoetst op kredietwaardigheid. Hiervoor is een robuust werkproces ingericht.

In Control Statement

De directie van Oranjewoud N.V. is van oordeel dat de risicobeheersings- en controlesystemen een redelijke mate van zekerheid geven dat de financiële verslaggeving geen onjuistheden van materieel belang bevat. De systemen hebben in het verslagjaar naar behoren gewerkt en er zijn geen indicaties dat ze in het lopende jaar niet goed zullen werken. Wel is het proces van aanscherping van de beheersing- en controlesystemen een voortdurend punt van aandacht. Als het noodzakelijk is voor de directievoering, worden waar nodig aanpassingen doorgevoerd.

Gevoeligheid van resultaten

Ook Oranjewoud zal last krijgen van verslechterende economische omstandigheden die zich vanaf het vierde kwartaal van 2008 manifesteerden. Voor zowel de Nederlandse als de Belgische thuismarkten geldt dat de omzet- en resultaatontwikkeling vooral afhankelijk is van het niveau van overheidsuitgaven gerelateerd aan de kernsegmenten van de groep. Gezien de maatregelen die worden verwacht van de centrale overheden in beide landen, is het niet aannemelijk dat er sprake zal zijn van forse vraaguitval.

Ook de economie in de Verenigde Staten (VS) is van invloed op de omzet- en resultaatontwikkeling, als gevolg van de overname van Delta Environmental Consultants Inc. in de VS. Daarbij kan echter de kanttekening worden geplaatst dat het klantportfolio van Delta overwegend bestaat uit multinationale oliemaatschappijen en chemische concerns, hetgeen de afhankelijkheid van de Amerikaanse economie sec weer beperkt. De opdrachten betreffen over het algemeen langjarige raamcontracten. Daarnaast is een groot deel van de werkzaamheden van Delta in de Verenigde Staten gericht op compliance ten aanzien van wet- en regelgeving op het gebied van milieu. Onze opdrachtgevers zullen compliant willen blijven, met als gevolg dat genoemde werkzaamheden worden gecontinueerd.

De hoge volatility van de US dollar versus de euro is echter wél een risico. In 2008 is de koersontwikkeling van de US dollar ten opzichte van de euro intensief gevolgd. De groep heeft in 2008 nog geen aanleiding gezien de exposure definitief af te dekken. Dit beleid wordt ook in 2009 voortgezet, waarbij moet worden aangetekend dat de groep hedging instrumenten voorbereidt die doorlopend beschikbaar zijn om daarmee exposed posities juist en tijdig af te dekken.

Dividend

Voor 2008 stelt de directie voor om geen dividend uit te keren. De directie continueert het dividendbeleid zoals dat de laatste drie jaar is gevoerd. Dat betekent dat er - naar verwachting - geen dividend over 2009 wordt uitgekeerd, maar dat de verwachte winst over 2009 wordt toegevoegd aan de reserves en wordt geïnvesteerd in verdere groei van de onderneming. Tevens wordt hierdoor de balans versterkt.

Financiering

De directie van Oranjewoud N.V. heeft in december 2007 besloten tot een onderhandse emissie van 1,5 miljoen aandelen. Reden hiervoor is de versterking van het eigen vermogen van de vennootschap. De aandelen zijn in februari 2008 uitgegeven aan de vennootschap Centric B.V. in Gouda tegen de slotkoers van € 5,70 (per 13 december 2007). Voor deze aandelen A is beursnotering aangevraagd.

In het jaarverslag van 2007 werd aangenomen dat ook in 2008 de vennootschap zou overgaan tot emissie van aandelen. De financieringsbehoefte voor acquisities was, na de overname van Delta, Van der Heide en Edel Grass in 2008, echter beperkt. Dit, in combinatie met de positieve kasstromen in 2008 en de effecten van werkkapitaalmanagement, leidde niet tot de behoefte het kapitaal verder uit te breiden. Er is op dit moment geen voornemen om tot emissie van aandelen over te gaan. Dit is echter mede afhankelijk van mogelijke acquisities en de hiermee samenhangende, door de directie gewenste financieringsstructuur.

In 2009 blijft de focus liggen op het verder verminderen van het werkkapitaal en het zorgen voor adequate cashbuffers. Enerzijds om te zorgen dat er bewegingsvrijheid blijft gedurende de tijd van economische tegenwind, anderzijds om de beslissingsvrijheid te hebben om toch nog te kunnen groeien in de kernsegmenten door acquisities.

De vennootschap heeft in 2008 onderzoek gedaan naar mogelijkheden om de free float te vergroten, om zodoende de verhandelbaarheid van de aandelen te vergroten. Dit is in 2008 niet geëffectueerd.

Kapitaalstructuur

Het aandelenkapitaal van de onderneming bestaat uit aandelen A en aandelen B. De aandelen A zijn aan de beurs genoteerd (Euronext Amsterdam). Voor de aandelen B is geen beursnotering aangevraagd. Er is geen verschil in zeggenschap of winstrechten tussen de aandelen A en B. Het belang van Centric B.V. in Oranjewoud N.V. bedraagt ultimo 2008 89,89%.

Wat betreft de langlopende financieringsbehoefte was de groep in 2008 vrijwel volledig gefinancierd met eigen vermogen. Alle acquisities in 2008 zijn gefinancierd uit eigen middelen. De verwachting was dat de groep voor een deel met vreemd vermogen gefinancierd zou worden, om verdere acquisities mogelijk te maken. Uiteindelijk is alleen als gevolg van de financieringsstructuur van Delta het vreemd vermogen licht toegenomen. De solvabiliteit is toegenomen van 48,3% naar 49,6%.

Financiële instrumenten

De belangrijkste financiële instrumenten van de groep omvatten bankleningen, bankkredieten, financial lease-overeenkomsten, geldmiddelen en kasquivalenten. De belangrijkste doelstelling is het aantrekken van financiering voor de bedrijfsactiviteiten van Oranjewoud N.V. Daarnaast bestaan verschillende andere financiële vaste activa en passiva, zoals handelsvorderingen en schulden aan leveranciers die direct voortvloeien uit de bedrijfsactiviteiten. Er zijn geen derivaten en financiële instrumenten voor handelsdoeleinden.

Risico's

Renterisico's zijn belangrijke risico's die voortvloeien uit financiële instrumenten. De renterisico's zijn beperkt en daarom niet afgedekt. Valutarisico's zijn tevens belangrijke risico's. Op termijn is het aannemelijk dat de risico's die voortvloeien uit valutaschommelingen beheerst worden door bijvoorbeeld opties, termijntransacties en leningen, maar tot op heden is dit nog niet het geval.

Overname richtlijn

Voorschriften statutenwijziging

De bevoegdheid tot statutenwijziging ligt bij de algemene vergadering, met dien verstande dat een besluit alleen genomen kan worden op voorstel van de gecombineerde vergadering*. De gecombineerde vergadering dient voorafgaande aan het voorstel overleg te plegen met Euronext Amsterdam N.V.

* de gecombineerde vergadering omvat alle in functie zijnde directeuren en commissarissen, derhalve Gerard Sanderink.

De laatste statutenwijziging heeft plaatsgevonden op 30 mei 2006. In het verslagjaar 2008 zijn er geen wijzigingen geweest.

Bevoegdheden tot het uitgeven van nieuwe aandelen

Uitgifte van aandelen geschiedt ingevolge een besluit van de directie. Het besluit is onderworpen aan de goedkeuring van de raad van commissarissen. Deze bevoegdheid betreft alle nog niet uitgegeven aandelen van het maatschappelijk kapitaal van de vennootschap. De duur van deze bevoegdheid wordt vastgesteld bij besluit van de algemene vergadering en bedraagt ten hoogste vijf jaar.

In de algemene vergadering op 22 mei 2007 is deze bevoegdheid wederom aan de directie toegekend voor een periode van vijf jaar vanaf de datum van deze vergadering.

Bevoegdheden tot verkrijgen van (eigen) aandelen

1. De vennootschap mag volgestorte eigen aandelen verkrijgen, doch slechts om niet of indien:

a. het uitkeerbare eigen vermogen ten minste gelijk is aan de verkrijgingsprijs; en

b. het gezamenlijke nominale bedrag van de aandelen die de vennootschap verkrijgt, houdt of in pand houdt of die worden gehouden door een dochtermaatschappij, niet meer beloopt dan een tiende van het geplaatste kapitaal van de vennootschap.

2. Verkrijging anders dan om niet kan slechts plaatsvinden indien de algemene vergadering de directie daartoe heeft gemachtigd.
   De directie heeft geen machtiging gevraagd aan de algemene vergadering ten behoeve van de inkoop van eigen aandelen.

Toelichting verslag omtrent mededelingen

Gezien het bovenstaande is er geen verdere toelichting.

Groeisectoren

Inhoud

Voorwoord John Zegwaard	26
Water & Klimaat	**28**
- Visie	29
- Projectbeschrijvingen	30
- Klant aan het woord	31
- Medewerker aan het woord	32
- Internationaal	33
Sport & Leisure	**34**
- Visie	35
- Projectbeschrijvingen	36
- Klant aan het woord	37
- Medewerker aan het woord	38
- Internationaal	39
Milieu	**40**
- Visie	41
- Projectbeschrijvingen	42
- Klant aan het woord	43
- Medewerker aan het woord	44
- Internationaal	45

John Zegwaard
Namens directie Oranjewoud

Werken in een wereld vol mogelijkheden

Wereldwijd staan we op dit moment voor een flink aantal uitdagingen: de strijd tegen het water als gevolg van de klimaatverandering, het realiseren van nieuwe energiebronnen, demografische ontwikkelingen (de kloof tussen arm en rijk, bevolkingsgroei en vergrijzing) en de voedselvoorziening. Op de laatste twee hebben we weinig invloed, maar aan de eerste twee kunnen en willen we zeker een bijdrage leveren. Oranjewoud voelt een verantwoordelijkheid om de beschikbare kennis en ervaring in te zetten voor duurzame oplossingen voor de vraagstukken waar we voor staan. Aansluitend op onze missie doen we dit vanuit de idealistische gedachte : “You cannot be successful in a society that fails”.

Thema

Als thema voor ons jaarverslag hebben we gekozen voor ‘Een wereld vol mogelijkheden’. Een breed en veelomvattend thema dat betrekking heeft op de wereld van Oranjewoud en de wereld om ons heen. Het heeft te maken met de projecten die we uitvoeren, op de gebieden waarop we actief zijn, de mogelijkheden voor onze opdrachtgevers en medewerkers, onze internationale ambities, maar ook op de (soms) taaie thema’s als duurzaamheid en leefbaarheid.

Natuurlijk zijn ook wij voorzichtig in de huidige wereldwijde recessie. Niettemin blijven we optimistisch. We zoeken samen met onze klanten naar oplossingen en alternatieven, niet alleen om de crisis door te komen, maar ook om er beter uit te komen. Met andere woorden: de kredietcrisis brengt teweeg waarvoor pleitbezorgers van natuur, open ruimte en milieu al jarenlang hebben geijverd: het zicht op een duurzame, economische ontwikkeling. Duurzaam betekent onder andere minder CO_2-uitstoot, minder afhankelijk van fossiele brandstoffen en een adequaat waterbeheer. Daarmee kan ook nieuwe werkgelegenheid worden gecreëerd en de investeringen van overheid zijn (hopelijk) ook vooral daarop gericht.

Strategie

De directie heeft gekozen voor drie sectoren, die wij internationaal willen uitbouwen: Water & Klimaat, Sport & Leisure en Milieu. Aan de hand van deze drie groeisectoren willen we u graag meenemen in de wereld van Oranjewoud. Om u een goed beeld te geven van onze visies en activiteiten, komen per sector medewerkers en klanten aan het woord, aangevuld met enkele projectbeschrijvingen.

Uiteraard is de wereld van Oranjewoud breder dan de genoemde sectoren. Om ook een overzicht te kunnen geven van andere zaken die binnen ons bedrijf spelen en die Oranjewoud tot Oranjewoud maken, is er eveneens ruimte gereserveerd voor de wetenswaardigheden van Oranjewoud. Hierbij komen onder andere onze detacheringstak, duurzaamheid, talentmanagement en innovatie aan de orde.

Ik wens u veel leesplezier!

Water & Klimaat

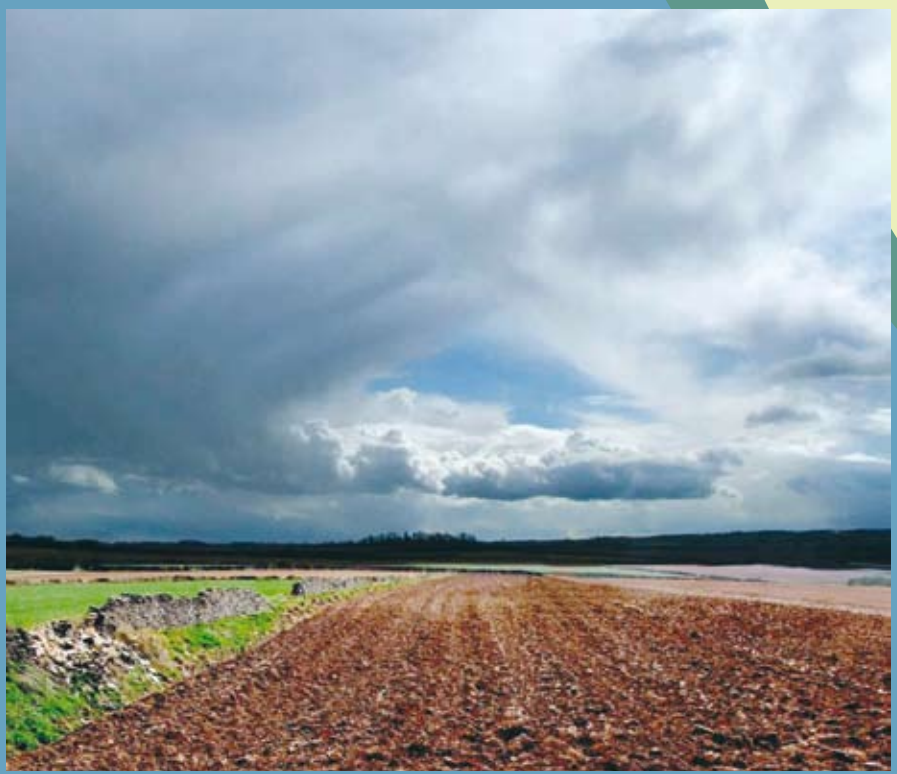

Businessmanager
Wim Kloezen

‘Nederland moet weer durven ondernemen’

De sector Water & Klimaat roept bij businessmanager Wim Kloezen tegenstrijdige gevoelens op. ‘De uitdagende vraagstukken waar we met z’n allen voor staan, vragen een grote omslag. Ideeën en ambities? Die zijn er volop. Out of the box denken? Dat doen we steeds meer. Maar de ruimte om te ondernemen en te experimenteren, ontbreekt in ons land. We lopen vast in verkokerde institutionalisering en strakke regelgeving. Daar maak ik me zorgen om. In 2008 constateerden wij dat Nederland, in vergelijking met sommige landen, flink achter loopt als het gaat om het aanpakken van kansen voor een duurzame leefomgeving. Tijd dus om het roer om te gooien.’

Het spreekt voor zich dat Oranjewoud daar graag een voortrekkersrol en aanjaagfunctie in vervult. ‘Wij werken op het snijvlak van waterbouw, ruimtelijke ordening, veiligheid en duurzame ecologie. Een goede uitgangspositie dus voor vraagstukken op het gebied van water, energie en klimaat’, stelt Kloezen. ‘Deze drie thema’s hangen nauw met elkaar samen en zijn verweven in veel van onze projecten, maar van oudsher hebben wij de meeste ervaring op het gebied van water. Pakweg tien jaar geleden voerden we al discussies over ruimte voor waterberging. Zo’n klein landje en zulke grote wensen; wat betekenen die voor de ruimtelijke claim? Datzelfde vraagstuk komt weer bovendrijven als je praat over ruimte voor klimaat en energie. Ontkokerd ruimtedenken is belangrijker dan ooit en vraagt om een paradigmashift.’

Samen verantwoordelijk

‘Als het gaat om water, zijn wij geïnspireerd geraakt door het Deltaplan van de commissie Veerman. Nederland heeft zich bewezen als het gaat om droge voeten houden, maar met de huidige dijken redden we het niet in de toekomst. Veiligheid is ons uitgangspunt, maar bij Oranjewoud vertalen we dat door naar ruimtelijke ontwikkelingen. Want de oplossingen zitten uiteindelijk in de aanpak van onze leefomgeving, van landelijk gebied en stedelijke ontwikkeling tot infrastructuur. Een belangrijk besef daarbij is dat de verantwoordelijkheid niet alleen bij waterbeheerders ligt. Als het mis gaat, zijn de gevolgen voor iedereen. Dus het is belangrijk om bijvoorbeeld ook partijen als gemeenten, hulpdiensten en verzekeraars te betrekken bij deze opgave.’

Mouwen opstropen

Oranjewoud maakt zich op voor deze uitdaging door kennis te bundelen, haar expertise aan te vullen en samen met opdrachtgevers na te denken over nieuwe servicemodellen. ‘Ook bij ons is een omslag in denken en doen nodig’, benadrukt Kloezen, ‘en daar hebben we in 2008 een basis voor gelegd. Onze gedegen kennis en kunde blijft het uitgangspunt en we kunnen deze problematiek breed invliegen omdat we alle soorten professionals in huis hebben, van waterbouwers tot ecologen. Om het wiel niet opnieuw uit te vinden, zetten we ook in op internationale krachtenbundeling. We werken aan een Europese alliantie, want als het gaat om water, energie en klimaat vallen de grenzen weg. Bovendien zijn landen als Spanje en Duitsland een stuk verder in het aanpakken van klimaatproblemen. Het is dus zaak dat we in Nederland niet blijven steken in het poldermodel, maar de mouwen weer opstropen en aanpakken.’

Water & Klimaat Projectbeschrijvingen

Verruiming Twentekanalen Twente
Weidevogelgebied Wormer- en Jisperveld
Ruimte voor rivieren Deventer

Verkenning voor verruiming Twentekanalen

Rijkswaterstaat is in de jaren negentig begonnen met grootschalige verbeteringen aan de Twentekanalen. Aanleiding was de slechte staat van de kanalen, de behoefte om ze te verruimen voor de scheepvaart en de wens om de waterhuishouding te verbeteren. Het kanaalgedeelte tussen sluis Eefde en sluis Delden (fase 1) is sinds kort gereed. Oranjewoud is in 2008 ingeschakeld voor de verkenning van fase 2, het deel tussen sluis Delden en Enschede, plus het zijkanaal naar Almelo.

Het doel van de verruiming is bereikbaarheid van de havens van Almelo, Hengelo en Enschede voor grotere schepen. Oranjewoud heeft in haar verkenning acht alternatieven onderzocht op haalbaarheid, waarbij de oeverconstructies van het kanaal zijn geïnspecteerd en de resterende levensduur is bepaald. Ook zijn principeontwerpen gemaakt voor nieuwe oeverconstructies. Omdat Rijkswaterstaat de verruiming wil combineren met voorzieningen voor recreanten, planten en dieren, heeft Oranjewoud op hoofdlijnen onderzocht waar natuurvriendelijke oevers gerealiseerd kunnen worden.
Verder heeft Oranjewoud verkennend bodemonderzoek uitgevoerd, een risicodossier opgesteld en zijn de aanwezige kabels en leidingen in kaart gebracht. In opdracht van Oranjewoud heeft een onderaannemer een maatschappelijke kostenbatenanalyse opgesteld. Uit de verkenning kwam onder meer naar voren dat de twee sluizen in het traject mogelijk aangepast moeten worden en dat er mogelijk explosieven liggen (erfenis WOII). De verkenning is uitgevoerd in het kader van het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT). De haalbare alternatieven vormen de basis voor een nog uit te voeren planstudie waarin ze verder worden uitgewerkt.

Financiering voor waterkwaliteit Wormer- en Jisperveld

Het Wormer- en Jisperveld in Noord-Holland is één van de belangrijkste weidevogelgebieden in Nederland en als zodanig een kerngebied in de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Omdat de aanwezige natuurwaarden de laatste decennia steeds meer in het gedrang kwamen, is in 2001 het project 'Wormer- en Jisperwater' gestart, bedoeld om het waterbeheer te verbeteren. In opdracht van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier heeft Oranjewoud de financiering vanuit het Rijk geregeld. In juni 2008 heeft het Rijk 7,5 miljoen euro voor het project ter beschikking gesteld.

Om de financiering rond te krijgen, heeft Oranjewoud een businesscase opgesteld en het proces begeleid. Eind vorig jaar is de businesscase vertaald naar een uitvoeringsprogramma 2008-2012. Oranjewoud adviseert op dit moment bij het opzetten van een programmabureau binnen Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, dat samen met Vereniging Natuurmonumenten, Provincie Noord-Holland, Gemeente Wormerland, LTO-Noord en Agrarische Natuurvereniging Water, Land en Dijken zitting heeft in de projectgroep. Het flexibele uitvoeringsprogramma voorziet in een integrale, duurzame en gebiedsgerichte aanpak om de waterkwaliteit in Wormer- en Jisperveld te verbeteren.

Ruimte voor de Rivier bij Deventer

Meer ruimte geven aan rivieren is één van de kabinetsplannen in antwoord op de nieuwe watervraagstukken. Op enkele tientallen locaties in Nederland wordt inmiddels aan dat streven gewerkt. Eén ervan is het project Ruimte voor de Rivier in Deventer. Langs de IJssel wordt over een lengte van circa vijf kilometer een situatie gecreëerd waarbij de rivier ook bij hoog water op een veilige manier door de bedding kan stromen. Oranjewoud was in 2008 betrokken bij de MER-procedure.

In deze eerste fase heeft Oranjewoud onder meer onderzoek gedaan naar de waterkwaliteit, archeologie, ecologie en de grondbalans. Inmiddels is de tweede fase gestart, waarbij in een Plan van Aanpak op een hoger detailniveau wordt voortgeborduurd op de eerste fase. Zaken als beheer en onderhoud en onderzoek naar kabels en leidingen komen daar nog bij. In 2008 is Oranjewoud ook gestart met de vergunningenprocedure en de marktbenadering. Zo is bijvoorbeeld gekeken welke contractvormen met aannemers wenselijk zijn. Ook zijn partijen als overheden en bedrijven betrokken bij het inrichtingsvraagstuk; draagvlak creëren is essentieel. Oranjewoud werkt in opdracht van Provincie Overijssel; ook Royal Haskoning verzorgt een deel van het traject.

Water & Klimaat Klant aan het woord

Rijkswaterstaat
Wim Leendertse, Projectmanager

‘Oranjewoud plaatst Afsluitdijk in groter perspectief’

De Afsluitdijk moet worden aangepast om ook in de toekomst aan de veiligheidseisen te voldoen. Een unieke kans om méér met de dijk te doen! In opdracht van staatssecretaris Huizinga van Verkeer en Waterstaat werkt Rijkswaterstaat samen met de provincies Fryslân en Noord-Holland aan de toekomstverkenning voor de Afsluitdijk. Oranjewoud maakt deel uit van één van de vier consortia die in 2008 hun ideeën aan de staatssecretaris presenteerden. Een gesprek met projectmanager Wim Leendertse van Rijkswaterstaat over zijn ervaringen met deze moderne marktbenadering.

‘De ambities voor het aanpakken van de Afsluitdijk zijn groot. Juist daarom wilden wij de markt betrekken bij het realiseren van een integrale visie. Binnen RWS was er vooraf wel enige scepsis over de creativiteit van de marktpartijen. Dat kwam vooral omdat het onwennig was zelf niets te hoeven ontwerpen en af te wachten waar de consortia mee kwamen. De verrassing was groot toen de ideeën werden gepresenteerd. Daar zaten absoluut elementen in die we zelf in eerste instantie nooit hadden bedacht. Geen van de consortia heeft de veilige weg gekozen; er zaten grootse plannen bij. Wat dat betreft is het experiment nu al geslaagd.’

Open dialoog

Wim Leendertse heeft vooral de open dialoog met de marktpartijen als zeer prettig ervaren. ‘Het is fijn om op gelijkwaardige basis samen te werken en kennis uit te wisselen. Van oudsher ontwierpen wij zelf en vertelden wij de opdrachtnemers wat ze moesten doen. Maar wij weten ook niet alles, dus dan levert het veel meer op als we elkaar helpen. Bovendien werkte het enthousiasme van de consortia aanstekelijk. Fantastisch om te zien hoeveel energie Oranjewoud en de andere marktpartijen in dit traject hebben gestoken. Ze kregen wel een vergoeding, maar dat staat niet in verhouding tot wat ze hebben gedaan. Wat dat betreft alle lof en complimenten. Ik hecht er dan ook zeer veel waarde aan dat we met respect met hun plannen omgaan.’

Win-win

‘Sterk aan de visie van Oranjewoud en consorten is dat ze de dijk in een groter perspectief hebben geplaatst’, vindt Leendertse. ‘Ze blijven niet steken op techniek, maar hebben bijvoorbeeld ook aandacht besteed aan de leefbaarheid in de aangesloten regio’s op het vaste land, door hen de ‘halters’ van de Afsluitdijk genoemd. Mooi is ook dat Oranjewoud heeft aangetoond dat hun plan voor een stormschild (zie ook pagina 54) op de dijk technisch haalbaar is, terwijl iedereen bij RWS dacht dat het onmogelijk zou zijn. Kortom, er liggen plannen die de Afsluitdijk waardig zijn. Bij het maken van keuzes voor de uiteindelijke koers is veiligheid het eerste uitgangspunt, maar we willen zoveel mogelijk ambities waarmaken, dus ook zaken als duurzame energie, recreatie en toerisme, ecologie en leefbaarheid spelen een belangrijke rol. Het moet een win-win-situatie zijn.’

Rijkswaterstaat heeft het kabinet gevraagd tempo te maken in het keuzeproces. Het strategische MER-traject is in gang gezet en medio 2010 moet er een besluit liggen over de hoofdkoers.

De Afsluitdijk is een icoon van de Nederlandse waterbouwkunde. Het is een uniek stukje kustlijn waar de geschiedenis van de strijd tegen het water zichtbaar wordt. Het vraagt de nodige ambitie om de dijk weer veilig te maken én opnieuw op de kaart te zetten. Oranjewoud ging de uitdaging aan en realiseerde met partners Noordpeil landschap & stedenbouw, CE Delft milieuadviseurs en TWA Architecten een integrale visie op de Afsluitdijk: ‘Monument in Balans’. Alle ingrediënten zijn aanwezig: techniek, veiligheid, innovatie, duurzame energie, watertechnologie, natuur, economie en leefbaarheid. Opvallend aan de visie is hoe respect voor de huidige kwaliteit van de dijk is gecombineerd met nieuwe, haalbare mogelijkheden.

Kijk voor meer informatie over de visie op www.oranjewoud.nl.

Projectmanager
Andries Bosma

'Mix pragmatische adviseurs en vrijgevochten denkers is waardevol'

'Water, klimaat en energie zijn hot, maar dat is niet de reden dat we er hier bij Oranjewoud zo actief mee bezig zijn', stelt Andries Bosma, projectmanager Water & Klimaat bij Oranjewoud. 'Deze sectoren maken immers van nature deel uit van onze projecten. Om dat zichtbaarder te maken, hebben we in 2008 heel bewust gekozen voor water, klimaat en energie als groeisectoren. Ze vragen namelijk wel om bewuste aandacht, juist omdat het om keuzes gaat met grote effecten op de mate van duurzaamheid.'

Projectmanager Bosma ervaart het als zeer plezierig dat er een duidelijke focus is gelegd op water, klimaat en energie. 'We zijn bij Oranjewoud heel breed bezig. Dat is ons sterke punt, maar tegelijk is richting wel belangrijk voor het investeren in kennisopbouw. Prettig bij Oranjewoud is de ruimte voor die ontwikkelingen. Opdrachten volgen bijna vanzelf als je investeert in een goede basis. Hoe divers de vraag ook is, wij hebben een antwoord. De kunst is om de verschillende thema's goed te verbinden. En daar hebben we in 2008 hard aan gewerkt.'

Elkaar opzoeken

'Met een intern team hebben we vorig jaar onze strategie aangescherpt en getoetst in de markt. Een bewuste mix van pragmatische adviseurs en meer vrijgevochten denkers in het team Water & Klimaat is daarbij heel waardevol gebleken. Oranjewoud gaat voor de hele waardeketen, van initiatieffase naar uitvoering, dus bij voorkeur geen op zichzelf staande visies en studies. Ondernemerschap en mensgerichtheid zijn daarbij sleutelwoorden; niet voor niets twee kernwaarden van Oranjewoud . Om mensen en ideeën te verbinden, moeten we elkaar opzoeken. Eerst intern - dat hebben we in 2008 veel gedaan - maar uiteindelijk gaat het natuurlijk om de externe relaties. Samen met onze opdrachtgevers kunnen we pas echte stappen zetten als het gaat om water, klimaat en energie. Dit heeft al geresulteerd in een aantal mooie projecten, zoals het Natuurlijk Markermeer-IJmeer voor de Waterdienst van Rijkswaterstaat en een project voor VROM waarin wij het potentieel voor bio-energie bij voormalige stortplaatsen in Nederland in kaart brengen.'

Passie als basis

Bosma ziet de meerwaarde van zijn rol vooral als regisseur. 'Als projectmanager heb ik een commerciële verantwoordelijkheid. Voorwaarde voor succes is om de juiste man of vrouw op de juiste plek te krijgen bij projecten. Verder gaan we proactief de markt op, in plaats van offerteaanvragen af te wachten. We wijzen klanten bijvoorbeeld op financieringsbronnen voor hun projecten. De wisselwerking tussen adviseur en projectmanager is bij zo'n aanpak essentieel. Al met al heb ik absoluut het gevoel dat wij werken in een wereld vol mogelijkheden. Dat geldt binnen Oranjewoud - door de ruimte die we krijgen om onszelf te ontwikkelen - maar zeker ook voor onze leefomgeving, waar wij met onze projecten direct invloed op hebben. Dat besef draagt bij aan het werkplezier van mezelf en ons team. Als je dan bedenkt dat passie de basis is voor succes, dan hebben we in de toekomst nog heel wat te bieden als het gaat om water, energie en klimaat.'

EU-programma
SafeCoast

Impact klimaat op overstromingsrisico's Noordzee

Welke invloed heeft de klimaatverandering op overstromingsrisico's in de Noordzeegebieden? Die vraag stond centraal bij de opdracht die Oranjewoud en het Belgische zusterbedrijf Soresma in 2008 uitvoerden binnen het EU-programma SafeCoast. Doel was het ontwikkelen van een instrument waarmee Europese beleidsmakers bewuste keuzes kunnen maken als het gaat om risico's op overstromingen langs kustgebieden.

België, Duitsland, Groot-Brittannië en Nederland hadden elk hun eigen inschattingen van overstromingsrisico's al gemaakt. Het team van Oranjewoud en Soresma heeft dan ook optimaal gebruikgemaakt van deze bestaande risicoanalyses, om vervolgens een methode te ontwikkelen die de inschattingen van verschillende landen met elkaar vergelijkt. Precies in deze aanpak, vanuit een absoluut respect en maximale integratie, lag de sleutel van het succes. Het doel was immers snel inzicht te krijgen in de invloed van klimaatveranderingen op álle kustgebieden rondom de Noordzee. Door het bezwijken van zeeweringen en de (economische) gevolgen daarvan in beeld te brengen, worden de overstromingsrisico's bepaald.

Internationale aanpak

Het grensoverschrijdende team van Oranjewoud en Soresma heeft expliciet aandacht besteed aan de politieke gevoeligheid die gepaard gaat met het presenteren van overstromingsrisico's. 'Het ging niet alleen om de uitkomst, maar ook en vooral om de methodiek van analyseren', zegt Pieter-Jeroen Bart, één van de projectmedewerkers. 'We willen de betrokken landen handreikingen geven om hun methoden en aanpak van risicoanalyse te verfijnen.' Contractmanager Marc Huygens vult aan: 'Bijzonder was dat het grensoverschrijdend samenwerken tussen Soresma en Oranjewoud, elk met hun lokale cultuur en gevoeligheden, juist die meerwaarde creëerde die de klant ook zocht. Dat maakt dit traject baanbrekend: voor onszelf als organisatie en voor de klant.' De resultaten van het project zijn in het voorjaar van 2008 gepresenteerd tijdens het slotcongres van SafeCoast. 'Het resultaat geeft een eerste, globaal Noord-Europees inzicht in kustoverstromingsrisico's, maar het project heeft vooral aangetoond wat nodig is om dit samen als internationale kustregio grensoverschrijdend op te pakken.'

Sport & Leisure

Visie

Businessmanager
Jan van de Riet

‘Snel innoveren door optimale kennisbundeling‘

Ruimte voor ondernemerschap en innovatie. Dat was de boodschap die Jan van de Riet vorig jaar meegaf in het jaarverslag 2007. De businessmanager Sport van Oranjewoud Realisatie kijkt nu met gepaste trots terug op 2008: ‘We hebben de daad bij het woord gevoegd en daadwerkelijk ruimte geboden aan ondernemerschap en innovatie. Het is mooi om te zien wat je met focus al in een jaar tijd kunt bereiken. We kunnen stellen dat de groeisector Sport & Leisure flink is aangescherpt.’

De sportmarkt groeit nog steeds, maar wie in de sport wil winnen, moet elke kans benutten. Dat is ook wat Oranjewoud doet als het gaat om Sport & Leisure. Door de joint venture met TenCate (leverancier van kunstgrascomponenten) in Edel Grass (kunstgrassystemen en concepten) is in 2008 de positie op de Nederlandse markt verstevigd en zijn de eerste stappen op de buitenlandse markt gezet via het netwerk van Edel Grass. ‘Samen met TenCate zetten we in op nieuwe concepten voor de Nederlandse en de internationale markt’, vertelt Van de Riet. ‘De kunstgrascomponenten zijn immers de basis van goed kunstgras. Met Edel Grass als handels- en productiebedrijf en Oranjewoud zelf als contractor, dekken we bijna de hele keten. Alleen in onderhoud en beheer willen we nog sterker worden.’

R&D-centrum

Van de Riet ziet groeipotentie in maintenance (onderhoud en beheer) en in toepassing van kunstgras in bermen, rotondes en ander openbaar groen. Bovendien speelde de ontwikkeling van gesloten naar open innovaties in 2008 een flinke rol in strategische beslissingen. ‘In de sportmarkt volgen nieuwe ontwikkelingen elkaar in rap tempo op. Deze kort-cyclische business maakt open innovaties noodzakelijk, anders loop je altijd achter de feiten aan. Onze visie is daarom: snel innoveren door optimale kennisbundeling. Om die reden wordt dit jaar een R&D-centrum opgezet in Genemuiden, de thuisbasis van Edel Grass. Daar staat niet alleen het technische product centraal; we zorgen ook voor juridische, financiële en verzekeringstechnische inbedding. Integrale innovatie dus, waarmee we toegevoegde waarde realiseren.’

Synergie

De nieuwe loot aan de tak van Sport & Leisure, het Noorse sportbedrijf PST, brengt uiteraard ook kennis in die waardevol is voor het R&D-centrum. ‘In Scandinavië zijn ze bijvoorbeeld heel ver als het gaat om het cradle to cradle-concept; daar kunnen wij in Nederland ons voordeel mee doen. Het Duitse bedrijf Gebrüder Becker vergroot onze inzichten in de kunststof atletiekmarkt. Zo werken we heel gericht aan synergie met onze partners. Het jaar 2008 stond voor een groot deel in het teken van integratie van onze joint venture met TenCate in Edel Grass. We hebben de eerste vruchten geplukt van de samenwerking. Zowel in de voetbal- als de hockeymarkt hebben we onze positie vergroot. Wat ons betreft beginnen we nu “lekker in het spel te komen”. Uiteraard blijven we ook dit jaar de ruimte voor ondernemerschap en innovatie benutten, want juist in tijden van recessie komt het daar op aan.’

Sport & Leisure Projectbeschrijvingen

Sportpark Donk Gouda
Natuurgras Abe Lenstra Stadion Heerenveen
Kunstgrassysteem Heracles Almelo

Bijzondere constructie voor sportpark Goud

SV Donk in Gouda krijgt een nieuw sportpark in de Oostpolder. Een uitdagend project in verband met de slappe bodem in dat gebied. In opdracht van de gemeente neemt Oranjewoud Realisatie de volledige terreininrichting op zich. Om voor een stevige ondergrond te zorgen, krijgen de sportvelden een onderheide constructie van palen en een innovatieve betonnen plaat van hergebruikt restmateriaal.

In dit project bundelt Oranjewoud kennis en kunde binnen een moderne contractvorm. Het sportpark krijgt drie kunstgras voetbalvelden met bijbehorende veldverlichting, hekwerken en terreinmeubilair. Het kunstgras rust straks niet rechtstreeks op de onderheide betonnen plaat; eerst wordt nog een gedraineerde lavalaag aangelegd die zowel waterafvoerend als waterbergend is. Oranjewoud realiseert ook de tribune bij het hoofdveld, het clubgebouw met kleedkamers en de, eveneens onderheide, toegangsweg met parkeerplaats. De werkzaamheden zijn eind 2008 gestart en het nieuwe sportpark wordt naar verwachting deze zomer opgeleverd.

Topveld natuurgras SC Heerenveen

SC Heerenveen koos voor natuurgras bij de vernieuwing van het veld in het Abe Lenstra Stadion. Oranjewoud heeft het veld in 2008 compleet gerenoveerd. De Friese club beschikt daarmee over één van de beste natuurgrasvelden van Nederland. De hoogwaardige grasmat beschikt over veldverwarming en rondom het veld heeft Oranjewoud een nieuw LED-boardingsysteem gerealiseerd.

Nieuw kunstgrassysteem voor Heracles

Oranjewoud Realisatie heeft samen met partners TenCate en Edel Grass het nieuwe kunstgras voetbalveld van Heracles Almelo verzorgd. Het Polman Stadion is in 2008 voorzien van de jongste (r)evolutie in kunstgrassystemen. Een evolutie vanwege de bijzondere kenmerken en het samenspel van alle componenten; een revolutie vanwege de unieke meetbaarheid met behulp van sensoren. Deze 'kilometerteller' meet onder meer het aantal speeluren en de veldbelasting.

De speeleigenschappen van het veld zijn in nauwe samenwerking met de technische staf en spelers van Heracles Almelo tot stand gekomen. Alle innovatieve ontwikkelingen op het gebied van onder meer shockpad, vezelsamenstelling, instrooisel en de wijze van tuften van de toplaag, zijn meegenomen. De gewenste balrol en balstuit zijn voor langere tijd verzekerd, evenals de veerkracht, veldstabiliteit en slidingvriendelijkheid. Met het 'Grass Sensor System' (ontwikkeld met INTRON) beschikt het Polman Stadion in Almelo over het eerste 'slimme kunstgrassysteem' voor voetbal. Op grond van de meetgegevens en analyses zal regelmatig advies worden uitgebracht aan de sporttechnische staf van Heracles. De meetgegevens vormen bovendien input voor nieuwe ontwikkelingen en innovaties van kunstgrassystemen.

Sport & Leisure Klant aan het woord

Gemeente Enschede
Hans Koning ter Heege, Hoofd sportaccommodaties

‘Het vooruitstrevende van Oranjewoud spreekt ons aan’

Enschede is in 2008 voor de tweede achtereenvolgende keer verkozen tot Sportgemeente van het Jaar. ‘Deze titel zien we als een bevestiging dat we goed bezig zijn op het gebied van sport’, zegt Hans Koning ter Heege, hoofd sportaccommodaties. Ook het percentage sportdeelname in de gemeente toont aan dat sport leeft in Enschede: maar liefst 78 procent van de bewoners is actief bij één van de ruim tweehonderd sportverenigingen. Een deel daarvan traint en speelt op kunstgrasvelden die door Oranjewoud zijn aangelegd.

foto: Alex Vreenen

‘In het begin stonden de verenigingen niet bepaald te springen om kunstgras’, vertelt Koning ter Heege. ‘Het zou te nep zijn en ze waren bang voor brandblaren. Inmiddels liggen er dertien voetbalkunstgrasvelden en diverse hockey- en korfbalvelden in onze gemeente en kloppen de verenigingen juist bij ons aan om te zorgen dat we hen de volgende keer niet vergeten. Een groot deel is aangelegd door Oranjewoud. Zij hebben ook in 2008 weer vier nieuwe kunstgrasvelden aangelegd in Enschede. Het grootste voordeel van zo’n veld is de capaciteit; een kunstgrasveld is geschikt voor trainingen én wedstrijden en is nagenoeg onbeperkt te gebruiken onder alle weersomstandigheden. Om die reden willen we tot 2013 elk jaar ten minste één kunstgrasveld erbij.’

Innovatie
Het Enschedese sportbeleid kenmerkt zich door innovatie en een integrale aanpak. ‘We zijn graag vooruitstrevend bezig als het gaat om sport, leisure en bewegingsbeleid. Sport is niet alleen een doel, maar ook een middel om de leefbaarheid in wijken te bevorderen. Je bent gezond bezig en onderneemt samen iets. De sportaccommodaties dragen daar aan bij, daarom houden we ze graag zoveel mogelijk in de wijken. Oranjewoud is daarbij een fijne partner, die samen met ons en de betreffende verenigingen zorgt voor een goed eindresultaat. Kwaliteit en betrouwbaarheid staan bij ons voorop. De samenwerking met Oranjewoud verloopt in goede harmonie. Ook aandachtspunten, zoals de afronding van projecten, zijn prima bespreekbaar.’

‘Het feit dat Oranjewoud in techniek en aanleg vooruitstrevend is, spreekt ons ook aan’, zegt Koning ter Heege. ‘Dat sluit aan bij onze ambities innovatief bezig te blijven. Zo ondertekenen we binnenkort samen met Oranjewoud, hun partner TenCate, de universiteit Twente en de Sportboulevard in Enschede (samenwerkingsverband van 17 sportverenigingen, een brede school en een praktijk voor fysiotherapie, red.) een samenwerkingsconvenant voor de Showroom Enschede. Op de locatie van de Sportboulevard gaan we op bijzondere wijze innovatieve toepassingen van kunstgras tonen en gebruiken. Een prachtproject waarmee we onze uitstraling als Sportgemeente van het Jaar waarmaken. De keuze voor technologie biedt daarbij weer een hele nieuwe insteek.’

Nieuwe mogelijkheden
Het jaar 2008 stond voor de gemeente Enschede vooral in het teken van opleveren: een overdekte 400 meter ijsbaan, het uitgebreide FC Twentestadion en vier nieuwe kunstgrasvelden. Heeft de gemeente tijdens de samenwerking in de afgelopen jaren iets gemerkt van het Oranjewoud-motto ‘Werken in een wereld vol mogelijkheden’? ‘Oranjewoud zoekt duidelijk naar innovatieve samenwerkingspartners op gebied van sport en leisure, dus ja, daarmee zet je zeker stappen op weg naar nieuwe mogelijkheden. Zo brengt bijvoorbeeld de recente overname van een Noors sportbedrijf door Oranjewoud ongetwijfeld weer nieuwe kennis, inzichten en contacten. Daar kunnen wij als opdrachtgever alleen maar voordeel van ondervinden.’

Sport & Leisure Medewerker aan het woord

Commercieel directeur Edel Grass
Bas van den Berg

‘Talent is overal, wij zorgen wel dat er een grasmat komt’

Voor Edel Grass stond het jaar 2008 vooral in het teken van karakter, één van de vier kernwaarden van Oranjewoud. ‘De participatie van Oranjewoud en hun partner TenCate in ons bedrijf brengt de kansen die wij nodig hadden’, zegt commercieel directeur Bas van den Berg. ‘Maar het verbinden van bedrijfsculturen en je oriënteren op een nieuwe toekomst, vraagt wel karakter. We moesten een nieuwe basis leggen. Nu die er is, kunnen we ons weer vol richten op ondernemerschap, één van de andere kernwaarden waar wij ons sterk in herkennen.’

Kunstgras is een groeimarkt en toch stond Edel Grass twee jaar geleden bijna stil. Volgens Van den Berg werd verdere groei belemmerd door de geringe affiniteit met kunstgras van het toenmalige moederbedrijf, dat haar roots in de textiel heeft. ‘Na een vliegende pioniersfase bleven we steken. Kunstgras is iets heel anders dan tapijt. Je praat over een hoog gekwalificeerde industrie en een product waar een flink eisenpakket bij hoort; van een geschikte onderlaag tot hoe je het moet onderhouden. Kunstgras staat niet op zichzelf, je verkoopt systemen en concepten. Samen met Oranjewoud en TenCate kunnen we dat uitstekend.’

Sterke combinatie

Europa is voor Edel Grass de thuismarkt; tachtig procent van de omzet wordt buiten Nederland verdiend. ‘Ons internationale netwerk en ervaring met zakendoen over de grens is voor Oranjewoud interessant. Andersom is voor ons een winstpunt dat Oranjewoud veel ervaring heeft met projectmanagement, engineering en contracten. Dat heb je nodig om grip te krijgen op projecten en als salesgedreven marketingorganisatie ontbrak het Edel Grass daar aan. TenCate heeft op haar beurt weer veel ervaring in productie en logistiek. Met z’n drieën vormen we dus een sterke combinatie. Natuurlijk moesten wij wennen aan de nieuwe situatie. Het is bij wijze van spreken alsof je opeens met een nieuwe echtgenote samenleeft. Als pionier waren wij gewend soms net even verder te springen. Nu pakken we het wat genuanceerder aan als het gaat om risicomanagement.’

Midden-Oosten

‘In 2008 waren we vooral naar binnen gericht. Professionaliseren, integreren en praktische verbeteringen doorvoeren in huisvesting en fabrieken. Oranjewoud heeft een visie en lange termijn doelstellingen waar wij verder mee kunnen. De internationale markt vormt het uitgangspunt. ‘Think global, act local’ is ons motto. We kunnen niet alleen vanuit Genemuiden de wereld bestieren, dus we moeten locaties zien te vinden van waaruit we verder kunnen opereren. De focus ligt daarbij op het Midden-Oosten. Wegens de recessie is de sportmarkt in Amerika momenteel minder interessant en in China is de concurrentie groot. En wij hebben al een bescheiden basis opgebouwd met projecten in bijvoorbeeld Jordanië, Syrië en Libanon. De behoefte aan kunstgras is daar groot.’

Een ander interessant punt dat Van den Berg noemt, is het ontwikkelingsprogramma van de internationale voetbalfederatie FIFA. Edel Grass is al twintig jaar één van de partijen die een rol speelt in FIFA-projecten. ‘Samen met Oranjewoud zijn we opgewaardeerd tot een top 6-speler. Het geeft ons de mogelijkheid om kansen te benutten in nieuwe landen. En voetbal is een sport die werkelijk overal ter wereld wordt gespeeld. Talent is overal, wij zorgen wel dat er een grasmat komt.’

Mondo Construction Company
Habib Mondo, directeur

Dynamiek in sportbusiness in het Midden-Oosten

Door de joint venture met Edel Grass beschikt Oranjewoud over extra kennis en ervaring op het gebied van kunstgrassystemen en concepten, maar ook over een nieuw internationaal netwerk. Edel Grass werkt bijvoorbeeld al bijna tien jaar samen met Mondo Construction Company in Jordanië, een leading sports specialist contractor in het Midden-Oosten. Directeur Habib Mondo kijkt terug op een succesvol 2008 en wil samen met Edel Grass/ Oranjewoud dit jaar grote stappen zetten in het Midden-Oosten.

'Vanaf het eerste moment heb ik Edel Grass leren kennen als een vooruitstrevend, modern bedrijf', zegt Mondo. 'Ze doen echt iets met hun ideeën en enthousiasme, want ze bieden altijd weer nieuwe producten en systemen aan. Wij doen internationaal heel breed zaken met leveranciers en wij geloven in kwaliteit. Dus als een leverancier keer op keer goede producten levert, blijven we daar zaken mee doen. Zo bouw je samen aan een goede relatie en verbreed je de mogelijkheden. Edel Grass heeft zich altijd bewezen, wij werken graag samen. Wij hebben met ons bedrijf in Jordanië en omringende landen een netwerk en naam opgebouwd, zij hebben de contacten met internationale sportfederaties als FIFA. Een prachtcombinatie om tenders te winnen.'

Netwerk vergroten

Mondo Construction Company is een bouwbedrijf dat zich heeft gespecialiseerd in sport. Ook buiten Jordanië staat het bedrijf bekend om zijn 'special sports surfaces'. In 2008 is Mondo begonnen zijn internationale netwerk in het Midden-Oosten te versterken. 'We deden al projecten in bijvoorbeeld Syrië en Qatar, maar we zijn ook relaties aan het opbouwen met regio's in bijvoorbeeld Egypte en Jemen. We zien groeikansen in de sportbusiness. Nu Edel Grass samenwerkt met Oranjewoud, net als ons ook een contractor op sportgebied, verwachten we nog meer dynamiek en toegevoegde waarde.'

Hoge standaard

Volgens Mondo is die dynamiek de komende periode hard nodig, want ook Jordanië en omringende landen merken het effect van de wereldwijde crisis. 'De business was booming toen de olieprijzen nog hoog waren, maar de overvloedige geldbronnen drogen hier steeds meer op. Toch draait de wereld ook hier door, dus kansen zijn er nog steeds. Alleen minder. Dus we moeten scherp en competitief in de markt staan. In tenders is het dan extra fijn om als Mondo, Edel Grass en Oranjewoud samen te werken. Met kunstgrassystemen van hoge standaard en veel knowhow op het gebied van constructies en aanleg hebben we alles te bieden.'

Mondo Construction Company heeft sinds de oprichting in 1976 naam en faam gemaakt in Jordanië. Het bedrijf heeft zich gespecialiseerd in de sportbusiness, variërend van het aanleggen van sportvloeren, sportvelden en atletiekbanen tot de installatie van sportmaterieel. In de sportbusiness heeft Mondo Construction Company ook buiten de grenzen prestigieuze projecten gedaan. Hoogtepunt van 2008 is het project voor The American University in Beiroet (Libanon); Mondo Construction Company realiseert daar het kunstgras voetbalveld en een 400 m running track, inclusief al het civiele werk.

Milieu

Businessmanager
Eric van der Schans:

‘Oranjewoud is klaar voor een internationaal antwoord’

Dat Oranjewoud letterlijk en figuurlijk haar grenzen verlegt, is goed zichtbaar in de volle breedte van het vakgebied milieu. De acquisitie van het Amerikaanse adviesbureau Delta Consultants begin 2008 is daarvan het sterkste voorbeeld. Al lange tijd werd bij Oranjewoud onderkend dat de schaalvergroting van vooral grote industriële opdrachtgevers om een internationaal antwoord vroeg. Met de overname van Delta is een bewuste stap gezet in de strategie van globalisering.

‘Het lidmaatschap van de wereldwijde milieualliantie Inogen hielp ons al om multinationals beter van dienst te zijn’, zegt Eric van der Schans, businessmanager bij Oranjewoud. ‘Maar door samen met Delta verder te gaan als één bedrijf, kunnen we een krachtiger dienstenpakket neerzetten en onderstrepen we onze toegevoegde waarde. Een recent voorbeeld is ons nieuwe label Global Oil & Gas, waarin Oranjewoud (NL), Soresma (België) en Delta (VS) de activiteiten in de olie- en gassector bundelen. Het is belangrijk om het aanbod dicht bij de markt te brengen en onszelf heel gericht en herkenbaar te profileren. Zo’n krachtenbundeling stimuleert bovendien om ook intern onze kwaliteit goed te blijven organiseren.’

Alle talen

Van der Schans ziet als grootste winstpunt van de internationalisering dat Oranjewoud letterlijk en figuurlijk alle talen spreekt. ‘We bundelen niet alleen de producten en diensten die we aanbieden in Europa en Amerika, maar ook ervaringen met verschillende culturen en klantgroepen. We leren enorm veel van elkaar en daar kunnen opdrachtgevers elders in de wereld weer van profiteren. Door onze nuchtere, pragmatische en open aanpak, zijn wij in staat de klant te begrijpen en in te spelen op de vraag achter de vraag. Milieu is een complex vakgebied; het is onze taak het voor onze klanten wat eenvoudiger en overzichtelijker te maken door zaken te structureren of van ze over te nemen.’

Bodem als basis

‘Ik vind het belangrijk om te benadrukken dat al deze nieuwe, internationale ontwikkelingen mogelijk zijn doordat onze organisatie in Nederland en België zo stabiel en robuust is. Het komt er eigenlijk op neer dat het geld voor grensverleggende stappen wordt verdiend door de mensen hier. Vooral het bodemwerk vormt letterlijk een waardevolle basis. Dat biedt perspectieven voor nieuwe ontwikkelingen. Daar zijn we blij mee, want milieu is als thema steeds sterker aanwezig bij alle fysieke activiteiten in onze leefomgeving. Daar willen we natuurlijk bij zijn. Zo zullen bijvoorbeeld multinationals de milieuregels consistent moeten integreren in hun bedrijfsvoering. Ook de combinatie van economie en ecologie bleek in 2008 een aandachtspunt, want vooral in Amerika is duurzaam ondernemen een actueel thema. Kortom, voldoende uitdaging, waarbij het ook belangrijk is om juist in moeilijke economische tijden onze klanten zo goed mogelijk te helpen.’

Milieu Projectbeschrijvingen

Bodemsanering Vianen
Afdichting stortplaats Emmeloord
Bodembeleid Milieudienst Zuid-Holland

Combinatie bodemsanering en archeologische opgraving

Slechts weinig bureaus hebben kennis van bodemverontreiniging, bodemsanering én archeologie. Oranjewoud beschikt wel over die combinatie en kreeg daarom in 2008 opdracht voor een unieke bodemsanering in Vianen. Projectlocatie: een voormalige gasfabriek die begin vorige eeuw is gebouwd op de restanten van een middeleeuws kasteel. De combinatie van zeer sterk verontreinigde grond en een hoge archeologische verwachtingswaarde van het kasteel, stelden hoge en heel specifieke eisen aan de sanering. Bovendien was zorgvuldigheid geboden omdat er drinkwatervoorzieningen op het terrein aanwezig waren. Oranjewoud zal deze bijzondere sanering zowel milieukundig als archeologisch begeleiden.

Pilot implementatie nieuw bodembeleid

Milieudienst Zuid-Holland Zuid heeft Oranjewoud gevraagd nieuw regionaal bodembeleid te ontwikkelen, gebaseerd op het nieuwe landelijke bodembeleid dat in 2008 van kracht werd. De milieudienst omvat 19 gemeenten en 2 waterschappen. De tijdige start van deze eerste gebiedsspecifieke aanpak trok vorig jaar de aandacht van Bodem+, de uitvoeringsorganisatie van het ministerie van VROM. Het project is vervolgens benoemd als pilot voor heel Nederland. Naast passend beleid voor de regio Zuid-Holland Zuid ontwikkelt Oranjewoud modules die in heel Nederland toepasbaar zijn. Zo kan Bodem+ gemeenten straks voorzien van standaardproducten voor onder meer de implementatie van het nieuwe bodembeleid.

Lekdetectie bij afdichting stortplaats

De voormalige stortplaats Het Friese Pad in Emmeloord (21 ha) is in 2007/2008 voorzien van folie met een innovatief lekdetectiesysteem. Gelijktijdig met de afdichtingswerkzaamheden heeft de gemeente Noordoostpoolder opdracht gegeven voor de planvorming en aanleg van een golfbaan, een ecozone, een wandelpad op en een fietspad rondom de stortplaats. Oranjewoud, al meer dan twintig jaar adviseur van N.V. Afvalverwerkingsbedrijf Het Friese Pad, heeft na sluiting van de stortplaats in 1999 het technisch beheer verzorgd, alsmede het hele traject van advies, ontwerp, besteksvoorbereiding en directievoering van de afdichting van de stortplaats.

Onder het motto 'meten is weten' stond de Provincie Flevoland zeker open voor een innovatieve, controleerbare constructie voor het afdichten van de stortplaats. Om te voldoen aan het Stortbesluit Bodembescherming, is eerst aangetoond dat een folie met lekdetectiesysteem gelijkwaardig is aan de gebruikelijke folie met minerale laag. Dit is beoordeeld vanuit drie gezichtspunten: ondoorlatendheid, duurzaamheid en functionaliteit.

Snelle lekdetectie

Het grote voordeel van het innovatieve systeem is dat een eventuele lekkage snel kan worden gerepareerd, doordat een softwareprogramma op elke gewenste locatie en elk gewenst moment de lekdichtheid kan controleren. Bij de traditionele minerale afdichting met folie kan het wel vijfentwintig jaar duren voor een lek geconstateerd wordt. Nu de stortplaats veilig is afgedicht - het systeem heeft een verwachte levensduur van ten minste vijfenzeventig jaar - wordt het gebied op en direct naast Het Friese Pad ingericht met onder meer een golfbaan met negen holes.

Gasunie
Piet Goos, coördinator project Noord-Zuid

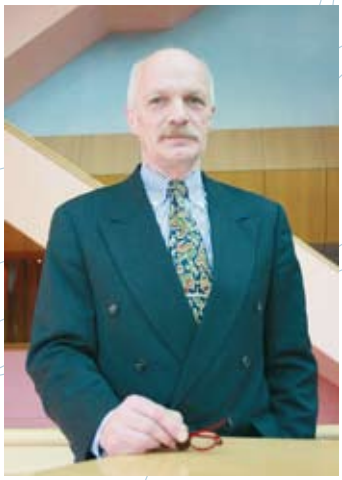

‘Gasrotonde cruciaal voor leveringszekerheid’

Gasunie is twee jaar geleden gestart met een grote uitbreiding van hun gastransportnet: de Noord-Zuid Route. Het gaat om een extra leidingstelsel van zo’n 500 kilometer dat een verbinding legt tussen het Duitse Rysum Zelzate in Zeeuws-Vlaanderen en Bocholtz in Zuid-Limburg. Dit traject vergroot de transportcapaciteit voor gasimport uit Noorwegen en Rusland, maar ook voor de import van vloeibaar aardgas via de Maasvlakte. Oranjewoud speelde in 2008 een belangrijke rol bij het cultuurtechnisch grondmechanisch en geohydrologisch onderzoek, het regelen van de benodigde vergunningen en het afsluiten van zakelijke recht van opstal met grondeigenaren.

De Noord-Zuid Route is cruciaal voor de toekomstige leveringszekerheid van gas. De Europese lidstaten produceren steeds minder gas, terwijl de vraag blijft stijgen. Om dreigende tekorten op te vangen, moet Nederland steeds meer gas importeren uit bijvoorbeeld Noorwegen en Rusland, maar ook (per schip) uit Afrika en het Midden-Oosten. ‘Door ons gasleidingennetwerk uit te breiden en te verbinden met buurlanden, ontstaat een “gasrotonde” in Noordwest-Europa’, vertelt Piet Goos, coördinator van het project Noord-Zuid bij Gasunie. ‘En een goed gediversifieerd netwerk helpt Nederland straks om niet afhankelijk te worden van één gasleverancier. Bovendien maken we het op deze manier aantrekkelijk voor gashandelaren om naar en via Nederland gas te transporteren.’

Energie is essentieel

De Noord-Zuid Route zorgt ervoor dat eindgebruikers verzekerd blijven van een veilige, verantwoorde en constante levering van gas. Met deze achtergrond zijn betrokken partijen redelijk eenvoudig te overtuigen van de noodzaak van het project. Op een deel van het traject loopt Gasunie ook tegen weerstand aan. ‘Het jaar 2008 was voor ons spannend, omdat één van de geplande compressorstations in het Groene Hart moet komen. Het is begrijpelijk dat dit niet zonder slag of stoot gaat. Inmiddels is het MER-traject in dat gebied doorlopen, maar we zijn er nog niet. In Nederland moeten we nu eenmaal veel verschillende wensen en ambities bundelen in een relatief klein gebied. Prioriteiten stellen valt niet mee, maar energievoorziening is toch essentieel.’

Biogas

De discussie over fossiele brandstoffen versus duurzame energie speelt volgens Goos geen grote rol bij eventuele kritiekpunten. ‘Aardgas is een relatief schone brandstof. Bovendien zullen we het aardgas in de toekomst steeds vaker mengen met biogas; deze transitiebrandstof is uitstekend inpasbaar in het huidige transportsysteem, dus de investering heeft ook een duurzame component. Bij Gasunie speelt groen gas op dit moment nog geen spectaculaire rol, maar het is wel een groeithema. En dat geldt ook voor CO2-transport en het beperken van onze eigen uitstoot door bijvoorbeeld compressoren effectiever in te zetten. Verder ontwikkelen we toepassingen als warmtepompen om zuiniger gasgebruik te stimuleren.’

In vertrouwde handen

‘Dat we bij de aanleg van de Noord-Zuid Route zorgvuldig omgaan met de leefomgeving, spreekt voor zich. Als het gaat om zaken als grondverzet en het tijdelijk onttrekken van grondwater is Oranjewoud onze partner. We werken al zo lang samen dat sommige Oranjewouders intussen meer ervaring dan wij hebben op bepaalde onderdelen’, lacht Goos. ‘Het is fijn om alles rondom cultuurtechniek en zakelijke rechten in vertrouwde handen te kunnen leggen. Zeker bij een omvangrijk project als dit, want er zijn enorm veel punten die onze aandacht vragen. Inmiddels hebben we driehonderd kilometer aan leidingconstructies aanbesteed en zijn de eerste aannemers begonnen.’ Het eerste deel van de Noord-Zuid Route moet eind 2010 gereed zijn. Een jaar later hoopt Gasunie haar leidingennetwerk aan te kunnen sluiten op de LNG-terminal op de Maasvlakte.

Milieu Medewerker aan het woord

Projectmanager
Aad Kant

‘Milieu is méér dan anticiperen op regels’

‘Milieuwet- en regelgeving is zo ingeburgerd bij ontwikkelingen in de leefomgeving, dat de tijd rijp is voor een verdiepingsslag’, stelt Aad Kant, projectmanager Bodemadvies bij Oranjewoud. ‘Bij Oranjewoud vertaalt zich dat in een integrale aanpak. Dus we kijken niet alleen naar milieu als aandachtspunt an sich, maar we gaan een stap verder en bekijken hoe we het kunnen onderbrengen in een groter geheel.’

Een voorbeeld is bodemsanering als onderdeel van gebiedsinrichting. ‘Vroeger saneerden we grond als er gesaneerd moest worden. Tegenwoordig denken we verder, want het vraagt een flinke investering. Het is dus veel interessanter om zo’n sanering handig in te passen bij andere processen. Wij denken daar actief in mee, bijvoorbeeld door oog te hebben voor kansrijke ontwikkelingen in een verontreinigd gebied. Omdat we bij Oranjewoud ook actief zijn op gebied van ruimtelijke ordening en infrastructuur, zijn we goed in staat die verbindingen te maken.’

Adviesbehoefte

Die bredere blik neemt niet weg dat de milieuprofessionals van Oranjewoud hun specialistische kennis op het gebied van wet- en regelgeving, techniek, onderzoek en creatieve methoden blijven voeden. ‘De wet- en regelgeving in (water)bodemland verandert regelmatig, dus wij moeten ons kennisniveau steeds actualiseren. Zo werd in 2008 het Besluit Bodemkwaliteit van kracht en is het stoffenpakket uitgebreid. De markt heeft daardoor sterk behoefte aan advies’, merkt Kant, ‘want voordat je investeert in ingewikkelde trajecten wil je wel zeker weten dat de wet- en regelgeving er over een jaar niet heel anders uitziet. Die complexiteit maakt een groot deel van onze business.’

Ondergronds ruimtegebruik

‘Het blijft voor ons een uitdaging om binnen die dynamische markt onze producten en diensten steeds te verbeteren. In 2008 heeft dat bijvoorbeeld geresulteerd in het versterken van onze activiteiten op het gebied van bodembeleid, bodembescherming en gebiedsgericht grondwaterbeheer. Ook ondergronds ruimtegebruik, koude-/warmteopslag en geothermie waren aandachtspunten. Geothermie (het oppompen van warm water uit de aarde, red.) kan een interessante markt voor ons zijn, omdat wij in de olie- en gasbranche veel ervaring hebben opgedaan met het zoeken naar geschikte boorlocaties, de techniek voor de aanleg van zo’n locatie en het regelen van de benodigde vergunningen. Daar kunnen we weer prachtige verbindingen maken met onze collega’s van Water & Klimaat.’

Toegevoegde waarde

Ook al is rekening houden met milieu ingeburgerd, volgens Kant kunnen vooral grote bedrijven nog een stap verder gaan. ‘Nu wordt vooral geanticipeerd op wet- en regelgeving, maar het ideaal is dat milieu standaard deel uitmaakt van de totale life cycle analysis van een bedrijfsproces. Voorkomen is immers beter dan saneren en bijvoorbeeld bodembeschermende voorzieningen leveren op termijn geld op. Ik hecht er daarom waarde aan de bedrijfsactiviteiten van onze klanten te behandelen alsof het eigen is; zo leer ik de behoeften van opdrachtgevers te begrijpen en kan Oranjewoud toegevoegde waarde bieden.’

PetroChina
Deelname Oranjewoud aan projectteam

PetroChina verkent aanpak veiligheid in Nederland

PetroChina, één van 's werelds grootste brandstoffenproducenten, laat de brandveiligheid van ruim veertig locaties voor de productie en opslag van brandstoffen onderzoeken. Oranjewoud heeft in 2008 samen met Inogen-partner ESD een pilotproject uitgevoerd op één van de locaties. Om een beeld te krijgen van de manier waarop Nederland met veiligheid omgaat, bezocht recent een delegatie van PetroChina ons land onder begeleiding van Oranjewoud.

PetroChina heeft bijna vijftig productie-, raffinage- en opslaglocaties op het Chinese vasteland. Voor één van de opslagdepots in Chongqing heeft Oranjewoud een veelzijdig en complex project uitgevoerd. Samen met het Chinese consultancybedrijf ESD zijn de brandbeheersmaatregelen en het managementsysteem van deze locatie beoordeeld. Ook is een kwantitatieve risicoanalyse (QRA) opgesteld en een modelnoodplan met bijbehorende procedures en instructies gerealiseerd. Dit jaar gaat Oranjewoud/Save bovendien de medewerkers van PetroChina opleiden in de QRA-systematiek.

Doeltreffend

Bij het bezoek aan Nederland bleek de delegatie van PetroChina onder de indruk van de Nederlandse implementatie van de internationale regelgeving op het gebied van brandbeveiliging en brandveiligheid. De Nederlandse maatregelen zijn vele malen simpeler en doeltreffender dan de Chinese. In de snel groeiende Chinese economie neemt de aandacht voor veiligheid toe. PetroChina bezocht daarom onder begeleiding van Oranjewoud enkele bedrijven in de Rotterdamse haven om te kijken hoe de olie- en gasbranche hier omgaat met veiligheid. Ook een bezoek aan de Rotterdamse brandweer, een belangrijke schakel in de veiligheidsketen, maakte deel uit van het bezoek.
Naar aanleiding van een presentatie over ondergrondse gasopslag en het leggen van pijpleidingen, krijgt Oranjewoud een uitnodiging voor deelname aan het projectteam van PetroChina dat zich de komende vijf jaar met deze activiteiten bezighoudt.

Een wereld vol wetenswaardigheden

Inhoud

Detacheringsdivisie	48
Gebruikersvereniging Oranjewoud	50
Relatiedag Regievoerende overheid	51
Delta Environmental Consultants Inc.	52
De Vernufteling	54
Talentmanagement	55
Duurzaamheid	56

Detachering

InterStep

Nexes

des Corps

Tecq

Werken in een wereld vol mogelijkheden!

Detacheringsdivisie
Miranda Nouwen

‘Juist bij crisis kop boven het maaiveld durven uitsteken’

Het motto ‘Werken in een wereld vol mogelijkheden’ is op het lijf geschreven van de detacheringsdivisie van Oranjewoud N.V., want directeur Miranda Nouwen denkt altijd in kansen. ‘Zelfs de economische crisis heeft voordelen. Tegenwind helpt ons bewust te blijven van wat we hebben en te beseffen dat niets vanzelfsprekend is. Natuurlijk is succes prachtig, maar uiteindelijk gaat het er om dat we bij de les blijven en stil staan bij waar we eigenlijk mee bezig zijn.’

Voor een directeur die in 2008 met haar detacheringsbedrijven InterStep, Nexes, des Corps en Tecq een hele mooie netto winst wist neer te zetten, klinkt Nouwen nuchter. ‘Ondernemen is vooruit kijken, dus wij hebben de crisis aan zien komen. Ja, we hebben klanten die het moeilijk hebben, vooral in de olie- en gassector, maar dan is het juist zaak ze zo goed mogelijk te ondersteunen met goed personeel. En waar iets wegvalt, moet iets bijkomen. We hebben dus in 2008 hard gewerkt om meer activiteiten te ontplooien, zodat we ondanks tegenslagen toch een goed resultaat konden neerzetten. Je moet je kop boven het maaiveld durven uitsteken; je eigen houding maakt een wereld van verschil.’

Meer keuze

Aan goed gekwalificeerd technisch personeel is altijd behoefte. ‘Natuurlijk is het jammer als klanten wegvallen, maar de gedetacheerde mensen die dan vrijkomen, kunnen we soms elders weer heel goed gebruiken. Bovendien geeft het ons de mogelijkheid nog kritischer te zijn in het selectieproces. Ook richting klanten kan het heel aantrekkelijk zijn om keuze te bieden uit meerdere stevige kandidaten. De ontwikkeling en flexibiliteit van onze mensen was al een groot aandachtspunt, maar in deze tijden zetten onze medewerkers nog net even een tandje bij. Zo zetten we ons allemaal in om te houden wat we hebben, waarbij we onze opdrachtgevers zo goed mogelijk ondersteunen.’

Vertrouwen

‘Door de overzichtelijke omvang van onze bedrijven, voelt iedereen heel duidelijk dat we er samen hard aan moeten trekken dit jaar. We zijn erop voorbereid dat de crisis ook in 2009 effect zal hebben in onze markten, dus wij roeien ondanks de tegenwind rustig door. Een punt waar wij nu de vruchten van plukken in onze business is dat wij nooit aan uitspattingen hebben gedaan binnen het relatiebeheer. We eten en zeilen met onze klanten, maar altijd op een nuchtere manier. Fratsen passen niet in de technische wereld. Bij branchegenoten waar eerst de sky the limit was in hun attenties richting klanten, zien we dat ze nu een forse stap terug moeten doen. Terwijl wij qua aandacht en service op hetzelfde niveau blijven als voorheen. Het gaat om de basis; om de mensen en hun kennis. Dat schept vertrouwen.’

Burgemeester Gemeente Dronten
Aat de Jonge, voorzitter Gebruikersvereniging Oranjewoud (GVOW)

‘Voor goed beheer moet je in de samenleving staan’

Als het gaat om software voor het beheer van de openbare ruimte, wordt in Europese aanbestedingen steeds vaker gevraagd naar een gebruikersvereniging. Oranjewoud heeft voor haar GBI-software al sinds 2001 de Gebruikersvereniging Oranjewoud (GVOW), met inmiddels 115 leden. In 2008 trad Aat de Jonge, burgemeester van Gemeente Dronten, aan als voorzitter. Hij zit vol ambities. ‘Dit moet de meest invloedrijke gebruikersvereniging van Nederland worden.’

Het zal dan ook niet verrassend zijn dat het jaar 2008 bij GVOW volledig in het teken stond van professionalisering. ‘Wij moeten meegroeien met Oranjewoud’, stelt De Jonge. ‘We worden als vereniging volwassen en daardoor ook kritischer. Het is in ons eigen belang om mee te denken over de producten van Oranjewoud, indirect investeren we daarmee in onszelf. Maar bij te veel gemeenten heeft het geen prioriteit, dus we zoeken eigenlijk een aanjager die dit thema continu onder de aandacht brengt. Niet om te verzinken in de techniek, maar om juist meer de link te leggen met de echte wereld. Want voor goed beheer moet je midden in de samenleving staan.’

Grenzen verleggen

Daar ligt dus een uitdaging voor gemeenten, maar hoe zit het met de rol van Oranjewoud? Volgens De Jonge spant Oranjewoud zich echt in. ‘Er wordt naar ons geluisterd en Oranjewoud is eerlijk over de mogelijkheden. Het zwaartepunt ligt toch bij onszelf, de gemeenten. Wij moeten onze wensen goed formuleren. Op ICT-vlak ligt er een enorme kluif voor gemeenten. Al die geïnvesteerde miljoenen in de e-overheid moeten uiteindelijk leiden tot een betere dienstverlening. Dat moeten we voor ogen houden, dus ervoor waken dat de beheersoftware en andere techniek een soort eiland vormen. Door de goede basis van deze gebruikersvereniging, denk ik dat wij als platform in staat zijn om, waar nodig samen met Oranjewoud, onze grenzen te verleggen en te werken aan een integrale aanpak.’

Van meedenken over contractvormen tot organisatieadvies

De ‘regievoerende overheid’ laat steeds meer oplossingen over aan de markt. Dit brengt vrijheid met zich mee, maar tegelijk groeit de vraag naar andere samenwerkingsvormen. Om eens informeel te praten over regievoeren, nodigde Oranjewoud in november een groep vaste relaties uit. Centraal stonden een marktverkenning van de rijksoverheid, een gebiedsontwikkeling, moderne contractvormen en de praktische gevolgen van een regisserende overheid.

De circa vijftig aanwezigen, waaronder vertegenwoordigers van lokale en regionale overheden, konden zich herkennen in de trend van de regievoerende overheden. Juist daarom kwamen ze naar deze relatiedag, want de behoefte aan ondersteuning blijkt groot en divers. Van meedenken over contractvormen tot organisatieadvies, bij het zoeken naar invulling van de regisseursrol zijn handreikingen welkom. Want om het beste uit de spelers in het veld naar boven te halen, heb je andere competenties en vaardigheden nodig dan wanneer je iets zelf oplost. En als je toch organisatorische beslissingen neemt om efficiënter te werken (van fusies tot het verzelfstandigen van een buitendienst), is het goed om te weten op welke manier de markt kan worden ingeschakeld. Oranjewoud heeft haar visie op de regievoerende overheid naar voren gebracht, maar ook is de Relatiedag benut om goed te luisteren naar waar overheden behoefte aan hebben. Bovendien werden praktische handreikingen gegeven tijdens workshops over netwerken en toneelregie. Deze manier van ontmoeten en uitwisselen werd zeer gewaardeerd door deelnemers. De Relatiedag van Oranjewoud blijft dus geen eenmalige actie.

Delta Environmental Consultants Inc.
Bob Karls, CEO

‘Delta ervaart een natuurlijke chemie met Oranjewoud’

Veel bedrijven hebben de neiging in hun schulp te kruipen in tijden van recessie. Bob Karls, Chief Executive Officer (CEO) van het Amerikaanse Delta Consultants, kijkt juist verder dan de economische moeilijkheden. ‘Klanten hebben nu meer dan ooit deskundige ondersteuning nodig. Dit is een tijd waarin we kunnen laten zien dat we een ware businesspartner zijn, zeker nu we onze krachten hebben gebundeld met die van Oranjewoud.’

Voor Delta was het hoogtepunt van 2008 de acquisitie door Oranjewoud. ‘Dit geeft ons de kans om onze internationale ambities verder te verwezenlijken’, zegt Karls. ‘Een wederzijdse versterking dus, want Oranjewoud heeft hetzelfde doel met deze overname. Onze medewerkers hebben enthousiast gereageerd op deze stap. Het internationale karakter van ons bedrijf is versterkt door de directe link met Europa. We zijn ons allemaal bewust van de kansen die we krijgen en hopen nog meer te kunnen leren, ontwikkelen en groeien. Aan beide kanten van de oceaan willen medewerkers elkaar leren kennen om kennis en mogelijkheden uit te wisselen. Dat geeft een mooie dynamiek in onze organisatie.’

Kennismaking

‘We hadden Oranjewoud al leren kennen tijdens onze samenwerking binnen de internationale milieualliantie Inogen. Een prachtige kans om te onderzoeken of krachtenbundeling een optie was. Uiteraard, er zijn verschillen, maar de samenwerking voelde meteen heel natuurlijk. Zo’n voorgeschiedenis maakt het eenvoudiger om ja te zeggen tegen een deal als deze. Nu we een jaar verder zijn, is de chemie nog altijd sterk aanwezig. We brengen allebei nieuwe ervaringen en kennis in. Ik bewonder veel Oranjewouders bijvoorbeeld om hun innovatieve en creatieve talenten. Ook leren we over en weer nieuwe methoden en technieken. Het is bovendien interessant om kennis te maken met elkaars klantenbenadering en manier van zaken doen. Kortom, we doen over en weer ons voordeel met de sterke punten van de ander en dat leidt tot nieuwe toegevoegde waarde op de markt.’

Versterken

De nieuwe kansen en mogelijkheden waren voor Delta al meteen in 2008 merkbaar. ‘Zo hebben we samen met Oranjewoud en ons Belgische zusterbedrijf Soresma het label Global Oil & Gas gevormd. We versterken daarmee onze positie én we doen de internationale olie- gasindustrie een breder aanbod. Zo snijdt het mes aan twee kanten. Ook kregen we door input vanuit Oranjewoud de mogelijkheid om ons product IntelligentEHS® te verbeteren; dit is een softwaretool voor het managen van gegevens op het gebied van milieu, veiligheid en energie. Een derde mogelijkheid die we benutten, is de uitbreiding van onze BIER-group (Beverage Industry Environmental Roundtable) naar Europa. Via Oranjewoud komen we letterlijk dichterbij potentiële nieuwe klanten.’

Randvoorwaarden

Karls kijkt de toekomst met vertrouwen tegemoet. ‘Op korte termijn moeten we sterke zakelijke beslissingen nemen. Niet alleen om een stevige basis te leggen samen met Oranjewoud, maar ook om de recessie het hoofd te bieden. Op lange termijn heb ik de ambitie om een wereld vol mogelijkheden te creëren voor onze medewerkers. Als CEO stel ik mezelf mijn persoonlijke passie als opdracht: het realiseren van een omgeving waarin mensen tot bloei kunnen komen en waar ze met behulp van hun vaardigheden succesvol zijn. Het zijn de medewerkers die het doen, als management schep je vooral de juiste randvoorwaarden.’

Miljoenencontract ConocoPhillips

Eén van de sterke diensten in het aanbod van Delta is Environmental Liability Transfer (ELT); daarbij neemt het bedrijf de aansprakelijkheid en verantwoordelijkheid voor vervuild terrein over van derden. Ondanks de recessie is Delta er ook in 2008 in geslaagd het succes van ELT te handhaven, zoals het begin 2009 ondertekende miljoenencontract met oliegigant ConocoPhillips laat zien. Het gaat om een meerjarig contract voor de bodemsanering van meer dan driehonderd tankstations in de Verenigde Staten, waarbij Delta de milieurisico’s beheerst en de zorg uit handen van de opdrachtgever neemt.

Stormschild en rioleringssysteem dingen mee naar De Vernufteling

Innovatie is bijna een vanzelfsprekendheid in het dagelijkse werk van Oranjewoud. Toch is het goed om af en toe bewust stil te staan bij vindingrijke technische oplossingen. Deelname aan de jaarlijkse ingenieursprijs 'De Vernufteling' is een mooie manier om dat te doen. Oranjewoud heeft zes projecten uit 2008 aangemeld, waarvan er twee zijn genomineerd. De uitslag wordt op 10 juni bekend gemaakt.

Stormschild Afsluitdijk

Eén van de genomineerde projecten is een waterbouwkundig hoogstandje: het stormschild voor de Afsluitdijk, bedacht in het kader van de marktverkenning voor de Afsluitdijk (zie interview met Wim Leendertse van Rijkswaterstaat op pagina 31). Het stormschild heeft met tien meter hoogte hetzelfde effect als een dijk van veertien meter hoog. Het plan omvat een robuuste betonnen keerwand met een kromming bovenaan, die ervoor zorgt dat elke golf wordt teruggeworpen en zo een dempend effect heeft op de volgende golf. De constructie loopt als een gekromde boog over de volledige lengte van de dijk en waarborgt de veiligheid tot 2100.

Optimalisatie aansturing rioleringssysteem

Het andere genomineerde project heeft met afvalwater te maken: een innovatief rioleringssysteem. Oranjewoud bedacht samen met de gemeente Pijnacker-Nootdorp en DataWatt een nieuwe techniek waarbij de communicatie tussen de schakelkasten met hulp van een GPRS-systeem is geoptimaliseerd. Het grote voordeel van deze techniek is dat de capaciteit van het bestaande rioleringsnetwerk is verhoogd zónder dat de bestaande persleidingen vervangen hoeven te worden. Het innovatieve systeem vlakt de huidige en toekomstige pieklozingen in de glastuinbouw af, benut de restcapaciteit in 'de stille uren' en reduceert daarmee de benodigde investeringen in persleidingen en pompen. Andere bijkomende voordelen zijn: minder energiekosten, minder onderhoud en minder hinder.

Mentortraject nieuw binnen Talentmanagement

De medewerkers zijn het kapitaal van Oranjewoud. In 2008 is daarom opnieuw veel energie gestoken in het werven van het juiste personeel en het ontwikkelen en behouden van talentvolle medewerkers. Nieuw binnen het Talentmanagement van Oranjewoud was de start van het mentortraject. Oudere medewerkers leren hun ervaring, netwerk en kennis effectief over te dragen, zodat de leercurve van startende jonge collega's sneller stijgt.

Gert Hoftijzer, senior adviseur externe veiligheid, is één van de medewerkers die vorig jaar is gestart met het mentortraject. 'Ik heb vierendertig jaar ervaring in mijn vakgebied en ik wil graag iets betekenen voor collega's die nog aan het begin van hun loopbaan staan. Binnen Save, onderdeel van Oranjewoud, hebben we al speciale cursusdagen voor kennisoverdracht, maar mentorschap gaat niet alleen om kennis delen. Ook zaken als netwerken, omgaan met je minder sterke kanten en je bijdrage aan grotere overlegstructuren komen aan de orde.'

Maatwerk

'Bij het mentortraject heb ik zelf vooral geleerd om te luisteren', vertelt Hoftijzer. 'Ieder mens is verantwoordelijk voor zijn eigen ontwikkeling. Dus wat wil een starter? Waar worstelt hij of zij mee? Het beantwoorden van hun eigen vragen is veel waardevoller dan een standaard lijstje afwerken. Het is dus maatwerk. De junioren vinden het prettig om mee te lopen met iemand aan wie ze alles kunnen vragen. En het mes snijdt aan twee kanten, want als mentor leer je ook van je jongere collega. Juist de combinatie van frisse ideeën en veel ervaring is de moeite waard.'

MVO krijgt steeds meer gestalte

Het jaarverslag over 2007 stond niet voor niets in het teken van People, Planet en Profit: Oranjewoud geeft steeds meer gestalte aan Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO). Dat heeft in 2008 geresulteerd in een MVO Beleidsnotitie voor de jaren 2008-2010. Ook is in het verslagjaar veel aandacht besteed aan het inventariseren en verbinden van al bestaande initiatieven binnen de organisatie. De directie heeft bovendien de petitie 'Leaders for Nature' ondertekend.

Het structureren van initiatieven stond in 2008 centraal. Inmiddels is MVO binnen alle gelederen van Oranjewoud onderwerp van gesprek en wordt onderzocht welke stappen nog gezet moeten worden. Het beleid zet in op vier verschillende niveaus: duurzame bedrijfsvoering (interne processen), duurzaamheid in de business, initiatieven van medewerkers (o.a. vrijwilligerswerk) en sponsoring/goede doelen.

Vrijwilligersdag

Onder het motto 'Oranjewoud Xtra' werd op verschillende vestigingen al jaren de handen uit de mouwen gestoken voor lokale maatschappelijke projecten. Deze initiatieven bleken succesvol, daarom blijven ze gehandhaafd en daarnaast komen er landelijke projecten. Zo hebben bijna honderdzestig Oranjewouders op 28 maart jl. meegedaan aan de Vrijwilligersdag in het Nationale Park De Hoge Veluwe om een bijdrage te leveren aan het in stand houden van dit prachtige natuurgebied.

Interne processen

Naast het uitbouwen van Xtra is in 2008 een flinke slag gemaakt binnen de interne processen. Om een duurzame bedrijfsvoering te realiseren, is gewerkt aan vermindering van energiegebruik, de toepassing van LED-verlichting, duurzame catering en het stimuleren van videoconferencing. Ook wordt een nieuw vervoersbeleid gehanteerd, waarbij onder andere een MVO-component is toegevoegd aan de leaseregeling. Verder wordt het inkoopbeleid aangescherpt door een leveranciersscan uit te voeren. Wat betreft sponsoring is vooral gekeken naar een selectief beleid voor een uniforme uitstraling. Daarbij wordt bewust gezocht naar thema's die raakvlakken hebben met zoveel mogelijk werkgebieden van Oranjewoud.

Duurzame business

De grootste uitdaging ligt bij het verankeren van duurzaamheid in de business van Oranjewoud. Ook in de projecten merkt Oranjewoud de toenemende aandacht voor MVO (zie kaderteksten met projectvoorbeelden), maar de mogelijkheden en marktwensen verschillen per vakgebied. Binnen de verschillende divisies wordt onderzoek gedaan naar kansen, waarbij de wensen in de markt zelf als uitgangspunt worden genomen.

Duurzame stedenbouwkundige plannen

In Amsterdam worden de Westelijke Tuinsteden geherstructureerd tot Parkstad. Duurzaamheid is hierbij een belangrijk uitgangspunt. Om hier vorm en inhoud aan te geven, heeft Oranjewoud een duurzaamheidprofiel opgesteld voor een deel van de Kolenkitbuurt.

Op basis van het duurzaamheidprofiel van de bestaande situatie, heeft Oranjewoud aanbevelingen voor het vernieuwingsplan opgesteld. Dit heeft geresulteerd in een duurzaam stedenbouwconcept dat gekenmerkt wordt door een autoluwe, parkachtige en klimaatbestendige inrichting van de openbare ruimte. Ook heeft Oranjewoud onderzocht hoe de gebouwen 50% energiezuiniger kunnen worden gemaakt.

Klimaatprogramma gemeente Ommen

Oranjewoud heeft in 2008 voor de gemeente Ommen een kadernota over klimaatbeleid geschreven. Op basis van de aanbevelingen heeft de gemeenteraad besloten een budget van vier ton beschikbaar te stellen voor een programma van activiteiten waarmee de uitstoot van broeikasgassen kan worden verminderd. De adviseurs hebben ook de subsidieaanvraag verzorgd voor een Rijksbijdrage aan de uitvoering van dit klimaatbeleid.

Duurzaam bedrijfspand Centric

Het is op dit moment één van de tien meest duurzame bedrijfspanden in Nederland: het nieuwe hoofdkantoor van Centric IT Solutions in Gouda. De duurzame en energiebesparende voorzieningen die zijn toegepast zijn niet nieuw, de kracht zit juist in de som der delen. Door in een integraal ontwerp zaken goed te combineren, realiseerde Oranjewoud in 2008 samen met andere bouwpartners een Label A+ voor het pand van Centric.

De ambitie van de gemeente Gouda om bij de nieuwbouw van het Centric-hoofdkantoor tien procent meer te doen aan energiebesparing dan het Bouwbesluit voorschrijft, sloot goed aan bij de bewuste keuze van Centric voor een duurzaam bedrijfspand. Adviseur Oranjewoud zette daarom in op een sterke combinatie van onder meer warmte/koudeopslag, lage- en hoge temperatuurverwarming, koelinstallaties, een gebouwbeheersysteem, speciale klimatisering en aandacht voor energie- en waterbesparing bij de keuze voor verlichting en bedieningsmethoden.

Het casco werd neergezet door de projectontwikkelaar; daar moest, passend binnen de uitvoeringsplanning, een inbouwpakket in komen. Door vroeg samen aan tafel te zitten, konden opdrachtgever, Oranjewoud en partners de zaken op elkaar afstemmen. Door deze goede samenwerking is het daadwerkelijk gelukt om tien procent extra energiebesparing te realiseren.

Oranjewoud N.V. jaarrekening 2008

Inhoud

Geconsolideerde balans per 31 december	60
Geconsolideerde winst- en verliesrekening	61
Geconsolideerd overzicht van mutaties in het eigen vermogen	62
Geconsolideerd kasstroomoverzicht	63
Waarderingsgrondslagen	64
Toelichting op de geconsolideerde balans	73
Toelichting op de geconsolideerde winst- en verliesrekening	92
Vennootschappelijke balans per 31 december	98
Vennootschappelijke winst- en verliesrekening	99
Toelichting op de vennootschappelijke balans	100
Toelichting op de vennootschappelijke winst- en verliesrekening	105
Overige gegevens	106
Accountantsverklaring	107
Aandeelhoudersinformatie	109
Code Tabaksblat bij Oranjewoud N.V.	111

Geconsolideerde balans per 31 december

(in euro's)

	2008		2007	
Vaste activa				
Immateriële vaste activa (1)	63.322.242		50.938.244	
Materiële vaste activa (2)	16.935.330		11.067.083	
Geassocieerde deelnemingen en joint ventures (3)	7.047.882		1.122.790	
Langlopende vorderingen (4)	0		222.935	
		87.305.454		63.351.052
Vlottende activa				
Vorderingen (5)	118.426.158		84.002.965	
Geldmiddelen en kasequivalenten (6)	13.654.565		22.802.347	
		132.080.723		106.805.312
Totaal activa		**219.386.177**		170.156.364
Eigen vermogen toe te rekenen aan aandeelhouders van de moedermaatschappij (7)	108.681.368		82.185.117	
Minderheidsbelangen	50.478		13.613	
Totaal eigen vermogen		**108.731.846**		82.198.730
Langlopende verplichtingen				
Voorzieningen (8)	4.962.597		3.385.567	
Latente belastingverplichtingen (9)	7.074.667		7.171.546	
Langlopende schulden (10)	2.808.464		3.612.084	
Totaal langlopende verplichtingen		**14.845.728**		14.169.197
Kortlopende schulden				
Handelscrediteuren	28.367.733		18.086.201	
Verplichtingen aan opdrachtgevers (5)	27.747.998		18.559.188	
Te betalen vennootschapsbelasting	1.864.457		951.786	
Overige kortlopende schulden (11)	37.828.415		36.191.262	
Totaal kortlopende schulden		**95.808.603**		73.788.437
Totaal passiva		**219.386.177**		170.156.364

Geconsolideerde winst- en verliesrekening

(in euro's)

	2008	2007
Doorlopende bedrijfsactiviteiten		
Netto omzet (14)	363.080.932	228.540.115
Overige bedrijfsopbrengsten	63.601	232.148
Som der bedrijfsopbrengsten	363.144.533	228.772.263
Projectkosten van derden	(122.723.173)	(70.601.094)
Toegevoegde Waarde	240.421.360	158.171.169
Personeelskosten (15)	(178.566.359)	(107.722.377)
Overige bedrijfskosten (17)	(29.320.166)	(17.559.958)
Afschrijvingen	(12.670.816)	(11.565.081)
Totaal bedrijfskosten	(220.557.341)	(136.847.416)
Bedrijfsresultaat	19.864.019	21.323.753
Financieringsopbrengsten (18)	423.654	585.398
Financieringskosten (18)	(835.993)	(470.168)
Saldo financiële baten en lasten	(412.339)	115.230
Aandeel resultaat joint ventures en geassocieerde deelnemingen (19)	323.429	-
Resultaat uit doorlopende bedrijfsactiviteiten voor belastingen	19.775.109	21.438.983
Belastingen (20)	(4.589.775)	(5.582.167)
Resultaat uit doorlopende bedrijfsactiviteiten na belastingen	15.185.334	15.856.816
Resultaat na belastingen uit beëindigde bedrijfsactiviteiten (21)	2.000.357	626.756
Resultaat na belastingen	17.185.691	16.483.572
Toe te rekenen aan:		
Aandeelhouders van de moedermaatschappij	17.185.691	16.483.572
Minderheidsbelangen	-	-
Winst per aandeel (in euro's)		
Netto resultaat per aandeel toe te rekenen aan de aandeelhouders van de moedermaatschappij (gewoon en verwaterd)	0,49	0,48
Netto resultaat per aandeel uit doorlopende bedrijfsactiviteiten	0,43	0,46
Netto resultaat per aandeel uit beëindigde bedrijfsactiviteiten	0,06	0,02
Gemiddeld aantal uitstaande aandelen	35.421.731	34.671.731

Geconsolideerd overzicht van mutaties in het eigen vermogen

voor voorgestelde winstverdeling (in euro's)

Eigen vermogen	**Toe te rekenen aan aandeelhouders van de moedermaatschappij**						Minderheids-belangen	Totaal
	Geplaatst kapitaal	Agioreserve	Reserve om-rekenings-verschillen	Overige reserves	Resultaat boekjaar	Subtotaal		
Boekwaarde per 1 januari 2007	3.467.174	79.065.532	-	(28.297.670)	11.466.509	65.701.545	14.000	65.715.545
Minderheidsbelangen	-	-	-	-	-	-	(387)	(387)
Winstinhouding 2006	-	-	-	11.466.509	(11.466.509)	-	-	-
	3.467.174	79.065.532	-	(16.831.161)	-	65.701.545	13.613	65.715.158
Resultaat boekjaar	-	-	-	-	16.483.572	16.483.572	-	16.483.572
Totaal baten en lasten	-	-	-	-	16.483.572	16.483.572	-	16.483.572
Boekwaarde per 31 december 2007	3.467.174	79.065.532	-	(16.831.161)	16.483.572	82.185.117	13.613	82.198.730
Boekwaarde per 1 januari 2008	3.467.174	79.065.532	-	(16.831.161)	16.483.572	82.185.117	13.613	82.198.730
Uitgifte aandelen	150.000	8.400.000	-	-	-	8.550.000	-	8.550.000
Minderheidsbelangen	-	-	-	-	-	-	36.865	36.865
Winstinhouding 2007	-	-	-	16.483.572	(16.483.572)	-	-	-
	3.617.174	87.465.532	-	(347.589)	-	90.735.117	50.478	90.785.595
Resultaat boekjaar	-	-	-	-	17.185.691	17.185.691	-	17.185.691
Omrekeningsverschillen		-	760.560	-	-	760.560	-	760.560
Totaal baten en lasten	-	-	760.560	-	17.185.691	17.946.251	-	17.946.251
Boekwaarde per 31 december 2008	3.617.174	87.465.532	760.560	(347.589)	17.185.691	108.681.368	50.478	108.731.846

Geconsolideerd kasstroomoverzicht

(in euro's)

		2008		2007	
Resultaat na belastingen uit doorlopende bedrijfsactiviteiten		15.185.334		15.856.816	
Mutaties zonder kasstroom:					
Resultaat van geassocieerde deelnemingen		(323.429)		0	
Vennootschapsbelasting		4.589.775		5.582.167	
Financiële baten en lasten		412.339		(115.230)	
Afschrijvingen en resultaat bij verkoop materiële vaste activa		12.670.816		11.565.081	
Negatieve goodwill		(63.601)		(232.148)	
Mutatie in voorzieningen		1.354.706		(9.056.433)	
Kasstroom uit operationele activiteiten voor verandering werkkapitaal		33.825.940		23.600.253	
Mutatie in crediteuren		(1.180.918)		1.402.612	
Mutatie in schulden aan gelieerde ondernemingen		(10.929)		616.908	
Mutatie in schulden op korte termijn		(1.086.025)		3.467.712	
Mutatie in onderhanden projecten		9.400.082		936.140	
Mutatie in vorderingen op gelieerde ondernemingen		546.541		(5.570.377)	
Mutatie in handelsdebiteuren		(5.169.496)		(4.702.573)	
Mutatie in overige vorderingen en overlopende activa		5.393.992		(2.084.133)	
Ontvangen rente		747.088		693.282	
Betaalde rente		(1.539.457)		(368.181)	
Betaalde vennootschapsbelasting		(5.927.536)		(5.856.826)	
Kasstroom uit operationele activiteiten					
Doorlopende bedrijfsactiviteiten			**34.999.281**		12.134.817
Beëindigde bedrijfsactiviteiten	noot 21		**408.018**		108.821
Kasstroom uit operationele activiteiten			**35.407.299**		12.243.638
Investeringen in immateriële vaste activa	noot 1	(42.204)		0	
Investeringen in materiële vaste activa	noot 2	(4.490.479)		(2.296.434)	
Investeringen in geassocieerde deelnemingen		(5.812.494)		(925.000)	
Overname deelnemingen (1)		(37.427.874)		(16.363.709)	
Desinvesteringen in materiële vaste activa		164.517		141.270	
Desinvesteringen in geassocieerde deelnemingen		110.337		0	
Kasstroom uit investeringsactiviteiten					
Doorlopende bedrijfsactiviteiten			**(47.498.197)**		(19.443.873)
Beëindigde bedrijfsactiviteiten	noot 21		**2.400.585**		7.982.269
Kasstroom uit investeringsactiviteiten			**(45.097.612)**		(11.461.604)
Mutatie in langlopende verplichtingen (aflossingen)		(1.432.498)		(3.738.460)	
Aflossing bankschulden geacquireerde deelnemingen		(8.819.486)		(2.639.976)	
Uitgifte aandelen		8.550.000		0	
Kasstroom uit financieringsactiviteiten			**(1.701.984)**		(6.378.436)
Netto kasstroom			**(11.392.297)**		(5.596.402)
Liquide middelen beëindigde bedrijfsactiviteiten ultimo boekjaar			**0**		6.065.040
Saldo geldmiddelen en kasequivalenten op 1 januari			**21.177.751**		20.709.113
Koersverschillen op geldmiddelen en kasequivalenten			**(534.935)**		0
Saldo geldmiddelen en kasequivalenten op 31 december	noot 6		**9.250.519**		21.177.751

Waarderingsgrondslagen

Informatie over de vennootschap

Oranjewoud N.V. is een naamloze vennootschap naar Nederlands recht, statutair gevestigd in Nederland te Gouda, Antwerpseweg 8. De aandelen van de vennootschap zijn genoteerd aan de officiële Markt van Euronext N.V. te Amsterdam. Oranjewoud N.V. is voor 89,89% in handen van Centric B.V.. Centric B.V. is voor 100% in handen van Stichting Administratiekantoor Centric van Gerard Sanderink. Oranjewoud N.V. is actief op het gebied van advies- en ingenieursdiensten, sport- en vrijetijdsvoorzieningen en detachering. De organisatie is leverancier van kwalitatief hoogwaardige diensten op het brede terrein van infrastructuur, stedelijke ontwikkeling, bouw, natuur en landschap, milieu en veiligheid, vastgoedzaken en sport- en vrijetijdsvoorzieningen. Oranjewoud N.V. verzorgt daarbij het gehele traject van studie, advies, ontwerp, planvoorbereiding en directievoering tot realisatie, beheer en exploitatie.
De jaarrekening 2008 is op 30 maart 2009 opgesteld door het bestuur van de vennootschap en zal ter vaststelling worden voorgelegd aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders op 14 mei 2009.

Aanpassingen

De vergelijkende cijfers in de resultatenrekening en in het kasstroomoverzicht zijn aangepast voor het effect van de beëindigde bedrijfsactiviteiten. In het kasstroomoverzicht zijn de aflossingsverplichtingen inzake langlopende schulden niet meer als geldmiddelen en kasequivalenten beschouwd. In de cijfers van 2007 is daartoe € 1,1 mln. gecorrigeerd.

Uitgangspunten

De (geconsolideerde) jaarrekening wordt gepresenteerd in euro's, wat de functionele valuta is van de onderneming. De geconsolideerde jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de International Financial Reporting Standards (IFRS) zoals die zijn goedgekeurd door de Europese Unie.

De waarderingsgrondslagen zijn consistent met voorgaand jaar, met uitzondering van de volgende nieuwe standaarden en interpretaties die met ingang van 1 januari 2008 effectief zijn geworden en zijn toegepast door de vennootschap:

- IAS 39, Financial Instruments: Recognition and Measurement and IFRS 7, Financial Instruments: Disclosures - Reclassification of Financial Assets (Amendments), effectief met ingang van het boekjaar 2010. Deze aanpassing gaat in op herrubricering van financiële instrumenten. De aanvulling heeft geen gevolgen voor de Groep.
- IFRIC 11, IFRS 2 - Group and Treasury Share Transactions

De volgende interpretaties zijn per 1 januari 2009 goedgekeurd en zijn niet in de jaarrekening 2008 toegepast:

- IFRIC 14, IAS 19 - The Limit on a Defined Benefit Asset, Minimum Funding Requirements and their Interaction

De toepassing van de hierboven opgenomen standaarden en interpretaties heeft geen materiële invloed op de jaarrekening van de vennootschap en heeft enkel additionele toelichtingen tot gevolg.

De IFRS-richtlijnen en de interpretaties van de International Financial Reporting Interpretations Committee die wel zijn uitgebracht maar nog niet effectief zijn, zijn niet vervroegd toegepast. Het betreft onder andere:

- IFRS 1, First-time Adoption of International financial Reporting Standards - Cost of an investment in a subsidiary, jointly controlled entity or associate (amendments)
- IFRS 2, Share-based payment - Vesting conditions and cancellations (amendment)
- IFRS 8, Operating segments. Deze is relevant voor de groep omdat het aantal segmenten mogelijk zal toenemen.

- IAS 1, Presentation of Financial statements: A Revised Presentation, effectief met ingang van het boekjaar 2009. Deze aanvulling bevat richtlijnen over de toelichting van mutaties in Eigen Vermogen, over de retrospectieve toepassing van wijzigingen in de grondslagen voor financiële verslaggeving, de toelichting van belastingen gerelateerd aan het Eigen Vermogen en van toelichtingen van reclassificaties van onderdelen van het Eigen Vermogen. Daarnaast bevat de aanvulling wijzigingen van de benamingen van onderdelen van de jaarrekening. Deze aanvulling zal voor de Groep leiden tot aanpassingen in de toelichting bij de jaarrekening.
- IAS 23, Borrowing costs (revised)
- IAS 27, Consolidated and separated financial statements, effectief met ingang van het boekjaar 2010. De aanvulling betreft de verwerking van verkoop van een deel van een gehouden belang in een dochtermaatschappij, geassocieerde deelneming of joint venture. Deze standaard heeft invloed op verkopen van belangen vanaf het boekjaar 2010. Deze aanvulling is nog niet aanvaard door de Europese Unie.
- IAS 32, Financial instruments: Presentation and IAS 1 presentation of financial statements - Puttable financial instruments and obligations arising on liquidation (amendments) effectief met ingang van het boekjaar 2009. De aanvulling geeft aanwijzingen voor balansindeling en verwerking van puttable financiële instrumenten en verplichtingen die ontstaan bij liquidatie van de vennootschap. Naar de huidige omstandigheden heeft deze aanvulling geen gevolgen voor de Groep.
- IFRIC 12, Service Concession Arrangements
- IFRIC 13, Customer loyalty programmes
- IFRIC 15, Agreements for the construction of real estate
- IFRIC 16, Hedges of a net investment in a foreign operation
- IFRS 3, Business Combinations (revised) effectief met ingang van het boekjaar 2010. De aanpassingen zijn relevant omdat ze invloed kunnen hebben op de goodwill herkenning en de gerapporteerde resultaten in de periode nadat een acquisitie heeft plaatsgevonden.
- IAS 39 Reclassification of Financial Assets: Effective Date and Transition, effectief met ingang van boekjaar 2009. Deze aanvulling gaat in op de ingangsdatum van de aanvulling op ias 39 en ifrs 7 'Reclassification of Financial Instruments'. Deze interpretatie is nog niet aanvaard door de Europese Unie.
- IAS 39, Financial instruments: Recognition and measurement - Eligible hedged items (amendment), effectief met ingang van het boekjaar 2009. Deze aanvulling gaat in op de behandeling van inflatie als onderdeel van een hedged item en van eenzijdige risico's in een hedged item. De invloed van deze aanvulling wordt nader onderzocht. Deze interpretatie is nog niet aanvaard door de Europese Unie.

De vennootschap verwacht dat toepassing van de hierboven genoemde (maar niet beperkt tot de genoemde) onderwerpen niet van materiële invloed zal zijn op de jaarrekening van de vennootschap in de periode van eerste toepassing. Eerste toepassing vindt plaats zodra de standaarden en interpretaties effectief zullen worden.

Risico's en schattingen

Bij het opstellen van de jaarrekening in overeenstemming met IFRS heeft het management zich oordelen gevormd die van invloed zijn op inschattingen en veronderstellingen die gevolgen hebben voor de gerapporteerde bedragen van activa en verplichtingen, baten en lasten.
De inschattingen en de onderliggende veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere relevante factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk kunnen worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de waarde van de activa en verplichtingen voorzover die waarde niet eenvoudig blijkt uit andere beschikbare bronnen. De werkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze inschattingen.

De inschattingen en onderliggende veronderstellingen worden regelmatig beoordeeld. Eventuele aanpassingen worden verantwoord in de periode waarin de inschatting is herzien of eveneens in toekomstige perioden, indien de inschatting ook effect heeft op toekomstige perioden.

Belangrijke schattingen en veronderstellingen hebben met name betrekking op de voorziening debiteuren, voorzieningen, latente belastingvorderingen, beoordeling van goodwill en overige immateriële vaste activa en nog te verwachten projectresultaten. De voorziening debiteuren is gebaseerd op een postgewijze beoordeling. De voorzieningen zijn gebaseerd op voorzienbare kosten. Latente belastingvorderingen zijn alleen opgenomen voor het deel waarvoor het waarschijnlijk is dat voldoende positieve belastbare resultaten gerealiseerd zullen worden. Bij de inschatting van de mogelijk nog te verwachten projectresultaten, heeft de directie zich gebaseerd op alle relevante beschikbare gegevens, waaronder het oordeel van juridische adviseurs en het verantwoordelijke projectmanagement. Voor de omvang van de betreffende genoemde posten wordt verwezen naar de relevante toelichtingen. Werkelijke resultaten kunnen afwijken van de gemaakte schattingen en veronderstellingen.

Alle veronderstellingen, verwachtingen en prognoses die gebruikt worden als basis voor schattingen in de geconsolideerde jaarrekening vormen een zo goed mogelijke afspiegeling van de vooruitzichten van Oranjewoud N.V.

Grondslagen voor consolidatie

Consolidatie

De geconsolideerde jaarrekening omvat de geconsolideerde financiële positie, resultaten en kasstromen 2008 van de Vennootschap en haar dochterondernemingen waarin Oranjewoud N.V. direct of indirect een beslissende zeggenschap heeft op het financiële en operationele beleid.

De financiële gegevens van gedurende het verslagjaar verkregen dochterondernemingen worden geconsolideerd vanaf het moment dat Oranjewoud N.V. beslissende zeggenschap verkrijgt. Indien noodzakelijk worden de financiële gegevens van de dochterondernemingen aangepast teneinde de grondslagen in lijn te brengen met de grondslagen van Oranjewoud N.V.

De financiële gegevens van de geconsolideerde dochterondernemingen zijn integraal in de geconsolideerde jaarrekening opgenomen waarbij het belang van derden afzonderlijk is weergegeven.

Financiële relaties en resultaten tussen geconsolideerde maatschappijen onderling worden geëlimineerd.

De financiële gegevens van Oranjewoud N.V. zijn verwerkt in de geconsolideerde jaarrekening zodat, gebruikmakend van artikel 2:402 BW, is volstaan met een verkorte winst- en verliesrekening in de vennootschappelijke jaarrekening.

Geconsolideerde belangen

De geconsolideerde deelnemingen en het percentage belang zijn:

Kapitaalbelang (%)	2008	2007
Oranjewoud N.V., Gouda	100	100
Ingenieursbureau Oranjewoud B.V., Heerenveen	100	100
Groenland Beheer B.V., Leersum	100	-
Oranjewoud Beheer B.V., Heerenveen	100	100
Ingenieursbureau Oranjewoud III B.V., Heerenveen	100	100
Oranjewoud International B.V., Heerenveen	100	100
Soresma N.V., Antwerpen (België)	100	100
Sorange S.A.S., Laon (Frankrijk)	100	100
Oranjewoud Inspection B.V., Heerenveen	100	100
HMVT B.V., Rotterdam	100	100
Hazelaar/HMVT Milieutechniek B.V., Coevorden	100	100
WeGroSport N.V., Antwerpen (België)	100	100
WeGroSan/HMVT B.V.B.A., Antwerpen (België)	100	100
Inogen Design en Management B.V., Capelle aan den IJssel	100	100
Oranje C.V., Amsterdam	97	97
Iv-Oranjewoud Infragroep v.o.f., Capelle aan den IJssel	75	75
Oranjewoud Realisatie Holding B.V., Gouda	100	100
Oranjewoud Realisatie B.V., Oosterhout	100	100
Van der Heide Beheer B.V., Kollum	100	-
Van der Heide Bliksembeveiliging B.V., Kollum	100	-
Van der Heide Bliksembeveiliging Inspecties B.V., Kollum	100	-
Van der Heide Opleidingen & Inspecties B.V., Kollum	100	-
Van der Heide Cathodic Protection & Corrosion Engineering B.V., Kollum	100	-
Instituut voor Technische Vakexamens B.V., Kollum	100	-
Gebrüder Becker GmbH, Taunusstein-Hahn (Duitsland)	85	-
Oranjewoud Detachering Holding B.V., Gouda	100	100
TecQ B.V., Capelle aan den IJssel	100	100
Interstep B.V., Utrecht	100	100
Interstep Utrecht B.V., Utrecht	100	100
Interstep Rotterdam B.V., Rotterdam	100	100
Interstep Den Bosch B.V., Den Bosch	100	100
Nexes Services B.V., Utrecht	100	100
Dhons B.V., Den Haag	100	100
Des Corps B.V., Den Haag	100	100
Cadmission B.V., Den Haag	100	100
Oranjewoud Facilities B.V., Gouda	100	100
Oranjewoud Offices B.V., Gouda	100	100
Inogen Global Holding Inc., Delaware (VS)	100	-
Delta Environmental Consultants Inc., St. Paul (VS)	100	-
Inogen Environmental Alliance Inc., (VS)	73	-
ITé Groep B.V., IJsselstein	-	100
XCent ICT Services B.V., IJsselstein	-	100
XCent ICT Uitzendbureau B.V., IJsselstein	-	100
Ingenieursbureau Oranjewoud II B.V., Gouda	100	100
Centric Information Engineering Gouda B.V., Gouda	100	100
Oranjewoud Holding B.V., Gouda	100	100
KSI Software Solutions B.V., IJsselstein	100	100
KSI Interactive B.V., IJsselstein	100	100
Delphi Data B.V., Gouda	100	100
Multihouse TSI B.V., Gouda	100	100
Minihouse International B.V., Gouda	100	100
ASAC Belgium N.V., Brussel (België)	100	100

Grondslagen voor waardering

Transacties in vreemde valuta en investeringen in buitenlandse activiteiten

De geconsolideerde cijfers van de Groep worden gepresenteerd in euro's, de functionele valuta van de Groep. Elke entiteit binnen de Groep bepaalt en gebruikt haar eigen functionele valuta. Transacties in vreemde valuta worden initieel vastgelegd tegen de koers van de functionele valuta op de transactiedatum. Liquide middelen, vorderingen, schulden en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar de functionele valuta tegen de koers op de balansdatum. De uit de omrekening voortvloeiende koersverschillen worden verantwoord in de winst- en verliesrekening. Dit geldt niet voor de verschillen op leningen in vreemde valuta als hedge voor een investering in een buitenlandse activiteit. Deze verschillen worden opgenomen in de reserve omrekeningsverschillen tot het moment van verkoop van de buitenlandse activiteiten, dan worden ze ten laste, dan wel ten gunste van de winst- en verliesrekening gebracht.
Voor omrekening in de consolidatie worden de activa en de verplichtingen van buitenlandse activiteiten omgerekend naar euro's tegen de koers op de balansdatum en hun resultatenrekeningen worden omgerekend tegen de middenkoers over het boekjaar. De koersresultaten volgend uit de omrekening worden direct als een separate post in het eigen vermogen geboekt. Bij vervreemding van een buitenlandse activiteit wordt het cumulatieve uitgestelde bedrag uit het eigen vermogen gerelateerd aan deze specifieke buitenlandse activiteit ten gunste dan wel ten laste van het resultaat gebracht.

Immateriële vaste activa

Octrooien

Octrooien worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs minus de cumulatieve afschrijving en eventuele impairment verliezen. Octrooien worden afgeschreven op lineaire basis over de gebruiksduur van 5 jaar.

Business Combinations en goodwill

Business Combinations worden verwerkt volgens de "purchase" methode. Goodwill is het bedrag waarmee bij eerste verwerking de verkrijgingsprijs van een entiteit de netto reële waarde van de identificeerbare activa en passiva overschrijdt. Na eerste verwerking wordt goodwill gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs verminderd met eventuele gecumuleerde bijzondere waardeverminderingen (impairment). Jaarlijks wordt de goodwill getoetst om te bepalen of er aanleiding is voor een bijzondere waardevermindering (impairment). Indien naar verwachting de aldus bepaalde waarde lager is dan de boekwaarde, vindt een afwaardering van de boekwaarde ten laste van de winst- en verliesrekening plaats.

Overige immateriële vaste activa

Indien er bij de verwerving van een entiteit separaat identificeerbare immateriële activa kunnen worden onderkend, worden deze geactiveerd en afgeschreven binnen de afschrijvingstermijn die daarbij van toepassing is. Hierbij geldt voor de waarde van een klantenbestand een afschrijvingsperiode uiteenlopend van 4 jaar tot 12 jaar, afhankelijk van de aard en verwachte "churn-rate". Voor de waarde van een orderportefeuille wordt een afschrijvingsperiode van 0,5 tot 1,5 jaar gehanteerd. De afschrijvingstermijn wordt jaarlijks beoordeeld.

Materiële vaste activa

Bedrijfsgebouwen en terreinen

De bedrijfsgebouwen zijn gewaardeerd tegen aanschafprijzen verminderd met jaarlijkse lineaire afschrijvingen gebaseerd op de verwachte gebruiksduur en eventuele cumulatieve bijzondere waardeverminderingen. De gehanteerde gebruiksduur in jaren is voor bedrijfsgebouwen vijfentwintig jaar. Indien sprake is van groot onderhoud, dan wordt dit bedrag geactiveerd en afgeschreven. Op terreinen wordt niet afgeschreven.

Materieel en instrumentarium en inventarissen
Het materieel en instrumentarium en de inventarissen zijn gewaardeerd tegen aanschafprijzen verminderd met jaarlijkse lineaire afschrijvingen gebaseerd op de verwachte gebruiksduur, rekening houdend met een restwaarde en eventuele cumulatieve bijzondere waardeverminderingen. De aanschafprijzen bevatten tevens de kosten voor het vervangen van onderdelen van het materieel en instrumentarium voorzover die kosten voldoen aan de voorwaarden voor opname in de balans. De gehanteerde gebruiksduur in jaren is voor materieel en instrumentarium twee tot zes jaar en voor inventarissen drie tot tien jaar.

Niet meer opnemen op de balans
Een materieel vast actief wordt niet meer op de balans opgenomen ingeval van afstoting of indien er geen economische voordelen van het gebruik of de afstoting worden verwacht. Een eventuele opbrengst of verlies voortvloeiende uit de verwijdering van het actief wordt opgenomen in de winst- en verliesrekening in het jaar waarin het actief wordt verwijderd van de balans.

De restwaarden, de gebruiksduur en de waarderingsmethoden worden beoordeeld en, indien noodzakelijk, aangepast per einde van het boekjaar.

Geleasde activa "groep als lessee"
Leaseovereenkomsten waarbij de Groep vrijwel alle aan het eigendom verbonden risico's en voordelen op zich neemt, worden geclassificeerd als financiële leases. Bij eerste opname wordt het geleasde actief gewaardeerd tegen de reële waarde of, indien lager, tegen de contante waarde van de minimale leasetermijnen. Na de eerste opname geschiedt de verwerking in overeenstemming met de van toepassing zijnde grondslag.

Overige leases betreft operationele leaseovereenkomsten waarvan de geleasde activa niet in de balans van de groep worden opgenomen.

Geassocieerde deelnemingen en joint ventures
De investeringen in geassocieerde deelnemingen worden gewaardeerd volgens de vermogensmutatiemethode. Een geassocieerde deelneming is een entiteit waarin de Groep invloed van betekenis heeft, maar die geen dochteronderneming of joint venture is. Dit geldt ook als er geen invloed van betekenis is, maar wel een belang van minimaal 10%.

Ingevolge de vermogensmutatiemethode wordt de investering in de geassocieerde deelneming in de balans tegen kostprijs opgenomen, gemuteerd met na de verwerving opgetreden wijzigingen in het aandeel van de Groep in de netto activa van deze geassocieerde deelneming. Eliminatie van Intercompany resultaten geschiedt proportioneel. De waardering is minimaal nihil, tenzij er een garantstelling is. De winst- en verliesrekening omvat het aandeel in het resultaat van de geassocieerde deelneming. Waar relevant vindt aanpassing van de cijfers van geassocieerde deelnemingen plaats om aan te sluiten bij de waarderingsgrondslagen van de Groep. Voor de vennootschappen onder firma geldt een hoofdelijke aansprakelijkheid.

Joint ventures
Een joint venture is een entiteit waarbij de onderneming contractueel met één of meer partijen is overeengekomen dat zij gezamenlijk zeggenschap hebben over deze entiteit. Joint ventures worden initieel gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs en vervolgens gemuteerd voor het aandeel van Oranjewoud N.V. in mutaties in de netto activa positie na het moment van verkrijging.

Het deel van het eigen vermogen respectievelijk van het resultaat dat toewijsbaar is aan de minderheidsaandeelhouders wordt afzonderlijk vermeld in de balans respectievelijk winst- en verliesrekening.
Saldi, baten en lasten en eventuele niet-gerealiseerde resultaten op transacties binnen de groep worden bij het opstellen van de geconsolideerde jaarrekening geëlimineerd. Niet gerealiseerde verliezen worden geëlimineerd voor zover er geen reden is voor een waardevermindering.

Latente belastingen

Latente belastingvorderingen en -verplichtingen worden opgenomen voor tijdelijke verschillen tussen de waarde van de activa en passiva volgens de in deze jaarrekening gehanteerde grondslagen voor waardering en resultaatbepaling en volgens fiscale grondslagen alsmede voor fiscaal compensabele verliezen voor het deel waarvoor het waarschijnlijk is dat voldoende positieve belastbare resultaten gerealiseerd zullen worden. De boekwaarde van latente belastingvorderingen wordt op elke balansdatum beoordeeld en verlaagd voor zover het niet waarschijnlijk is dat er voldoende toekomstige fiscale winsten zullen zijn.

Latente belastingen worden berekend tegen het tarief dat waarschijnlijk op het moment van afwikkeling volgens wetgeving van toepassing zal zijn. Latente belastingen worden in de winst- en verliesrekening verantwoord, behalve indien gerelateerd aan posten die rechtstreeks in het eigen vermogen worden verwerkt. In dat geval wordt ook de latente belasting in het eigen vermogen verwerkt.

Indien per saldo een uitgestelde belastingvordering ontstaat, vindt opname plaats onder de vaste activa. Latente belastingvorderingen en -schulden worden gesaldeerd als er een wettelijk afdwingbaar recht toe bestaat, als ze zijn gerelateerd aan winstbelasting opgelegd door dezelfde fiscale autoriteit en de onderneming het voornemen heeft om op netto basis af te wikkelen.

Langlopende vorderingen

Voorzover bestaande uit vorderingen met vaste of bepaalbare aflossingen worden deze initieel opgenomen tegen de reële waarde van de tegenprestaties en vervolgens tegen de geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rentemethode. Winsten en verliezen worden opgenomen in de winst- en verliesrekening zodra de vorderingen niet meer op de balans worden opgenomen of bijzondere waardeverminderingen ondergaan, alsmede via het amortisatieproces.
Een financieel vast actief wordt afgeboekt op het moment dat er geen recht op cash flows uit het actief voor rekening van de Groep meer bestaat.

Bijzondere waardevermindering

De Groep beoordeelt op rapportagedatum of indicaties voor bijzondere waardeverminderingen van vaste activa bestaan. Wanneer er dergelijke indicaties zijn dat de boekwaarde van een vast actief (immaterieel, materieel of financieel) boven de realiseerbare waarde (de hoogste van indirecte of directe opbrengstwaarde) ligt, wordt de noodzaak van een bijzondere waardevermindering nagegaan. Bij de bepaling van de indirecte opbrengstwaarde worden de geschatte toekomstige kasstromen contant gemaakt tegen een disconteringsvoet voor belastingen, gebaseerd op de marktrente plus een opslag voor de specifieke risico's van het actief.

Indien de realiseerbare waarde van een actief lager is dan de boekwaarde, wordt de boekwaarde afgeboekt tot de realiseerbare waarde. Een bijzondere waardevermindering wordt teruggenomen wanneer er een wijziging heeft plaatsgevonden in de schatting die van belang is voor het bepalen van de realiseerbare waarde. Bijzondere waardeverminderingen van goodwill worden niet teruggenomen.

Vorderingen

Onderhanden projecten worden gewaardeerd tegen de bestede kosten. Deze kosten omvatten alle directe kosten alsmede een stelselmatige opslag voor direct project gerelateerde kosten. Gefactureerde termijnen en noodzakelijk geachte voorzieningen worden op de kosten in mindering gebracht. Het resultaat op de projecten wordt naar rato van de voortgang van de werken in aanmerking genomen (Percentage of Completion Methode). De status van een project wordt hierbij bepaald door de geregistreerde productiekosten uit te drukken als percentage van de totale geregistreerde en nog verwachte projectkosten. De schatting van de totaal verwachte projectkosten is mede gebaseerd op de voorcalculatie en verder voortschrijdend inzicht, op basis van de werkelijke efficiëntie van het project en bijvoorbeeld meerwerken. De verschillende bedragen verschuldigd door en aan opdrachtgevers worden afzonderlijk als actiefpost danwel als passiefpost in de balans opgenomen.

De kosten gemaakt voor projecten die per balansdatum in een offertestadium verkeren zijn geactiveerd voor die projecten waarvoor het waarschijnlijk is dat de opdracht aan de Groep wordt toegekend.

Vorderingen op gelieerde ondernemingen worden initieel opgenomen tegen de reële waarde van de tegenprestatie en vervolgens tegen geamortiseerde kostprijs.

Handelsdebiteuren en overige vorderingen zijn opgenomen tegen het oorspronkelijke factuurbedrag (historische kosten) minus bijzondere waardeverminderingen gebaseerd op kredietwaardigheidsinschattingen van de betreffende debiteuren mede rekening houdend met historische gegevens. De bepaling van de bijzondere waardevermindering is de beste inschatting voor het bedrag waarvoor de Groep niet in staat is de openstaande bedragen te innen. Dubieuze debiteuren worden afgeschreven zodra de oninbaarheid is vastgesteld.

Geldmiddelen en kasequivalenten

Het bedrag aan geldmiddelen en kasequivalenten omvat banktegoeden, deposito's en kassaldi. Bankschulden die direct opeisbaar zijn en die een integraal onderdeel uitmaken van het cash management systeem van de onderneming worden onder de geldmiddelen en kasequivalenten opgenomen in de kasstroomoverzichten.

Pensioenen

Oranjewoud N.V. heeft verschillende pensioenregelingen in overeenstemming met lokale regelingen en voorwaarden. Door wijzigingen in de pensioenregelingen zijn sinds 1 januari 2007 deze regelingen alle geclassificeerd als toegezegde bijdrageregelingen.
De pensioenregelingen zijn gebaseerd op een premie welke een vast percentage van de pensioengrondslag is. Het werkgeversdeel van deze premie wordt verantwoord in de winst- en verliesrekening.

Voorzieningen

Voorzieningen worden in de balans opgenomen wanneer de onderneming een in rechte afdwingbare of feitelijke verplichting heeft door een gebeurtenis in het verleden en wanneer het waarschijnlijk is dat middelen nodig zijn voor de afwikkeling van de verplichting en een betrouwbare schatting gemaakt kan worden van het bedrag van de verplichting. Indien het effect van de tijdwaarde in geld materieel is, worden de voorzieningen contant gemaakt. Indien gedisconteerd wordt, wordt de toename in de voorziening wegens het verstrijken van de tijd verantwoord als financieringskosten.

Langlopende schulden

Langlopende schulden worden gewaardeerd tegen de reële waarde van de tegenprestatie en vervolgens tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rentemethode. Het deel van de langlopende schulden dat binnen één jaar moet worden afgelost, wordt verantwoord als aflossingsverplichting van langlopende schulden onder de kortlopende schulden. Een verplichting wordt afgeboekt wanneer de verplichting stopt, afloopt of vervalt.

Kortlopende schulden

De kortlopende schulden worden gewaardeerd tegen de reële waarde van de tegenprestatie en vervolgens tegen geamortiseerde kostprijs.

Grondslagen voor resultaatbepaling

Netto omzet

Opbrengsten worden opgenomen tegen de reële waarde van de verrichte tegenprestatie, onder aftrek van kortingen en directe belastingen.

Opbrengsten voortvloeiende uit verrichte diensten of geleverde goederen worden ten gunste van de winst- en verliesrekening gebracht, voor zover het waarschijnlijk is dat de economische opbrengst aan de Groep ten gunste zal komen. Dit gebeurt naar rato van de gereedheid van een opdracht per balansdatum (Percentage of Completion Methode).

Het gepresteerde deel van de totale te verwachten opbrengst van een project wordt hierbij bepaald door de geregistreerde productiekosten uit te drukken als percentage van de totale geregistreerde en nog verwachte projectkosten. De schatting van de totaal verwachte projectkosten is mede gebaseerd op de voorcalculatie en verder voortschrijdend inzicht, op basis van de werkelijke efficiëntie van het project en bijvoorbeeld meerwerken.

Verliezen, berekend tot aan de afronding van een opdracht, worden direct genomen. Resultaten van projecten waarvoor nog geen opdracht is verkregen en waarvoor dit ook niet verwacht wordt, worden ten laste van het resultaat gebracht.

Bedrijfslasten

Bedrijfslasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben.

Financiële baten en lasten

De financiële baten en lasten bestaan uit rentebaten, -lasten en waardemutaties van financiële vaste activa en ze worden aan de periode toegerekend waarop ze betrekking hebben. De rentebaten en -lasten worden berekend op basis van de effectieve rente-methode.

Gesegmenteerde informatie

De Groep is onderverdeeld in segmenten, gebaseerd op onderscheiden producten en diensten, risico en rendement en geografie. De resultatenrekening en een aantal balansposten worden per segment weergegeven. De indeling is gebaseerd op het onderscheid tussen de advies- en ingenieursdiensten in Europa en de Verenigde Staten, realisatie en detachering. Deze indeling wordt ondersteund door de juridische en managementrapportage structuur, waarbij genoemde onderdelen geheel separaat worden gerapporteerd aan het groepsmanagement. De prijzen voor transacties tussen segmenten worden op een zakelijke, objectieve grondslag bepaald (“at arms length”).

Grondslagen voor het kasstroomoverzicht

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht wordt opgesteld volgens de indirecte methode. Kasstromen in vreemde valuta zijn omgerekend tegen de koers op transactiedatum, voor deelnemingen is hierbij uitgegaan van de gemiddelde koers gedurende het boekjaar. Ontvangsten en uitgaven uit hoofde van interest en winstbelastingen zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten. De betaalde verkrijgingsprijs van verworven deelnemingen (na aftrek van meegekochte geldmiddelen en kasequivalenten) alsook de ontvangen verkoopprijs van afgestoten deelnemingen zijn opgenomen onder de kasstroom uit investeringsactiviteiten. Transacties waarbij geen ruil van kasmiddelen plaatsvindt, waaronder financiële leaseovereenkomsten, zijn niet in het kasstroomoverzicht opgenomen.

Toelichting op de geconsolideerde balans

1. Immateriële vaste activa

	Octrooien	Goodwill	Klanten-bestand	Order-portefeuille	Totaal
Boekwaarde per 1 januari 2007	-	8.382.417	25.875.750	3.844.500	38.102.667
Acquisitie deelnemingen	53.381	8.798.609	10.083.000	1.532.000	20.466.990
Earn-out aanpassingen	-	518.435	-	-	518.435
Afschrijvingen	-	-	(3.065.348)	(5.084.500)	(8.149.848)
Boekwaarde per 31 december 2007	53.381	17.699.461	32.893.402	292.000	50.938.244
Stand per 31 december 2007:					
Aanschafwaarde	53.381	17.699.461	36.845.000	7.599.000	62.196.842
Afschrijvingen	-	-	(3.951.598)	(7.307.000)	(11.258.598)
Boekwaarde	53.381	17.699.461	32.893.402	292.000	50.938.244
Boekwaarde per 1 januari 2008	53.381	17.699.461	32.893.402	292.000	50.938.244
Acquisitie deelnemingen	46.273	6.672.448	10.323.990	3.658.857	20.701.568
Investeringen	42.204	-	-	-	42.204
Earn-out aanpassingen	-	(16.348)	-	-	(16.348)
Koersverschillen	-	15.133	315.518	(4.251)	326.400
Afschrijvingen	(48.664)	-	(4.674.556)	(3.946.606)	(8.669.826)
Boekwaarde per 31 december 2008	93.194	24.370.694	38.858.354	-	63.322.242
Stand per 31 december 2008:					
Aanschafwaarde	141.858	24.370.694	47.484.508	11.253.606	83.250.666
Afschrijvingen	(48.664)	-	(8.626.154)	(11.253.606)	(19.928.424)
Boekwaarde	93.194	24.370.694	38.858.354	-	63.322.242

Gecumuleerde impairmentverliezen zijn niet van toepassing.

Op 27 april 2007 heeft Oranjewoud N.V. alle aandelen van Nexes Services B.V. overgenomen.
Een vergelijking van de reële waarde en de boekwaarde is hieronder opgenomen:

Nexes Services B.V.	Reële Waarde	Boekwaarde	Verschil
Vaste activa	7.622.112	48.112	7.574.000
Vlottende activa	2.871.365	2.871.365	-
Subtotaal activa	10.493.477	2.919.477	7.574.000
Kortlopende schulden	1.594.112	1.594.112	-
Subtotaal passiva	1.594.112	1.594.112	-
Subtotaal activa minus subtotaal passiva	8.899.365	1.325.365	7.574.000
Opname belastinglatentie (25,5%)	1.931.370	-	1.931.370
Totaal	6.967.995	1.325.365	5.642.630
Aankoopprijs (inclusief schatting voor earn-out)			13.317.047
Reële Waarde activa en passiva op overnamedatum			6.967.995
Goodwill bij aankoop			6.349.052

In 2008 is de inschatting voor earn-out met € 16.348 aangepast.

Onder de vlottende activa zijn de onderhanden projecten opgenomen op basis van de grondslagen van de Groep, hetgeen verklaart waarom de reële waarde gelijk is aan de boekwaarde. Het na overnamedatum te realiseren gedeelte van de te verwachten projectwinst dat uitgaat boven het bedrag dat overeenkomt met een redelijke winst voor de inspanningen van de Groep is opgenomen onder het voor orderportefeuille en cliëntenbestand opgenomen bedrag in de post immateriële vaste activa.

De goodwill van € 6.332.704 omvat de verwachte synergievoordelen, voortvloeiend uit de acquisitie.

Op 1 januari 2007 heeft Oranjewoud N.V. de activa en de passiva van A+D Engels overgenomen. Op 7 juni 2007 zijn alle aandelen overgenomen van Dhons B.V. en op 31 december 2007 van Belconsulting N.V. en van Belcoplan N.V. Dit zijn tevens de data waarop control is verkregen in deze deelnemingen. Een vergelijking van de totale reële waarde en de boekwaarde is hieronder opgenomen:

A+D Engels, Dhons B.V., Belconsulting N.V. en Belcoplan N.V.	Reële Waarde	Boekwaarde	Verschil
Vaste activa	4.571.253	530.253	4.041.000
Vlottende activa	8.992.406	8.992.406	-
Subtotaal activa	13.563.659	9.522.659	4.041.000
Langlopende verplichtingen	2.549.850	2.549.850	-
Kortlopende schulden	6.078.516	6.078.516	-
Subtotaal passiva	8.628.366	8.628.366	-
Subtotaal activa minus subtotaal passiva	4.935.293	894.293	4.041.000
Opname belastinglatentie	1.096.083	-	1.096.083
Totaal	3.839.210	894.293	2.944.917
Aankoopprijs			6.056.067
Reële Waarde activa en passiva op overnamedatum			3.839.210
Saldo			2.216.857
Goodwill bij aankoop			2.449.004
Negatieve goodwill bij aankoop			(232.147)
Saldo			2.216.857

De negatieve goodwill is beschouwd als “lucky buy”, ook na heroverweging van de Purchase Price Allocation en is ten gunste van de winst- en verliesrekening gebracht, waarbij presentatie als “overige bedrijfsopbrengsten” heeft plaatsgevonden. De negatieve goodwill betreft de acquisities van A+D Engels, Belconsulting N.V. en Belcoplan N.V.

Onder de vlottende activa zijn de onderhanden projecten opgenomen op basis van de grondslagen van de Groep, hetgeen verklaart waarom de reële waarde gelijk is aan de boekwaarde. Het na overnamedatum te realiseren gedeelte van de te verwachten projectwinst dat uitgaat boven het bedrag dat overeenkomt met een redelijke winst voor de inspanningen van de Groep is opgenomen onder het voor orderportefeuille en cliëntenbestand opgenomen bedrag in de post immateriële vaste activa.

De goodwill van € 2.449.004 omvat de verwachte synergievoordelen, voortvloeiend uit de acquisities.

Op 1 januari 2008 heeft Oranjewoud N.V. alle aandelen overgenomen van Van der Heide Beheer B.V. Een vergelijking van de totale reële waarde en de boekwaarde is hieronder opgenomen:

Van der Heide Beheer B.V.	Reële Waarde	Boekwaarde	Verschil
Vaste activa	7.716.000	1.807.000	5.909.000
Vlottende activa	6.971.270	6.971.270	-
Subtotaal activa	14.687.270	8.778.270	5.909.000
Langlopende verplichtingen	102.000	102.000	-
Kortlopende schulden	3.892.000	3.892.000	-
Subtotaal passiva	3.994.000	3.994.000	-
Subtotaal activa minus subtotaal passiva	10.693.270	4.784.270	5.909.000
Opname belastinglatentie (25,5%)	1.506.795	-	1.506.795
Totaal	9.186.475	4.784.270	4.402.205
Aankoopprijs (inclusief schatting voor earn-out)			15.245.148
Reële Waarde activa en passiva op overnamedatum			9.186.475
Goodwill bij aankoop			6.058.673

Onder de vlottende activa zijn de onderhanden projecten opgenomen op basis van de grondslagen van de Groep, hetgeen verklaart waarom de reële waarde gelijk is aan de boekwaarde. Het na overnamedatum te realiseren gedeelte van de te verwachten projectwinst dat uitgaat boven het bedrag dat overeenkomt met een redelijke winst voor de inspanningen van de Groep is opgenomen onder het voor orderportefeuille en cliëntenbestand opgenomen bedrag in de post immateriële vaste activa.

De goodwill van € 6.058.673 omvat de verwachte synergievoordelen, voortvloeiend uit de acquisitie.

Op 10 januari 2008 heeft Oranjewoud N.V. alle aandelen overgenomen van Delta Environmental Consultants Inc. Een vergelijking van de totale reële waarde en de boekwaarde is hieronder opgenomen:

Delta Environmental Consultants Inc.	Reële Waarde	Boekwaarde	Verschil
Vaste activa	13.700.034	5.175.187	8.524.847
Vlottende activa	27.962.291	27.962.291	-
Subtotaal activa	41.662.325	33.137.478	8.524.847
Langlopende verplichtingen	14.197	14.197	-
Kortlopende schulden	22.321.241	22.321.241	-
Subtotaal passiva	22.335.438	22.335.438	-
Subtotaal activa minus subtotaal passiva	19.326.887	10.802.040	8.524.847
Opname belastinglatentie (40,0%)	3.409.939	-	3.409.939
Totaal	15.916.948	10.802.040	5.114.908
Aankoopprijs			16.171.622
Reële Waarde activa en passiva op overnamedatum			15.916.948
Goodwill bij aankoop			254.674
Koerseffect			15.133
Goodwill ultimo boekjaar			269.807

Onder de vlottende activa zijn de onderhanden projecten opgenomen op basis van de grondslagen van de Groep, hetgeen verklaart waarom de reële waarde gelijk is aan de boekwaarde. Het na overnamedatum te realiseren gedeelte van de te verwachten projectwinst dat uitgaat boven het bedrag dat overeenkomt met een redelijke winst voor de inspanningen van de Groep is opgenomen onder het voor orderportefeuille en cliëntenbestand opgenomen bedrag in de post immateriële vaste activa.

De goodwill van € 269.807 omvat de verwachte synergievoordelen, voortvloeiend uit de acquisitie.

Op 2 juli 2008 heeft Oranjewoud N.V. alle aandelen overgenomen van Groenland Beheer B.V. en op 23 december 2008 85% van de aandelen van Gebrüder Becker GmbH. Een vergelijking van de totale reële waarde en de boekwaarde is hieronder opgenomen:

Groenland Beheer B.V. + Gebrüder Becker GmbH	Reële Waarde	Boekwaarde	Verschil
Vaste activa	1.659.552	1.192.552	467.000
Vlottende activa	2.259.939	2.259.939	-
Subtotaal activa	3.919.491	3.452.491	467.000
Langlopende verplichtingen	573.072	573.072	-
Kortlopende schulden	2.811.388	2.811.388	-
Subtotaal passiva	3.384.460	3.384.460	-
Subtotaal activa minus subtotaal passiva	535.031	68.031	467.000
Opname belastinglatentie	119.085	-	119.085
Totaal	415.946	68.031	347.915
Aankoopprijs			711.447
Reële Waarde activa en passiva op overnamedatum			415.946
Saldo			295.501
Goodwill bij aankoop			359.102
Negatieve goodwill bij aankoop			(63.601)
Saldo			295.501

De negatieve goodwill is beschouwd als “lucky buy”, ook na heroverweging van de Purchase Price Allocation en is ten gunste van de winst- en verliesrekening gebracht, waarbij presentatie als “overige bedrijfsopbrengsten” heeft plaatsgevonden. De negatieve goodwill betreft de acquisitie van Gebrüder Becker GmbH.

Onder de vlottende activa zijn de onderhanden projecten opgenomen op basis van de grondslagen van de Groep, hetgeen verklaart waarom de reële waarde gelijk is aan de boekwaarde. Het na overnamedatum te realiseren gedeelte van de te verwachten projectwinst dat uitgaat boven het bedrag dat overeenkomt met een redelijke winst voor de inspanningen van de Groep is opgenomen onder het voor orderportefeuille en cliëntenbestand opgenomen bedrag in de post immateriële vaste activa.

De goodwill van € 359.102 omvat de verwachte synergievoordelen, voortvloeiend uit de acquisities.

Recapitulerend:

Per 31 december 2008	Aankoopprijs	Reële Waarde	Goodwill	Negatieve goodwill
Oranjewoud Beheer B.V.	47.500.000	44.107.447	3.392.553	-
InterStep B.V.	14.681.516	9.172.664	5.508.852	-
Nexes Services B.V.	13.300.699	6.967.995	6.332.704	-
Overige acquisities 2007	6.056.067	3.839.210	2.449.004	232.147
Van der Heide Beheer B.V.	15.245.148	9.186.475	6.058.673	-
Delta Environmental Consultants Inc.	16.171.622	15.901.815	269.807	-
Overige acquisities 2008	711.447	415.946	359.102	63.601
Totaal	113.666.499	89.591.553	24.370.694	

2007	Betaling	Netto cash[1)]	Netto betaling
InterStep B.V.	994.642	-	994.642
Nexes Services B.V.	9.313.000	-	9.313.000
Overige acquisities 2007	6.056.067	-	6.056.067
Totaal 2007	16.363.709	-	16.363.709

2008	Betaling	Netto cash[1)]	Netto betaling
InterStep B.V.	4.518.435	-	4.518.435
Nexes Services B.V.	3.361.047	-	3.361.047
Van der Heide Beheer B.V.	12.836.770	-	12.836.770
Delta Environmental Consultants Inc.	16.171.622	-	16.171.622
Overige acquisities 2008	540.000	-	540.000
Totaal 2008	37.427.874	-	37.427.874

1) Betreft de op het moment van overname in de deelneming aanwezige kasmiddelen.

De lopende earn-outs zullen in principe in het eerste halfjaar van 2009 worden afgerond.

Er zijn geen materiële kosten verband houdende met de gepleegde acquisities van toepassing.

Bijzondere waardeverminderingen en afschrijvingen

Geacquireerde deelnemingen genereren zelfstandig cash flows en zijn daarom intern als cash generating unit (CGU) gedefinieerd. Op de geactiveerde goodwill is zowel op CGU-niveau als op Groepsniveau een impairment-test toegepast. Deze heeft niet geleid tot een bijzondere waardevermindering. Het risico op impairment is gering, omdat, ook bij een forecast periode van vijf jaar zonder rekening te houden met restwaarde, geen impairment aan de orde is.

Voor elk van de acquisities als CGU is de waarde bepaald op basis van de door het management verwachte cash flows voor vijf jaren. De groeivoet hierin varieert met vaste bedragen, danwel met tussen de 1% en de 5% stijging per jaar, afhankelijk van de verwachtingen van het management. De gehanteerde berekende WACC varieert van 10% bij detacheringsactiviteiten tot 16% bij realisatie, afhankelijk van het risicoprofiel van de CGU.

Bij een 1%-punt hogere of lagere WACC is de invloed op de waarde van de cash flows ca. € 2,1 miljoen. Bij een 1% veranderende groeivoet is de invloed ca. € 1,5 miljoen.

Het klantenbestand van de geacquireerde deelnemingen wordt afgeschreven in een periode tussen de 4 en 12 jaar. De orderportefeuilles zijn c.q. worden in een periode van 0,5 jaar tot 1,5 jaar afgeschreven.

Business Combinations

Vanaf het moment van acquisitie van Van der Heide Beheer B.V. (1 januari 2008), Delta Environmental Consultants Inc. (10 januari 2008), Groenland Beheer B.V. (2 juli 2008) en Gebrüder Becker GmbH (23 december 2008) bedraagt de bijdrage aan het resultaat 2008 na belastingen van de groep € 3.096.000. Als de combinatie aan het begin van het verslagjaar was gevormd, zou het resultaat na belastingen van de Groep € 16.892.000 zijn geweest en de omzet zou € 376.446.000 zijn geweest.

De externe (advies)kosten inzake de aankoop van de deelnemingen bedragen in 2008 en 2007 per deelneming maximaal enkele tienduizenden euro's.

Vanaf het moment van acquisitie van Nexes Services B.V. (27 april 2007), Dhons B.V. (7 juni 2007), Belconsulting N.V. en Belcoplan N.V. (beide 31 december 2007) bedraagt de bijdrage aan het resultaat 2007 na belastingen van de groep € 2.545.000. Als de combinatie was gevormd aan het begin van 2007, zou het resultaat na belastingen van de Groep in 2007 € 18.280.000 zijn geweest en de omzet zou € 238.307.000 zijn geweest.

2. Materiële vaste activa

	Bedrijfsgebouwen en terreinen	Materieel en instrumentarium	Inventarissen	Totaal
Boekwaarde per 1 januari 2007	5.866.254	3.304.151	2.680.857	11.851.262
Acquisitie deelnemingen	-	364.948	139.019	503.967
Investeringen	492	1.868.745	427.197	2.296.434
Desinvesteringen	-	(140.631)	(639)	(141.270)
Afschrijvingen	(365.924)	(2.098.790)	(978.596)	(3.443.310)
Boekwaarde per 31 december 2007	5.500.822	3.298.423	2.267.838	11.067.083
Stand per 31 december 2007:				
Aanschafwaarde	9.143.134	25.979.418	11.365.937	46.488.489
Afschrijvingen	(3.642.312)	(22.680.995)	(9.098.099)	(35.421.406)
Boekwaarde	5.500.822	3.298.423	2.267.838	11.067.083
Boekwaarde per 1 januari 2008	5.500.822	3.298.423	2.267.838	11.067.083
Acquisitie deelnemingen	918.000	2.296.850	2.399.454	5.614.304
Verkoop groepsmaatschappijen	-	-	(24.585)	(24.585)
Investeringen	12.580	3.842.419	635.480	4.490.479
Desinvesteringen	-	(146.475)	(18.042)	(164.517)
Koersverschillen	-	(39.404)	(7.040)	(46.444)
Afschrijvingen	(409.119)	(2.604.532)	(987.339)	(4.000.990)
Boekwaarde per 31 december 2008	6.022.283	6.647.281	4.265.766	16.935.330
Stand per 31 december 2008:				
Aanschafwaarde	10.073.714	37.550.279	16.550.517	64.174.510
Afschrijvingen	(4.051.431)	(30.902.998)	(12.284.751)	(47.239.180)
Boekwaarde	6.022.283	6.647.281	4.265.766	16.935.330

Op terreinen met gebouwen met een boekwaarde van € 3.415.430 (2007: € 2.414.111) zijn hypotheken gevestigd als zekerheid voor een lening (zie toelichting 10).

De afschrijvingen betreffen de reguliere afschrijvingen inclusief eventuele boekresultaten bij verkoop.

In 2008 zijn, naar aanleiding van een beoordeling van de waarde van de materiële vaste activa, geen bijzondere waardeverminderingen noodzakelijk gebleken.

Er bestaan geen contractuele verplichtingen inzake de aanschaf van materiële vaste activa.

3. Geassocieerde deelnemingen en joint ventures

Verloop	2008	2007
Boekwaarde per 1 januari	1.122.790	45.000
Acquisitie deelnemingen en joint ventures	5.787.000	1.078.000
Aandeel in het resultaat	323.429	-
Desinvesteringen	(110.337)	(210)
Afname door uitbreiding belang	(75.000)	-
Ontvangen dividenden	-	-
Boekwaarde per 31 december	7.047.882	1.122.790

Naam deelneming	belang 31-12-2008	belang 31-12-2007
I.V.C. v.o.f.	50,0%	50,0%
Integraal Verkeerssystemen v.o.f.	50,0%	50,0%
Exploitatie maatschappij 'De Hardenberg B.V.'	45,0%	45,0%
EESV Oranjewoud-Spiekermann-APcon	40,0%	40,0%
Stercon B.V.	40,0%	40,0%
Ecosystem Saxonia GmbH	27,5%	27,5%
Hengelder 2 B.V.	14,3%	14,3%
Wehlse Broek B.V.	12,2%	12,2%
Combinatie Nelis Infra - Oranjewoud v.o.f.	-	50,0%
SC Engineering B.V.	-	40,0%
Groenland Beheer B.V.	-	25,0%

Pro rata belang in geassocieerde deelnemingen	2008	2007
Vaste activa	200.000	200.000
Vlottende activa	500.000	600.000
Vlottende passiva	(200.000)	(400.000)
Langlopende verplichtingen	(400.000)	(500.000)
Voorzieningen	-	-
Omzet	500.000	900.000
Kosten	(500.000)	(900.000)
Netto resultaat	-	-

Gezien de verdeling van het geplaatst kapitaal, het aantal aandeelhouders en de onderlinge verhoudingen, is er bij Hengelder 2 B.V. en Wehlse Broek B.V. sprake van invloed van betekenis.

Het (pro rata belang in het) resultaat van deelnemingen is, zoals gepresenteerd, nihil.

Voor de vennootschappen onder firma geldt een hoofdelijke aansprakelijkheid. Er zijn echter geen voorwaardelijke verplichtingen.

Joint Ventures

	belang 31-12-2008	belang 31-12-2007
Boralit Nederland B.V., De Wolden	50,0%	50,0%
Edel Grass B.V., Genemuiden	50,0%	-

Pro rata belang in joint ventures	2008	2007
Vaste activa	2.800.000	100.000
Vlottende activa	3.800.000	800.000
Vlottende passiva	(3.800.000)	(300.000)
Langlopende verplichtingen	-	-
Voorzieningen	(200.000)	(100.000)
Omzet	15.000.000	400.000
Kosten	(14.400.000)	(400.000)
Netto resultaat	600.000	-

Boralit Nederland B.V. houdt zich bezig met het adviseren, verkopen, leveren, installeren, plaatsen, aanbrengen en onderhouden van (afval)water behandelingssystemen.

Edel Grass B.V. te Genemuiden produceert en verkoopt kunstgras en kunstgrassystemen, zowel als handel als ook als onderdeel van projecten.

4. Langlopende vorderingen

	Overige vorderingen (langlopend)
Boekwaarde per 1 januari 2007	214.000
Investeringen/verstrekkingen	8.935
Aflossingen	-
Boekwaarde per 31 december 2007	222.935
Boekwaarde per 1 januari 2008	222.935
Investeringen/verstrekkingen	-
Aflossingen	(222.935)
Boekwaarde per 31 december 2008	0

5. Vorderingen

	2008	2007
Vorderingen op gelieerde ondernemingen	46.986	593.527
Handelsdebiteuren	81.377.004	51.102.872
Nog te factureren inzake afgesloten projecten	11.515.473	11.542.674
Nog te factureren inzake onderhanden projecten	20.531.827	16.175.914
Geassocieerde deelnemingen	19.071	40.802
Overige vorderingen	1.756.136	847.391
Overlopende activa	3.179.661	3.699.785
	118.426.158	84.002.965

De vorderingen op gelieerde ondernemingen betreffen reguliere (kortlopende) onderlinge verhoudingen tussen onderdelen van Oranjewoud N.V. en Centric (Holding) B.V. Over deze verhoudingen wordt geen rente berekend vanwege het kortlopende karakter. Gegeven het kortlopende karakter is de nominale waarde bij benadering gelijk aan de reële waarde. De kredietrisico's van de Groep hebben hoofdzakelijk betrekking op handelsdebiteuren en nog te factureren bedragen terzake afgesloten en onderhanden projecten. Om de kredietrisico's te beheersen heeft Oranjewoud N.V. een kredietbeleid uitgewerkt en worden de kredietrisico's voortdurend opgevolgd. Binnen Oranjewoud N.V. is geen sprake van een significante concentratie van kredietrisico's omdat er sprake is van een groot aantal afnemers. De beoordeling van de inbaarheid is afhankelijk van het klantprofiel individueel bepaald op basis van risico-inschatting door het management. De voorziening voor oninbare debiteuren is in de balans in mindering gebracht op de handelsdebiteuren. Voor de nog te factureren bedragen zijn geen afwaarderingen uit hoofde van kredietwaardigheidsbeoordelingen noodzakelijk geweest.

Per 31 december is de ouderdomsanalyse van de debiteuren alsvolgt:	2008	2007
- Niet vervallen en niet voorzien:	57.179.587	36.556.175
- Vervallen:		
31 - 60 dagen	15.494.475	9.402.908
61 - 90 dagen	3.358.857	1.731.955
91 - 180 dagen	2.347.644	1.377.190
181 - 365 dagen	1.862.794	1.459.439
> 365 dagen	1.133.647	575.205
	81.377.004	51.102.872
Voorzien per 1 januari	(1.764.340)	(1.663.513)
Acquisitie deelnemingen	(665.108)	-
Dotatie voor het jaar	(68.244)	(99.268)
Afgeboekt	97.160	(1.559)
Ongebruikt tegengeboekte bedragen	-	-
	(2.400.532)	(1.764.340)

Nog te factureren op onderhanden projecten is een onderdeel van de totale vorderingen en verplichtingen uit hoofde van onderhanden projecten. Het netto vooruitgefactureerde bedrag is als verplichting aan opdrachtgevers in de balans gepresenteerd. Hieronder volgt een overzicht van de onderhanden projecten:

Onderhanden projecten

	2008	2007
Waarvan projecten met een stand:		
Nog te factureren	20.531.827	16.175.914
Vooruitgefactureerd	(27.747.998)	(18.559.188)
	(7.216.171)	(2.383.274)
Bestede kosten inclusief resultaat naar voortgang en na aftrek van noodzakelijk geachte voorziening	195.896.142	168.358.182
Gefactureerde termijnen	(203.112.313)	(170.741.456)
	(7.216.171)	(2.383.274)

6. Geldmiddelen en kasequivalenten

	2008	2007
Banken	13.621.953	22.791.838
Kassen	32.612	10.509
	13.654.565	22.802.347
Ten behoeve van het kasstroomoverzicht:		
Af: Schulden aan kredietinstellingen	4.404.046	1.624.596
Saldo geldmiddelen en kasequivalenten op 31 december	9.250.519	21.177.751

Op banktegoeden wordt een marktconforme rente vergoed.

Het bedrag aan geldmiddelen en kasequivalenten omvat banktegoeden, deposito's en kassaldi. Bankschulden die direct opeisbaar zijn en die een integraal onderdeel uitmaken van het cash management systeem van de onderneming worden onder de geldmiddelen en kasequivalenten opgenomen in de kasstroomoverzichten.

7. Eigen Vermogen

Kapitaal

Het maatschappelijk kapitaal bedraagt per 31 december 2008 € 7.500.000 bestaande uit 75.000.000 aandelen A en B van elk € 0,10. Het geplaatst en volgestort kapitaal bedraagt 36.171.731 aandelen elk € 0,10 groot. In het boekjaar is het geplaatst en volgestort kapitaal toegenomen met € 150.000.

Het geplaatst kapitaal bestaat per 31 december 2008 uit € 2.417.174 aandelen A en € 1.200.000 aandelen B (31 december 2007: € 2.267.174 aandelen A en € 1.200.000 aandelen B). Voor aandelen B is, in tegenstelling tot aandelen A, geen beursnotering aangevraagd. Er is geen verschil in zeggenschap of winstrechten tussen de aandelen A en B.

In december 2007 is het besluit genomen tot uitgifte en onderhandse plaatsing in februari 2008 bij Centric B.V. van 1.500.000 aandelen A van nominaal € 0,10 in het kapitaal van Oranjewoud N.V. tegen een koers van € 5,70. Hierdoor bestaat het geplaatst aandelenkapitaal A per 31 december 2008 uit 24.171.731 aandelen A à € 0,10. Het geplaatst en volgestort kapitaal aandelen A bedraagt per 31 december 2008 € 2.417.174.

De statuten van de vennootschap bepalen dat aandelenuitgifte geschiedt ingevolge een directiebesluit.

De vennootschap mag volgestorte eigen aandelen verkrijgen, doch slechts om niet. Verkrijging anders dan om niet kan slechts plaatsvinden indien de algemene vergadering de directie daartoe heeft gemachtigd.

Winst per aandeel

De aan houders van gewone aandelen toe te rekenen winst bedraagt € 17.185.691 (2007: € 16.483.572). Het aantal uitstaande aandelen per 1 januari 2007 en per 31 december 2007 is 34.671.731. Per 31 december 2008 is het aantal uitstaande aandelen 36.171.731.

In 2007 zijn geen aandelen uitgegeven. In januari 2008 zijn 1.500.000 aandelen uitgegeven aan Centric B.V. tegen € 5,70 per aandeel. De winst per aandeel bedraagt € 0,49 (2007: € 0,48).

De calculatie van het nettoresultaat per aandeel per 31 december is gebaseerd op het nettoresultaat zoals dat aan gewone aandeelhouders ter beschikking staat gedeeld door het gewogen gemiddeld aantal uitstaande aandelen dat gedurende het jaar heeft uitgestaan (2008: 35.421.731 aandelen; 2007: 34.671.731 aandelen). Over 2008 en 2007 is de verwaterde winst per aandeel gelijk aan het gewone resultaat per aandeel.

Dividend

In 2008 is evenals in 2007 geen dividend uitgekeerd. De directie stelt voor om in 2009 eveneens geen dividenduitkering te doen.

8. Voorzieningen

	2008	2007
Voorziening herstructurering	303.357	264.650
Voorziening projecten	1.685.916	473.917
Voorziening overig	2.973.324	2.647.000
	4.962.597	3.385.567

De voorzieningen zullen naar verwachting na één jaar, maar binnen vijf jaar worden afgewikkeld.

Verloop voorzieningen

	Herstructurering	Projecten	Overig	Totaal
Stand per 1 januari 2008	264.650	473.917	2.647.000	3.385.567
Veranderingen vanwege:				
Toevoegingen	261.832	1.382.000	179.000	1.822.832
Acquisitie deelnemingen	-	183.000	147.324	330.324
Bestedingen	(17.500)	(353.001)	-	(370.501)
Vrijval	(205.625)	-	-	(205.625)
Stand per 31 december 2008	303.357	1.685.916	2.973.324	4.962.597

Voorziening herstructurering

In het kader van ingezette reorganisaties is een herstructureringsvoorziening gevormd voor de verwachte kosten van afvloeiing. De voorziening is opgenomen tegen de nominale waarde.

Voorziening projecten

De voorziening voor afgesloten projecten bestaat uit een voorziening voor schadeclaims en voorzienbare verliezen. De voorziening is opgenomen tegen de nominale waarde.

Voorziening overig

Deze voorziening betreft de contante waarde van de verplichtingen inzake de jubileumregeling, de verlofdagen- en de verlofspaarregeling.

9. Latente belastingen

De latente belastingpositie op 31 december betreft het volgende:	Geconsolideerde balans		Geconsolideerde winst- en verliesrekening	
	2008	2007	2008	2007
Latente belastingverplichtingen				
Tijdelijke verschillen inzake acquisitie deelnemingen terzake (im)materiële vaste activa	(11.384.701)	(8.951.546)	(2.727.000)	(2.078.000)
	(11.384.701)	(8.951.546)		
Latente belastingvorderingen				
Waardering compensabele verliezen	-	498.000	498.000	5.302.000
Tijdelijke waarderingsverschillen onderhanden werk	612.000	510.000	(102.000)	(2.461.000)
Tijdelijke verschillen inzake acquisitie deelnemingen terzake (im)materiële vaste activa	3.052.660	-	-	-
Tijdelijke waarderingsverschillen voorzieningen	545.374	675.000	784.054	1.917.000
Overige	100.000	97.000	(3.000)	(140.000)
	4.310.034	1.780.000		
Latente belastinglast (bate)			(1.549.946)	2.540.000
Saldo latente belastingvorderingen en -verplichtingen	(7.074.667)	(7.171.546)		

De verantwoorde latente belastingvordering ad. € 3.052.660 heeft met name betrekking op de fiscaal geactiveerde (fiscaal af te schrijven) goodwill uit overnames in Delta Environmental Consultants Inc. geëffectueerd vóór de overname van Delta Environmental Consultants Inc. door Oranjewoud N.V. Omdat deze goodwill commercieel niet is verantwoord, is er sprake van een fiscaal hoger afschrijvingspotentieel waarvoor deze latente belastingvordering is opgenomen.

Eventuele dividendbetalingen aan aandeelhouders van Oranjewoud N.V. leiden niet tot consequenties voor wat betreft de vennootschapsbelasting.

Bij drie buitenlandse deelnemingen is een totaal fiscaal compensabel verlies ad. € 1,7 miljoen (2007: € 1,2 miljoen). Voor dit bedrag is geen latente belastingvordering opgenomen. De verliezen zijn onbeperkt voorwaarts verrekenbaar.

Latente belastingvorderingen
Hieronder zijn begrepen de uit hoofde van voorwaartse verliescompensatie beschikbare bedragen voor verrekening met toekomstige fiscale winsten (latente belastingvorderingen). Ultimo 2008 bestaan geen aanspraken meer op voorwaartse verrekening van fiscale verliezen (2007: € 2,0 miljoen). De hier genoemde voorwaarts verrekenbare verliezen zijn gewaardeerd. De fiscaal compensabele verliezen zijn verrekenbaar met positieve belastbare resultaten. Voor zover het waarschijnlijk is dat de toekomstige fiscale winsten beschikbaar zijn voor verrekening is een waarde toegekend aan de te compenseren verliezen.

Bij de bepaling van de waarde van de belastinglatentie is rekening gehouden met een VpB-tarief van 25,5% tot 40% afhankelijk van de in de betreffende jurisdictie van toepassing zijnde tarieven.

Anders dan de genoemde niet gewaardeerde fiscaal compensabele verliezen bij buitenlandse deelnemingen zijn er geen niet gewaardeerde fiscaal compensabele verliezen van toepassing.

Latente belastingschulden
Latente belastingschulden zijn gevormd terzake verschillen tussen commerciële en fiscale waardering van activa en passiva, met name voortvloeiend uit waarderingsverschillen ontstaan bij waardering van bij acquisities verkregen activa en passiva.

10. Langlopende schulden

	2008	2007
Langlopende schulden inclusief kortlopend deel	3.308.482	4.744.281
Af:		
Kortlopend deel langlopende schulden	(500.018)	(1.132.197)
Langlopende schulden	2.808.464	3.612.084
Earn-outs	-	643.000
Hypothecaire lening Oranje C.V.	2.064.351	2.272.683
Mezzanine lening	-	692.187
Financiering bedrijfswagens	-	4.214
Financiering materiële vaste activa	115.235	-
Hypothecaire lening Becker	628.878	-
	2.808.464	3.612.084
De resterende looptijd van de lening is langer dan 5 jaar voor een bedrag van	1.557.000	1.374.000

Voor de hypothecaire lening inzake Oranje C.V. geldt een rente van 5,35% en een looptijd tot 2018. De boekwaarde van het met hypotheek bezwaarde materiële vaste actief is ultimo 2008 € 2.241.674 (2007: € 2.414.111).
De Mezzanine lening is in 2008 afgelost.
Voor de financiering van een tweetal bedrijfswagens is een langlopende lening afgesloten lopend tot en met 2009. Voor de financiering van auto's, instrumentarium en software zijn langlopende leningen afgesloten lopend tot en met 2013. Voor de hypothecaire lening inzake Becker geldt een gemiddelde rente van 4,8% en een looptijd tot 2019. De boekwaarde van het met hypotheek bezwaarde materiële vaste actief is ultimo 2008 € 1.173.756. Als extra zekerheid zijn door oud-managers persoonlijke borgen gesteld.
De aflossingsverplichting voor 2009 inzake de langlopende schulden ad. € 500.018 (2008: € 1.132.197) is opgenomen onder kortlopende schulden.

De reële waarde van de langlopende schulden is bij benadering overeenkomstig de boekwaarde.

11. Overige kortlopende schulden

	2008	2007
Schulden aan kredietinstellingen	4.404.046	1.624.596
Aflossingsverplichtingen	500.018	1.132.197
Schulden aan gelieerde ondernemingen	624.683	635.612
Schulden inzake andere belastingen en premies	9.654.367	7.887.440
Pensioenverplichtingen	251.918	-
Earn-out	3.350.893	8.029.482
Overige schulden	10.040.246	9.145.713
Overlopende passiva	9.002.244	7.736.222
	37.828.415	36.191.262

De kortlopende schulden hebben een resterende looptijd korter dan een jaar.

Gegeven het kortlopende karakter is de nominale waarde bij benadering gelijk aan de reële waarde.

De totale kredietfaciliteiten voor Oranjewoud N.V. bedragen circa € 45 miljoen (inclusief bankgaranties). Oranjewoud N.V. en haar in Nederland gevestigde groepsmaatschappijen zijn hoofdelijk aansprakelijk voor hun deel van de genoemde faciliteit.
De kredietnemers hebben zich verplicht hun activa niet te bezwaren met zekerheidstellingen zonder voorafgaande toestemming van de kredietverstrekker. Deels zijn als zekerheid activa verpand.

12. Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Bankgaranties, huur- en leaseverplichtingen
De bankgaranties voor projecten en huurcontracten bedragen € 6.502.501 (2007: € 5.661.897).
De totale financiële verplichtingen voor huur en operationele lease bedragen € 44.376.903 (2007: € 38.200.485).
De termijnen zijn als volgt verschuldigd:

	2008	2007
Binnen 1 jaar	13.948.539	10.502.654
Na 1 jaar maar binnen 5 jaar	23.292.025	18.967.457
Na 5 jaar	7.136.339	8.730.374
	44.376.903	38.200.485

De verschuldigde leasetermijnen betreffen auto's. De huurverplichtingen betreffen met name kantoorpanden.

Er zijn geen vennootschapsbelasting consequenties verbonden aan eventuele betalingen van dividend door Oranjewoud N.V. aan aandeelhouders.

13. Financiële instrumenten

Algemeen

De belangrijkste financiële instrumenten van de Groep omvatten bankleningen en -kredieten en geldmiddelen en kasequivalenten. De belangrijkste doelstelling van de financiële instrumenten is financiering aan te trekken voor de bedrijfsactiviteiten van de Groep. Verder bestaan verschillende andere financiële vaste activa en passiva, zoals handelsvorderingen en schulden aan leveranciers, die direct voortvloeien uit de bedrijfsactiviteiten. Er zijn geen derivaten en geen financiële instrumenten voor handelsdoeleinden.

De belangrijkste risico's die voortvloeien uit financiële instrumenten zijn renterisico's; deze zijn beperkt en daarom niet afgedekt.

Alle financiële activa en verplichtingen zijn gewaardeerd conform de categorie "leningen en vorderingen" zoals bedoeld in IAS39.

Renterisico

Het renterisico met betrekking tot de rentedragende leningen en bankschulden is toegelicht onder het hoofd langlopende verplichtingen.

Bij 1%-punt rentestijging is de invloed op het resultaat voor belastingen ca. € 0,2 mln. (2007: idem). Bij een rentedaling eveneens.

Valutarisico

Naast de valuta waarin wordt gerapporteerd is er alleen sprake van transacties in USD, een toename met 10 procent van de euro ten opzichte van de USD per jaareinde zou het vermogen met € 1,9 mln. en het resultaat met € 0,3 hebben verlaagd. Aangenomen wordt dat alle andere variabelen, met name de rentetarieven, constant blijven. Een verzwakking met 10 procent van de euro ten opzichte van de USD per jaareinde zou een vergelijkbaar maar tegengesteld effect hebben gehad, aangenomen dat alle andere variabelen constant blijven. 20% van de omzet en 21% van de exploitatiekosten wordt gerealiseerd in USD.

Kredietrisico

De Groep kent procedures en gedragslijnen om de omvang van het kredietrisico bij elke tegenpartij of op elke markt te beperken. Deze procedures en de spreiding over een veelheid van afnemers beperken de blootstelling van de Groep aan het risico verbonden aan kredietconcentraties en marktrisico's. Daarenboven worden opdrachten naar voortgang van de projecten (vooruit) gefactureerd. Als zekerheid voor betaling dient bij specifieke projecten een escrow.
De beschikbare liquiditeiten zijn ondergebracht bij kredietwaardige bancaire instellingen.

Liquiditeitsrisico

De Groep monitort zijn risico op een tekort aan fondsen, gebruik makend van een liquiditeitsplanning tool. Deze tool beschouwt de "maturity" van zowel investeringen als operationele cash flows. De Groep zoekt een balans tussen continuïteit in financiering en flexibiliteit door het gebruik van kredietfaciliteiten, leningen en eigen vermogen.

De onderstaande tabel vat het “maturity profile” van de financiële verplichtingen van de Groep per 31 december 2007 en 2008 samen:

Maturity profile

(bedragen x € 1.000)	Binnen 3 maanden	3 tot 12 maanden	1 tot 5 jaar	> 5 jaar	Totaal
Per 31 december 2007					
Rentedragende leningen	541	591	1.595	1.374	4.101
Handelscrediteuren	18.086	-	-	-	18.086
Overige kortlopende schulden	8.441	10.701	-	-	19.142
Andere financiële verplichtingen	-	20.554	643	-	21.197
	27.068	31.846	2.238	1.374	62.527
Per 31 december 2008					
Rentedragende leningen	125	375	1.251	1.557	3.308
Handelscrediteuren	28.368	-	-	-	28.368
Overige kortlopende schulden	9.647	14.676	-	-	24.323
Andere financiële verplichtingen	250	3.351	-	-	3.601
	38.390	18.402	1.251	1.557	59.600

Leaseverplichtingen zijn toegelicht in noot 12.

Capital Management

Financiering

De directie van Oranjewoud N.V. heeft in december 2007 besloten tot een onderhandse emissie van 1,5 miljoen aandelen. Reden hiervoor is de versterking van het eigen vermogen van de vennootschap. De aandelen zijn in februari 2008 uitgegeven aan de vennootschap Centric B.V. in Gouda tegen de slotkoers van € 5,70 (per 13 december 2007). Voor deze aandelen A is beursnotering gegeven. Er is op dit moment geen voornemen om tot emissie van aandelen over te gaan, dit is echter mede afhankelijk van mogelijke acquisities en de hiermee samenhangende door de directie gewenste financieringsstructuur.

Kapitaalstructuur

Wat betreft de langlopende financieringsbehoefte was de groep in 2008 voor een belangrijk deel gefinancierd met Eigen Vermogen. De acquisities in 2008 zijn grotendeels gefinancierd uit eigen middelen. De verhouding tussen eigen en vreemd vermogen hangt af van de ontwikkeling van het resultaat. Ook de eventuele verdere uitbreiding van het eigen vermogen door aandelenemissies is van invloed op de verhouding tussen eigen en vreemd vermogen. De directie streeft naar een solvabiliteit van ten minste 30%. De solvabiliteit ultimo boekjaar bedraagt 49,6% (2007: 48,3%).

Reële waarde

De geschatte reële waarde van de leningen van kredietinstellingen per 31 december 2008 en per 31 december 2007 benadert de boekwaarde.

De onder financiële vaste activa opgenomen leningen aan geassocieerde deelnemingen zijn beperkt van omvang en hebben een rente die ook beperkt afwijkt van de actuele variabele marktrente. De geldmiddelen en kasequivalenten, kortlopende vorderingen en verplichtingen hebben, gelet op de korte looptijd, een reële waarde die nagenoeg gelijk zal zijn aan de boekwaarde.

Toelichting op de geconsolideerde winst- en verliesrekening

14. Gesegmenteerde informatie

De omzet- en resultaatverdeling alsmede de balanspostenverdeling op basis van de hoofdsegmenten van de onderneming is als volgt:

In miljoenen euro's	Advies- ingenieurs diensten			Realisatie		Detachering		Eliminaties		Geconsoli-deerd		Beëindigde bedr.act.		Totaal	
	Europa		VS												
	2008	2007	2008	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007
Netto omzet (extern)	160,9	143,1	72,1	92,6	55,7	37,5	29,7	0,0	0,0	363,1	228,5	7,5	7,8	370,6	236,3
Tussen segmenten	6,1	3,6	0,0	0,7	0,4	0,0	0,8	-6,8	-4,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Afschrijvingen	2,6	3,2	0,5	0,7	0,1	0,2	0,1	0,0	0,0	4,0	3,4	0,0	0,0	4,0	3,4
Amortisatie	2,2	6,4	3,2	1,7	0,0	1,6	1,7	0,0	0,0	8,7	8,1	0,0	0,0	8,7	8,1
Bedrijfsresultaat	8,6	12,8	-1,0	4,5	2,1	7,8	6,5	0,0	-0,1	19,9	21,3	0,1	0,6	20,0	21,9
Financiële baten en lasten	-0,2	1,0	-0,9	0,2	0,1	0,5	-0,3	0,0	-0,6	-0,4	0,1	0,2	0,2	-0,2	0,3
Resultaat deelnemingen	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,2	0,2	0,5	0,2
Belastingen	2,2	3,6	-0,4	0,7	0,6	2,1	1,6	0,0	-0,2	4,6	5,6	0,1	0,2	4,7	5,8
Resultaat na belastingen uit beëindigde bedrijfsactiviteiten												1,8	0,6	1,8	0,6
Netto winst	6,1	10,2	-1,4	4,3	1,6	6,2	4,6	0,0	-0,5	15,2	15,9	2,0	0,6	17,2	16,5
Totaal activa	105,8	106,7	29,1	64,0	32,0	51,2	60,0	-30,7	-36,6	219,4	170,2				
Totaal financiële activa	0,0	1,5	0,0	7,0	1,1	0,0	0,0	0,0	-1,3	7,0	1,3				
Totaal verplichtingen	52,3	61,6	23,4	51,0	23,2	2,8	17,8	-18,8	-16,2	110,7	88,0				
Totaal investeringen	1,9	2,1	1,5	0,9	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	4,5	2,3				
Medewerkers	1489	1440	646	436	172	469	524	0	0	3040	2219				

Geografisch is de spreiding als volgt:

In miljoenen euro's	Nederland		Overig EU		VS		Geconsoli-deerd		Beëindigd Nederland		Totaal	
	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007
Netto omzet	266,5	207,8	24,5	20,7	72,1	0,0	363,1	228,5	7,5	7,8	370,6	236,3
Totaal activa	166,0	148,9	24,3	21,3	29,1	0,0	219,4	170,2				
Totaal financiële activa	7,0	1,3	0,0	0,0	0,0	0,0	7,0	1,3				
Totaal verplichtingen	72,2	73,7	15,1	14,3	23,4	0,0	110,7	88,0				
Totaal investeringen	2,3	1,9	0,7	0,4	1,5	0,0	4,5	2,3				
Medewerkers	2102	1985	292	234	646	0	3040	2219				

In 2008 is € 0,3 miljoen netto omzet gerealiseerd bij verbonden partijen. In 2007 bedroeg de netto omzet bij verbonden partijen € 0,2 miljoen. De omzet uit hoofde van projecten in opdracht van derden bedraagt € 325,6 miljoen (2007: € 198,8 miljoen).

Zie voor een toelichting op de beëindigde bedrijfsactiviteiten ook toelichting 21.

15. Personeelskosten

	2008	2007
Lonen en salarissen	129.172.130	79.188.964
Sociale lasten	14.614.133	10.558.189
Pensioenlasten	6.424.384	(4.863.711)
Uitzendkrachten	8.172.164	9.158.911
Overige personeelskosten	20.183.548	13.680.024
	178.566.359	107.722.377

In 2008 bedragen de pensioenlasten voortvloeiend uit toegezegde bijdrage regelingen € 6.424.384. De pensioenlasten zijn in 2007 beïnvloed door de vrijval van de voorziening inzake pensioenverplichtingen ad. € 8.861.000. Exclusief deze vrijval zijn de pensioenlasten € 3.997.289, betrekking hebbend op pensioenlasten voortvloeiend uit de toegezegde bijdrage regelingen.

De leasekosten van personenauto's, opgenomen onder de overige personeelskosten, zijn ruim € 6,0 miljoen (2007: € 5,0 miljoen).

Op 31 december 2008 bedroeg het aantal werknemers bij de Groep, uitgedrukt in fulltime equivalenten, 2846 (2007: 2082). De verdeling hiervan is als volgt:

	2008	2007
Nederland	1962	1855
EU	284	227
VS	600	-
	2846	2082

16. Verbonden partijen

De verbonden partijen van Oranjewoud bestaan uit de dochterondernemingen, de bestuurders en andere verbonden partijen. Voor een overzicht van de dochterondernemingen wordt verwezen naar de toelichting op de jaarrekening en toelichting 3.
De aankopen van verbonden partijen zijn geschied tegen normale marktprijzen. Openstaande saldi per ultimo boekjaar zijn niet door zakelijke zekerheden gedekt, zijn niet rentedragend en worden afgewikkeld in geld. Rekeningcourantverhoudingen met buitenlandse verbonden ondernemingen zijn rentedragend en hebben een rente die beperkt afwijkt van de actuele variabele marktrente. Er zijn geen garanties verstrekt of ontvangen voor de vorderingen op of de schulden aan verbonden partijen.
Per 31 december 2008 heeft Oranjewoud N.V. de Ité-groep verkocht aan QMagic IT Professionals B.V. binnen Centric Holding B.V. tegen de reële waarde in het economisch verkeer, bepaald door een externe valuator. De overeengekomen verkoopprijs bedraagt € 8,5 miljoen.

Centric B.V. met haar deelnemingen is als verbonden partij geïdentificeerd. Centric B.V. is met haar 89,89% belang in Oranjewoud N.V. de ultieme houdstermaatschappij van de vennootschap.

Bestuurder

De in het verslagjaar ten laste van de vennootschap gekomen bezoldiging voor de huidige bestuurder ir. G.P. Sanderink is nihil (2007: nihil). Aan de bestuurder zijn geen leningen, voorschotten of daarop betrekking hebbende garanties verstrekt.

17. Overige bedrijfskosten

	2008	2007
Huisvestingskosten	10.631.609	7.034.975
Kantoorkosten	4.792.537	2.446.920
Verkoopkosten	2.303.350	1.353.776
Overige kosten	11.592.670	6.724.287
	29.320.166	17.559.958

De leasekosten van bedrijfsauto's, opgenomen onder overige kosten, bedragen ca. € 0,9 miljoen (2007: € 0,4 miljoen).

18. Financiële baten en lasten

	2008	2007
Rentebaten	266.056	585.398
Rentelasten bankschulden en gelieerde maatschappijen	(572.445)	(174.223)
Rentelasten uit toepassing geamortiseerde kostprijs	(263.548)	(295.945)
Koersresultaten	157.598	-
	(412.339)	115.230

19. Aandeel resultaat joint ventures en geassocieerde deelnemingen

	2008	2007
Boralit Nederland B.V.	46.137	-
Edel Grass B.V.	277.292	-
	323.429	-

20. Belastingen

De voornaamste componenten van de vennootschapsbelastinglast voor 2008 en 2007 zijn:

Geconsolideerde winst- en verliesrekening	2008	2007
Acute vennootschapsbelasting		
Verschuldigde vennootschapsbelasting resultaat boekjaar	6.139.721	3.042.167
Latente vennootschapsbelasting		
Terzake waardering compensabele verliezen	-	-
Terzake realisatie van compensabele verliezen	498.000	5.302.000
Terzake aanpassing belastingtarief	-	-
Terzake tijdelijke waarderingsverschillen	(2.047.946)	(2.762.000)
Vennootschapsbelasting gepresenteerd in de winst- en verliesrekening	4.589.775	5.582.167

De aansluiting tussen het nominale en het effectieve belastingtarief is als volgt:

	2008	%	2007	%
Resultaat voor belastingen	19.451.680		21.438.983	
Nominale vennootschapsbelasting	4.960.178	25,5	5.466.941	25,5
Effect binnenlandse groepsmaatschappij	(461.526)	(2,4)	-	0,0
Effect buitenlandse groepsmaatschappijen	91.123	0,5	115.226	0,5
	4.589.775	23,6	5.582.167	26,0

Voor de beëindigde bedrijfsactiviteiten is de effectieve belastingdruk overeenkomstig de nominale belastingdruk.

21. Resultaat na belasting uit beëindigde bedrijfsactiviteiten

Per 31 december 2008 heeft Oranjewoud N.V. de Ité-groep verkocht aan QMagic IT Professionals B.V. binnen Centric Holding B.V. tegen de reële waarde in het economisch verkeer, bepaald door een externe valuator. De overeengekomen verkoopprijs bedraagt € 8,5 miljoen.

Het resultaat na belastingen uit beëindigde bedrijfsactiviteiten is als volgt te specificeren:

	2008	2007
Regulier resultaat Ité groep	218.663	626.756
Resultaat verkoop Ité groep	1.781.694	-
	2.000.357	626.756

De resultaten van de Ité groep zijn als volgt:
(x € 1.000)

	2008	2007
Netto omzet	7.475	7.789
Kosten	7.407	7.181
Bedrijfsresultaat	68	608
Financiële baten en lasten	226	234
Resultaat voor belastingen	294	842
Belastingen	75	215
Resultaat na belastingen	219	627
Boekwinst	1.782	0
Resultaat na belasting uit beëindigde bedrijfsactiviteiten Ité groep	2.000	627

De kasstromen inzake de verkoop zijn als volgt:
(x € 1.000)

	2008
Ontvangen verkoopprijs	8.498
Netto liquide middelen Ité groep op moment van verkoop	(6.122)
Netto ontvangen kasstroom	2.376

De kasstromen uit hoofde van Ité groep zijn als volgt:
(x € 1.000)

	2008	2007
Kasstromen uit operationele activiteiten	408	109
Kasstromen uit investeringsactiviteiten	2.401	7.982
Kasstromen uit financieringsactiviteiten	-	-
Totale kasstroom	2.809	8.091

De kasstroom uit investeringsactiviteiten in 2007 betreft de ontvangst van de ultimo 2006 verkochte ICT-activiteiten.

22. Gebeurtenissen na balansdatum

PST Sport AS

Op 23 februari 2009 heeft Oranjewoud N.V. middels haar dochter Oranjewoud Realisatie Holding B.V. een Sale and Purchase Agreement gesloten inzake een voorgenomen overname van PST Sport AS te Kristiansand (Noorwegen).

Middels de overname van deze specialist op het gebied van het verkopen en installeren van kunstgras, versterkt Oranjewoud haar realisatieactiviteiten.

PST Sport AS had ultimo 2008 een balanstotaal van € 0,9 miljoen. De verplichtingen bedroegen € 0,9 miljoen. De som der bedrijfsopbrengsten in 2008 bedroeg € 3,1 miljoen met een netto resultaat van € 0,2 miljoen (verlies). Ultimo 2008 waren 4 werknemers in dienst. Genoemde cijfers zijn gebaseerd op Norwegian GAAP. Het is praktisch niet mogelijk om de cijfers op dit moment op basis van IFRS te presenteren.
De overeengekomen koopprijs bestaat uit een koopprijs ineens.

Financiering

Er is op dit moment geen voornemen om tot emissie van aandelen over te gaan, dit is echter mede afhankelijk van mogelijke acquisities en de hiermee samenhangende door de directie gewenste financieringsstructuur.

Vennootschappelijke balans per 31 december

voor voorgestelde winstverdeling (in euro's)

	2008		2007	
Vaste activa				
Immateriële vaste activa (23)	3.392.553		3.392.553	
Deelnemingen en vorderingen op deelnemingen (24)	165.866.468		128.434.128	
Latente belastingvorderingen (9)	-		498.000	
		169.259.021		132.324.681
Vlottende activa				
Vorderingen (25)	288.540		-	
		288.540		-
Totaal activa		**169.547.561**		132.324.681
Eigen vermogen				
Geplaatst kapitaal	3.617.174		3.467.174	
Agioreserve	87.465.532		79.065.532	
Reserve omrekeningsverschillen	760.560		-	
Overige reserves	(347.589)		(16.831.161)	
Onverdeeld resultaat	17.185.691		16.483.572	
Totaal eigen vermogen (26)		**108.681.368**		82.185.117
Voorzieningen (24)		**302.755**		4.490.240
Kortlopende schulden (27)		**60.563.438**		45.649.324
Totaal passiva		**169.547.561**		132.324.681

Vennootschappelijke winst- en verliesrekening

(in euro's)

	2008	2007
Resultaat uit deelnemingen na belastingen	17.889.655	16.480.886
Overige resultaten	(703.964)	2.686
Resultaat na belastingen	17.185.691	16.483.572

Toelichting op de vennootschappelijke balans

Algemeen

De vennootschappelijke jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. Onder toepassing van artikel 2:362 lid 8 BW zijn de gehanteerde grondslagen voor waardering en resultaatbepaling in overeenstemming met de waarderingsgrondslagen die Oranjewoud N.V. toepast in de geconsolideerde jaarrekening met uitzondering van de waarderingsgrondslag voor deelnemingen. Voor de waarderingsgrondslagen wordt verwezen naar de toelichting op de geconsolideerde jaarrekening. De vennootschappelijke winst- en verliesrekening van Oranjewoud N.V. is op grond van artikel 402 Titel 9 Boek 2 BW op een vereenvoudigde wijze opgesteld.

Deelnemingen

Dochterondernemingen die in de consolidatie worden betrokken (hiervoor wordt verwezen naar “geconsolideerde belangen” op pagina 67) zijn in overeenstemming met artikel 2:362 lid 8 BW gewaardeerd op basis van nettovermogenswaarde, waarbij het eigen vermogen en het resultaat van de dochterondernemingen is bepaald volgens de grondslagen van Oranjewoud N.V.

Deelnemingen met een negatieve nettovermogenswaarde worden op nihil gewaardeerd. Wanneer de vennootschap geheel of ten dele instaat voor de schulden van de betreffende deelneming, wordt een voorziening gevormd primair ten laste van de vorderingen op deze deelneming en voor het overige onder de voorzieningen ter grootte van het aandeel in de door de deelneming geleden verliezen, dan wel voor de verwachte verplichtingen door de vennootschap ten behoeve van deze deelnemingen.

23. Immateriële vaste activa

	Goodwill
Boekwaarde per 1 januari 2007	8.382.417
Wijziging aankoop Oranjewoud	553
Interne juridische overdracht InterStep	(4.990.417)
Afschrijvingen	-
Boekwaarde per 31 december 2007	3.392.553
Stand per 31 december 2007:	
Aanschafwaarde	3.392.553
Afschrijvingen	-
Boekwaarde	3.392.553
Boekwaarde per 1 januari 2008	3.392.553
Afschrijvingen	-
Boekwaarde per 31 december 2008	3.392.553
Stand per 31 december 2008:	
Aanschafwaarde	3.392.553
Afschrijvingen	-
Boekwaarde	3.392.553

24. Deelnemingen en vorderingen op deelnemingen

	Deelnemingen	Vorderingen	Voorzieningen	Totaal
Stand 1 januari 2007 vorderingen	67.661.538	-	20.323.391	87.984.929
Stand 1 januari 2007 schulden	-	(1.919.899)	-	(1.919.899)
Stand 1 januari 2007 voorziening	-	-	(20.323.391)	(20.323.391)
Positie per 1 januari 2007	67.661.538	(1.919.899)	-	65.741.639
Investeringen	43.443.554	-	-	43.443.554
Desinvesteringen	(17.678.234)	-	-	(17.678.234)
Behaalde resultaten	16.480.886	-	-	16.480.886
Toename vorderingen	-	15.956.043	-	15.956.043
Positie per 31 december 2007	109.907.744	14.036.144	-	123.943.888
Stand 31 december 2007	109.907.744	14.036.144	4.490.240	128.434.128
Stand 31 december 2007 voorziening	-	-	(4.490.240)	(4.490.240)
Positie per 31 december 2007	109.907.744	14.036.144	-	123.943.888
Stand 1 januari 2008 vorderingen	109.907.744	14.036.144	4.490.240	128.434.128
Stand 1 januari 2008 schulden	-	-	-	-
Stand 1 januari 2008 voorziening	-	-	(4.490.240)	(4.490.240)
Positie per 1 januari 2008	109.907.744	14.036.144	-	123.943.888
Omzetten lening	19.920.000	-	-	19.920.000
Desinvesteringen	(7.896.216)	-	-	(7.896.216)
Behaalde resultaten	17.889.655	-	-	17.889.655
Toename vorderingen	-	11.706.386	-	11.706.386
Positie per 31 december 2008	139.821.183	25.742.530	-	165.563.713
Stand 31 december 2008	139.821.183	25.742.530	302.755	165.866.468
Stand 31 december 2008 voorziening	-	-	(302.755)	(302.755)
Positie per 31 december 2008	139.821.183	25.742.530	-	165.563.713

De vorderingen op deelnemingen zijn met name beïnvloed door het verrekenen in rekeningcourant van de vennootschapsbelasting binnen de fiscale eenheid en door het verstrekken van leningen door Oranjewoud N.V.

25. Vorderingen

	2008	2007
Overige vorderingen	288.540	-
	288.540	-

De overige vorderingen hebben een resterende looptijd korter dan een jaar.

26. Eigen vermogen

	Geplaatst kapitaal	Agio-reserve	Reserve omrekenings-verschillen	Overige reserves	Resultaat boekjaar	Totaal
Stand per 1 januari 2007	3.467.174	79.065.532	-	(28.297.670)	11.466.509	65.701.545
Winstinhouding 2006	-	-	-	11.466.509	(11.466.509)	-
Bij: resultaat boekjaar	-	-	-	-	16.483.572	16.483.572
Stand per 1 januari 2008	3.467.174	79.065.532	-	(16.831.161)	16.483.572	82.185.117
Uitgifte aandelen	150.000	8.400.000	-	-	-	8.550.000
Winstinhouding 2007	-	-	-	16.483.572	(16.483.572)	-
Omrekeningsverschillen	-	-	760.560	-	-	760.560
Bij: resultaat boekjaar	-	-	-	-	17.185.691	17.185.691
Stand per 31 december 2008	3.617.174	87.465.532	760.560	(347.589)	17.185.691	108.681.368

Het maatschappelijk kapitaal bedraagt per 31 december 2008 € 7.500.000 bestaande uit 75.000.000 aandelen A en B van elk € 0,10. Het geplaatst en volgestort kapitaal bedraagt 36.171.731 aandelen elk € 0,10 groot. In het boekjaar is het geplaatst en volgestort kapitaal toegenomen met € 150.000.
In december 2007 is het besluit genomen tot uitgifte en onderhandse plaatsing in februari 2008 bij Centric B.V. van 1.500.000 aandelen A van nominaal € 0,10 in het kapitaal van Oranjewoud N.V. tegen een koers van € 5,70. Het geplaatst kapitaal bestaat per 31 december 2008 uit € 2.417.174 aandelen A en € 1.200.000 aandelen B (31 december 2007: € 2.267.174 aandelen A en € 1.200.000 aandelen B). Voor aandelen B is, in tegenstelling tot aandelen A, geen beursnotering aangevraagd. Er is geen verschil in zeggenschap tussen de aandelen A en B.

De statuten van de vennootschap bepalen dat uitgifte van aandelen geschiedt ingevolge een besluit van de directie. De vennootschap mag volgestorte eigen aandelen verkrijgen, doch slechts om niet. Verkrijging anders dan om niet kan slechts plaatsvinden indien de algemene vergadering de directie daartoe heeft gemachtigd.
De reserve omrekeningsverschillen is niet vrij uitkeerbaar.
Overige reserves betreffen het saldo van geaccumuleerde verliezen en ingehouden winsten.

27. Kortlopende schulden

	2008	2007
Schulden aan kredietinstellingen	54.207.875	37.591.322
Schulden aan leveranciers en handelskredieten	607	36.441
Earn-out	-	4.518.435
Overige schulden	6.354.956	3.503.126
	60.563.438	45.649.324

De kortlopende schulden hebben een resterende looptijd korter dan een jaar.

Gegeven het kortlopende karakter is de nominale waarde bij benadering gelijk aan de reële waarde.

Oranjewoud N.V. en haar in Nederland gevestigde groepsmaatschappijen zijn hoofdelijk aansprakelijk voor de kredietfaciliteit. De kredietnemers hebben zich verplicht hun activa niet te bezwaren met zekerheidstellingen zonder voorafgaande toestemming van de kredietverstrekker.

28. Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Alle binnenlandse 100%-deelnemingen, met uitzondering van de Van der Heide groep, maken deel uit van de fiscale eenheid voor de vennootschapsbelasting van Oranjewoud N.V. Uit dien hoofde zijn genoemde bedrijven hoofdelijk aansprakelijk voor vennootschapsbelastingschulden van Oranjewoud N.V.

Toelichting op de vennootschappelijke winst- en verliesrekening

29. Bestuurder

Voor de toelichting op de beloning van de bestuurder als bedoeld in artikel 2:383 lid 1 BW wordt verwezen naar toelichting 17 van de geconsolideerde winst- en verliesrekening.

30. Accountantskosten

De honoraria van de accountantsorganisatie zijn als volgt samengesteld:

	2008	2007
Controle van de jaarrekening	170.500	189.710
Andere controle opdrachten	30.875	23.920
Andere niet-controle diensten	68.310	28.660
Totaal	269.685	242.290

De honoraria van de accountantsorganisatie zijn opgesteld conform wetsartikel 382a Titel 9 boek 2 BW.

Gouda, 30 maart 2009

De raad van commissarissen:
Vacant

De directie:
G.P. Sanderink

Overige gegevens

Statutaire bepalingen winstverdeling

Artikel 33 van de statuten van de vennootschap geeft aan dat het resultaat ter beschikking staat van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.

Voorschriften voor statutenwijziging

De algemene vergadering is bevoegd de statuten te wijzigen. Een besluit tot statutenwijziging kan alleen worden genomen op voorstel van de gecombineerde vergadering. Een voorstel tot statutenwijziging moet bij de oproeping tot de algemene vergadering van aandeelhouders worden vermeld.
Alvorens de gecombineerde vergadering een voorstel tot statutenwijziging aan de algemene vergadering doet, dient de gecombineerde vergadering over de inhoud van de voorgestelde statutenwijziging overleg te plegen met Euronext Amsterdam N.V.

Voorstel betreffende de bestemming van de winst over 2008

Gezien de vermogensverhoudingen van de onderneming en de toekomstverwachtingen, stelt de directie voor de winst over 2008 ten bate te laten komen van het eigen vermogen en derhalve geen dividend uit te keren.

Aan: de aandeelhouders van Oranjewoud N.V.

Accountantsverklaring

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in dit verslag opgenomen jaarrekening 2008 van Oranjewoud N.V. te Gouda gecontroleerd. De jaarrekening omvat de geconsolideerde en de vennootschappelijke jaarrekening. De geconsolideerde jaarrekening bestaat uit de geconsolideerde balans per 31 december 2008, geconsolideerde winst- en verliesrekening, geconsolideerd kasstroomoverzicht en het geconsolideerd overzicht veranderingen eigen vermogen alsmede uit een overzicht van de belangrijkste grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen. De vennootschappelijke jaarrekening bestaat uit de vennootschappelijke balans per 31 december 2008 en de vennootschappelijke winst- en verliesrekening over 2008 met de toelichting.

Verantwoordelijkheid van de directie

De directie van de vennootschap is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven in overeenstemming met International Financial Reporting Standards zoals aanvaard binnen de Europese Unie en met Titel 9 Boek 2 BW, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. Deze verantwoordelijkheid omvat onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de vennootschap. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van schattingen die de directie van de vennootschap heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Oranjewoud N.V. per 31 december 2008 en van het resultaat en de kasstromen over 2008 in overeenstemming met International Financial Reporting Standards zoals aanvaard binnen de Europese Unie en met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften

Op grond van de wettelijke verplichting ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder f BW melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

's-Hertogenbosch, 30 maart 2009

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. drs. A.J.M. van der Sanden RA

Aandeelhoudersinformatie

Statutaire regeling betreffende de bestemming van de winst

Inzake de winstverdeling is in de statuten het volgende bepaald:

1. De directie stelt onder goedkeuring van de Raad van Commissarissen vast welk deel gereserveerd wordt van de winst die in een boekjaar is behaald.
2. Het daarna overblijvende deel van de winst wordt uitgekeerd als dividend. Deze uitkering geschiedt na vaststelling van de jaarrekening waaruit blijkt dat zij geoorloofd is.
3. Uitkeringen op aandelen kunnen slechts plaats hebben tot ten hoogste het bedrag van het uitkeerbare eigen vermogen.
4. De directie kan besluiten tot het doen van tussentijdse uitkeringen. Het besluit is onderworpen aan de goedkeuring van de Raad van Commissarissen.
5. Op uitkeringen aan aandeelhouders zijn voorts de artikelen 2:103, 2:104 en 2:105 van het Burgerlijk Wetboek van toepassing.

Voorstel betreffende de bestemming van de winst over 2008

Gezien de vermogensverhoudingen van de onderneming en de toekomstverwachtingen, stelt de directie voor de winst over 2008 ten bate te laten komen van het eigen vermogen en derhalve geen dividend uit te keren.

Wet Melding Zeggenschap

Op 31 december 2008 zijn de volgende meldingen van aandelenbezit ontvangen:

Centric B.V., Gouda	89,89%

Centric B.V. is volledig eigendom van Stichting Administratiekantoor Centric van Gerard Sanderink.

Mutatieoverzicht geplaatst aandelenkapitaal

Het maatschappelijk kapitaal bestaat ultimo 2008 uit 75.000.000 gewone aandelen van € 0,10.

	2008	2007
Stand per 1 januari	34.671.731	34.671.731
Emissie	1.500.000	-
Stand per 31 december	36.171.731	34.671.731

Enkele financiële gegevens per aandeel

	2008	2007
Netto resultaat (netto resultaat na belastingen/ gemiddeld aantal geplaatste aandelen)	0,49	0,48
Eigen vermogen	3,07	2,37

Meerjarenoverzicht

	2008	2007	2006	2005	2004
Resultaat (bedragen x € 1.000)					
Netto-omzet	363.081	236.329	120.963	33.117	37.670
Nettowinst (na belasting)	17.186	16.484	11.467	2.348	1.548
Netto kasstroom	(11.392)	(4.832)	18.972	5.796	707
Vermogen (bedragen x € 1.000)					
Eigen vermogen (EV)	108.732	82.199	65.716	9.155	3.927
Totaal vermogen (TV)	219.386	170.156	144.363	12.718	7.815
EV/TV	49,6%	48,3%	45,5%	72,0%	50,2%
Medewerkers (headcount)					
Aantal ultimo boekjaar	3040	2219	1853	321	336

De vergelijkende cijfers zijn niet aangepast voor beëindigde bedrijfsactiviteiten.

Investor Relations

Door de directie is bewust gekozen om alle aandacht en energie te richten op het continueren van de onderneming. Als gevolg van deze keuze heeft het investor relations beleid niet de hoogste prioriteit gekregen en is dit beleid niet voldoende gerealiseerd.

Voorkoming Misbruik van Voorwetenschap

Oranjewoud N.V. heeft een Reglement Voorwetenschap opgesteld conform artikel 46d van de Wet Toezicht Effectenverkeer 1995, waaraan goedkeuring is verleend door Autoriteit Financiële Markten (voorheen STE). Oranjewoud N.V. heeft een brede kring van werknemers van de vennootschap, alsmede management van Centric Holding B.V., middels ondertekening van het Reglement Voorwetenschap gebonden.

Code Tabaksblat bij Oranjewoud N.V.

I.1 De hoofdlijnen van de corporate governance structuur van de vennootschap worden elk jaar, mede aan de hand van de principes die in deze code zijn genoemd, in een apart hoofdstuk in het jaarverslag uiteengezet. In dat hoofdstuk geeft de vennootschap uitdrukkelijk aan in hoeverre zij de in deze corporate governance code opgenomen best practice bepalingen opvolgt en zo niet, waarom en in hoeverre zij daarvan afwijkt.

I.2 Elke substantiële verandering in de corporate governance structuur van de vennootschap en in de naleving van de code wordt onder een apart agendapunt ter bespreking aan de algemene vergadering van aandeelhouders voorgelegd.

Oranjewoud N.V. past deze best practice bepaling toe en zal daartoe jaarlijks in het jaarverslag beschrijven in hoeverre en op welke wijze Oranjewoud N.V. afwijkt van de best practice bepalingen van de Code.

Ten aanzien van de volgende punten wijkt Oranjewoud N.V. af van de Code Tabaksblat:

- De huidige bestuurder van Oranjewoud N.V. is voor onbepaalde tijd benoemd (afwijking van II.1.1). Oranjewoud N.V. zal overgaan tot benoeming van bestuurder(s) voor een periode van maximaal 4 jaar, indien en wanneer een nieuwe bestuurder wordt benoemd.
- De huidige bestuurder van Oranjewoud N.V. ontvangt geen financiële vergoeding voor de uitoefening van zijn functie, derhalve zijn de bepalingen II.2.9 t/m II.2.14 momenteel niet van toepassing.
- Oranjewoud N.V. past II.3.3. niet toe vanwege het feit dat Oranjewoud N.V. onderdeel uitmaakt van Centric B.V. De huidige bestuurder van Oranjewoud N.V. is tevens bestuurder van Centric B.V.
- Op dit moment is er bij Oranjewoud N.V. één bestuurder; de best practice bepalingen III.8.1 t/m III.8.4 zijn derhalve niet van toepassing of niet uitvoerbaar.
- Zolang de posities binnen de raad van commissarissen vacant zijn, kan Oranjewoud N.V. niet voldoen aan de volgende best practice bepalingen: II.1.2, II.3.2, II.3.3, II.3.4, III, V.1.1, V.1.2, V.2.1, V.2.2, V.2.3, V.4.1, V.4.2).
  Zodra deze posities binnen de raad van commissarissen zijn vervuld, zal het bestuur van Oranjewoud N.V. met de aandeelhouders in overleg met de raad van commissarissen aan de bepalingen die betrekking hebben op de werkwijze en het toezicht van de raad van commissarissen verdere invulling geven.
- Ten aanzien van de bevoegdheden van de (algemene vergadering van) aandeelhouders volgt Oranjewoud N.V. de statuten van de onderneming en past voor het overige de best practices bepalingen daaromtrent toe (IV.1).
- Oranjewoud N.V. geeft geen certificaten van aandelen uit. De best practices bepalingen daaromtrent zijn daarom niet van toepassing (IV.2).
- Gezien de omvang van het meerderheidsaandeel in de onderneming zijn er geen beschermingsmaatregelen nodig tegen overname van de zeggenschap van over de vennootschap (IV.3.9).
- Gelet op de omvang en de financiële situatie van de onderneming, alsmede de geringe opkomst bij de algemene vergadering van aandeelhouders, achten wij het niet logisch dat de externe accountant de algemene vergadering van aandeelhouders bijwoont (V.2.1).
- Oranjewoud N.V. beschikt niet over een interne accountant en past de bepaling daaromtrent niet toe (V.3.1).
- Oranjewoud N.V. kent geen formele klokkenluiderregeling maar gelet op de aard van de onderneming en de informele cultuur binnen de organisatie is er geen belemmering voor werknemers om te rapporteren over vermeende onregelmatigheden (II.1.6).

Per 1 januari 2009

Oranjewoud N.V.

Oranjewoud advies- en ingenieursdiensten

Nederland

Oranjewoud
Milieu & Veiligheid
Save

Oranjewoud
Ruimte & Mobiliteit

Hannover Milieu- en
Veiligheidstechniek B.V.

Oranjewoud
Inspection B.V.

België

Soresma N.V.
Belconsulting/Belcoplan

WeGroSan/HMVT BVBA

Frankrijk

Sorange SAS

Duitsland

Ecosystem Saxonia
GmbH (27,5%)

Verenigde Staten

Delta Environmental
Consultants Inc.

Inogen Environmental
Alliance Inc.

Oranjewoud realisatie

Nederland

Oranjewoud
Sport, Wonen & Werken

Van der Heide Groep

Boralit Nederland B.V.
(50%)

Edel Grass B.V.
(50%)

Duitsland

Gebrüder Becker GmbH
(85%) Duitsland

Oranjewoud detachering

InterStep B.V.

des Corps B.V.

Nexes Services B.V.

TecQ B.V.

Adressen en personalia

Oranjewoud N.V.
Antwerpseweg 8
Postbus 338
2800 AH GOUDA
Telefoon (0182) 64 80 00
Telefax (0182) 64 80 01
directie:
ir. G.P. Sanderink

Oranjewoud advies- en ingenieursdiensten

Nederland

Ingenieursbureau Oranjewoud B.V.
Tolhuisweg 57
Postbus 24
8440 AA HEERENVEEN
Telefoon (0513) 63 45 67
Telefax (0513) 63 33 53

Milieu & Veiligheid
directie:
ir. K.G.J.M. Van Malderen

Ruimte & Mobiliteit
directie:
drs. J.A.J. Zegwaard

Tevens vestigingen in: Almere, Assen, Capelle a/d IJssel, Deventer, Geleen, Goes, Oosterhout en Schoonebeek

Hannover Milieu- en Veiligheidstechniek B.V.
Maxwellstraat 31
Postbus 174
6710 BD EDE
Telefoon (0318) 62 46 24
Telefax (0318) 62 49 13

Save
Zutphenseweg 31D
Postbus 321
7400 AH DEVENTER
Telefoon (0570) 67 94 44
Telefax (0570) 63 72 27

Oranjewoud Inspection B.V.
Tolhuisweg 57
Postbus 24
8440 AA HEERENVEEN
Telefoon (0513) 63 45 67
Telefax (0513) 63 44 36
directie:
mr. E.J. Mulder

Tevens vestigingen in: Almere en Oosterhout

België

Soresma N.V.
Belconsulting/Belcoplan
Britselei 23
2000 ANTWERPEN BELGIË
Telefoon + 32 (0) 3 221 55 00
Telefax + 32 (0) 3 221 55 01
directie:
ir. K.G.J.M. Van Malderen

Tevens vestigingen in: Gent, Genk, Leuven, Namur, Nijlen en Waregem

WeGroSan/HMVT BVBA
Vaartkant Rechts 27
2960 SINT-LENAARTS (BRECHT) BELGIË
Telefoon + 32 (0) 3 609 55 30
Telefax + 32 (0) 3 609 55 40
directie:
ing. J. Hullegie
ing. M.L.J. van den Brand MSc

Frankrijk

Sorange SAS
34, Rue de la Bouloire
02000 LAON FRANKRIJK
Telefoon + 33 (0) 3 23 23 28 66
Telefax + 33 (0) 3 23 23 28 73
directie:
dr. B. Ludwig

Duitsland

Ecosystem Saxonia Gesellschaft für Umweltsysteme m.b.H
Thomas Müntzer Platz 5
01307 DRESDEN DUITSLAND
Telefoon (00) 49 351 21 11 90
Telefax (00) 49 351 21 11 911
directie:
dr. K.P. Lange

Verenigde Staten

Delta Environmental Consultants Inc.
5910 Rice Creek Parkway
Suite 100
St. Paul, MN 55126
MINNESOTA VERENIGDE STATEN
Telefoon + 1 800 477 7411
Telefax + 1 651 639 9473
Directie:
B. Karls

Oranjewoud Realisatie

Nederland

Oranjewoud Sport,
Wonen & Werken
Beneluxweg 7
Postbus 40
4900 AA OOSTERHOUT
Telefoon (0162) 48 70 00
Telefax (0162) 45 11 41
directie:
ing. J.A. Meulman

Tevens vestigingen in: Almere, Assen, Capelle a/d IJssel, Deventer, Geleen en Heerenveen

Van der Heide Groep
Rijdstraat 12
Postbus 6
9290 AA KOLLUM
Telefoon (0511) 45 40 40
Telefax (0511) 45 42 04
directie:
ir. S. Resink

Boralit Nederland B.V.
Industrieweg 30
Postbus 9
7920 AA ZUIDWOLDE (DR)
Telefoon (0528) 37 16 38
Telefax (0528) 37 32 76
directie:
ing. S. van der Wal

Edel Grass B.V.
Prinses Beatrixstraat 3
Postbus 164
8280 AD GENEMUIDEN
Telefoon (038) 425 00 50
Telefax (038) 425 00 51
directie:
ing. J.A.M.M. van de Riet

Duitsland

Gebrüder Becker GmbH
Gottfried-Keller-Straße 2
65232 TAUNUSSTEIN- HAHN DUITSLAND
Telefoon (00) 49 61 28 24 50
Telefax (00) 49 61 28 24 555
directie:
dipl.ing. K. Seegmüller
T.L. Brand

Oranjewoud detachering

InterStep B.V.
Herculesplein 211
3584 AA UTRECHT
Telefoon (030) 251 89 95
Telefax (030) 251 49 54
directie:
Mevr. M.J.C.A. Nouwen

des Corps B.V.
Het Kleine Loo 414N
Postbus 91585
2509 ED 'S GRAVENHAGE
Telefoon (070) 31 59 585
Telfax (070) 31 59 590
directie:
Mevr. M.J.C.A. Nouwen

Nexes Services B.V.
Nautilusweg 39
Postbus 1019
3600 BA MAARSSEN
Telefoon (030) 24 10 222
Telefax (030) 24 13 305
directie:
J.A. Rombouts

TecQ B.V.
Beneluxweg 7
Postbus 40
4900 AA OOSTERHOUT
Telefoon (0162) 48 70 00
Telefax (0162) 48 11 41
directie:
Mevr. M.J.C.A. Nouwen

www.oranjewoud.nl
www.oranjewoud.eu

Colofon

Productie, (eind)redactie en ontwerp
Oranjewoud
PR & Communicatie
Postbus 24
8440 AA HEERENVEEN

Tekst
Groot Haar + Orth

Uitgave
April 2009

Dit jaarverslag is tevens verkrijgbaar in het Engels. Een exemplaar kan worden aangevraagd per e-mail: info@oranjewoud.nl en telefonisch (0513) 63 45 71.

Het Nederlandse en het Engelse jaarverslag zijn tevens te downloaden op www.oranjewoud.nl

FSC
Mixed Sources
Productgroep uit goed beheerde bossen, gecontroleerde bronnen en gerecycled materiaal.
Cert no. SGS-COC-004005
www.fsc.org
© 1996 Forest Stewardship Council